

ZBIÓR
RAPORTÓW NAUKOWYCH

Pedagogika.
Problemy, osiągnięcia,
innowacyjność, praktyki, teoria

Łódź

29.04.2015 - 30.04.2015

Część 2

СБОРНИК
НАУЧНЫХ ДОКЛАДОВ

Педагогика.
Проблематика, наработки,
инновации, практика, теория.

Лодзь

29.04.2015 - 30.04.2015

Часть 2

U.D.C. 37+082
B.B.C. 94
Z 40

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Druk i oprawa: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Adres wydawcy i redakcji: 00-728 Warszawa, ul. S. Kierbedzia, 4 lok.103
e-mail: info@conferenc.pl

Cena (zl.): bezpłatnie

Zbiór raportów naukowych.

Z 40 Zbiór raportów naukowych. „Pedagogika. Problemy, osiągnięcia, innowacyjność, praktyki, teoria.„ (29.04.2015 - 30.04.2015) - Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2015. - 114 str.

ISBN: 978-83-65207-11-1 (t.2)

Zbiór raportów naukowych. Wykonane na materiałach Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej Konferencji 29.04.2015 - 30.04.2015 roku. Łódź.

Część 2.

U.D.C. 37+082
B.B.C. 94

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Powielanie i kopiowanie materiałów bez zgody autora jest zakazane.

Wszelkie prawa do materiałów konferencji należą do ich autorów.

Pisownia oryginalna jest zachowana.

Wszelkie prawa do materiałów w formie elektronicznej opublikowanych w zbiorach należą Sp. z o.o. «Diamond trading tour».

Obowiązkowym jest odniesienie do zbioru.

Warszawa 2015

ISBN: 978-83-65207-11-1 (t.2)

"Diamond trading tour" ©

SPIS /СОДЕРЖАНИЕ

СЕКЦЈА 13. PEDAGOGIKA. (ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ)

1. Касянюц С.Е.....	6
КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ СФОРМОВАНОСТІ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ	
2. Бордюг Н.С.....	9
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ «СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ ЯКОСТІ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА»	
3. Форкун Н.В.....	13
МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ МЕХАНІКИ В СТАРШІЙ ШКОЛІ В АСПЕКТІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ	
4. Мхитарян О. Д.	16
ТЕХНОЛОГІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ СЛОВЕСНИКА	
5. Остафійчук О.Д.	20
МОБІЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
6. Поточняк О. П., Шабайкович Е. А.	23
МЕТОДИКА НАВЧАННЯ АУДІЮВАННЯ НА ГУМАНІТАРНИХ ФАКУЛЬТЕТАХ УНІВЕРСИТЕТУ	
7. Рубель Н.В.	26
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ У ПРОЦЕСІ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЕКОЛОГІВ	
8. Сопіна Я.В., Сопін О.І.....	32
ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	
9. Ягеніч Л.В.	35
КРИТЕРІЇ АНАЛІЗУ ПОСІБНИКІВ ТА ПІДРУЧНИКІВ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УНІВЕРСИТЕТІ	
10. Бокшиц О.М.	39
ПОЖЕЖНІ КАЛАНЧІ МІСТ УКРАЇНИ: ІСТОРИЧНІ ВІДОМОСТІ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК	

11. Кошара Ю. М.	44
СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА «ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ» У ВНЗ ТА «ВІДКРИТУ ОСВІТУ» В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ	
12. Кузьмік В.Б.	47
НАСТІЛЬНИЙ ТЕНІС У СИСТЕМІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАНЯТЬ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ	
13. Марков Д.Ф.	55
РОЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ	
14. Сіроткіна Т.В., Аксьонова О.П.	58
ПРОЕКТУВАННЯ МЕТОДИКИ УРОКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СЛАБОЗОРИХ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В КОНТЕКСТІ ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ОСВІТИ	
15. Забудько Ю. М.	64
КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ОСВІТИ	
16. Сургова С.Ю.	71
ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВОЇ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	
17. Rozumna T.S.	74
THE TECHNIQUE OF TRAINING FUTURE TEACHERS OF THE HUMANITIES TO ORGANIZATION OF INTERACTION WITH PUPILS	
18. Wu ruihong, Zhu feng, Surovov A.	76
IMPROVEMENT OF THE TRAINING PROCESS BASED ON THE ELEMENTS OF CONFRONTATIONAL EDUCATION OF FOOTBALL FORWARDS	
19. Topalov E. M., Bandurov S. O.	80
THE PROBLEMS OF TEACHING ENGLISH THE STUDENTS OF PHYSICAL AND TECHNICAL SPECIALTIES	
20. Чемоніна Л. В.	83
РОЛЬ ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНОГО І КОМУНІКАТИВНО-ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДІВ ДО НАВЧАННЯ МОРФЕМІКИ І СЛОВОТВОРУ УЧНІВ ЗНЗ НА ОСНОВІ НАСТУПНОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВНОСТІ	

21. Дробот С. Г.....	86
ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО НАВЧАННЯ УЧНІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА	
22. Савбюк А. Н., Клинова А.В.	88
MOBILE LEARNING AS NEW CONCEPT IN LEARNING ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE	
23. Конюхов С.Л., Бузаджи Т.А.....	91
ВИВЧЕННЯ АЛГОРИТМІВ І ПРОГРАМУВАННЯ В СТРУКТУРІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ З ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	
24. Савбюк А. Н., Косинова В.Э.....	93
THE MAIN POSITIVE FEATURES OF THE PROJECT WORK WHILE TEACHING ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE AT SCHOOL	
25. Левчук Г. О.	95
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ОСНОВІ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
26. Цвіркун Л.О.	97
ДІАГНОСТУВАННЯ ЯК СКЛАДНИК ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ ГРАФІЧНИХ ДИСЦИПЛІН	
27. Воровка М.І., Юрченко А., Стасевич Г.	99
ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	
28. Вересоцька Н.І.	103
ВИКОРИСТАННЯ ДИЗАЙНУ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ	
29. Герасимчук В.П.	106
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ	
30. Пильтяй О.М.	111
ВПЛИВ СІМ'Ї НА ВИБІР ПРОФЕСІЇ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ	

Касіянець С.Е.

старший викладач кафедри
професійного англomовного навчання
Чорноморського державного університету імені П.Могили

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ СФОРМОВАНОСТІ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

У статті визначені основні критерії та показники оцінювання рівня сформованості самоосвітніх вмінь студентів економічного профілю згідно зі структурними компонентами самоосвітньої компетентності.

Ключові слова: самоосвітня компетентність, професійна підготовка майбутніх економістів, критерій, показник.

The basic criteria and indicators for evaluation the level of future economists' self-educational skills formation according to the structural components of self-educational competence are distinguished in the article.

Key words: self-educational competence, professional training of future economists, criterion, indicator.

З метою перевірки ефективності реалізації педагогічної системи формування вмінь майбутніх економістів організувати пізнавально-пошукову діяльність використовується діагностична система, яка включає рівні, критерії та показники сформованості самоосвітньої компетентності спеціалістів даного профілю. Для визначення рівнів готовності майбутніх економістів до організації самоосвітньої діяльності слід проаналізувати й оцінити критерії та показники сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх економістів, які зумовлені її структурними компонентами та їх змістовним наповненням.

Аналіз наукової літератури свідчить, що поняття „критерій” визначається як низка ознак, на підставі яких здійснюється визначення, класифікація та оцінка певного явища або діяльності [1]. Поняття „критерій” ширше за поняття „показник”, а тому показник є складовою частиною критерію. На думку А. Батаршева [1], під критерієм розуміється загальна характеристика досліджуваного об'єкта, а показник визначає засоби якісної та кількісної оцінки критеріїв [1]. За допомогою критеріїв і показників здійснюється оцінка умов, процесу і результату певного виду діяльності, що відповідають поставленим цілям.

У зв'язку з цим, критерії ефективності професійної підготовки майбутніх економістів – це ознаки, на підставі яких здійснюється оцінка готовності майбутніх економістів до здійснення самоосвітньої діяльності, а їх показники – це кількісні та якісні характеристики сформованості самоосвітньої компетентності, які вивчаються та вимірюються. Ефективність формування самоосвітньої компетентності майбутніх економістів у процесі професійної підготовки визначається за чотирма критеріями: мотиваційним, інструментальним, діяльнісним та рефлексивним. Критерії сформованості самоосвітньої компетентності дозволяють оцінити наявність кожного з компонентів і

за отриманими оцінками зробити висновок щодо сформованості самоосвітньої компетентності майбутнього економіста. Наявність сформованих критеріїв означає, що студент володіє самоосвітньою компетентністю.

Мотиваційний критерій визначає рівень пізнавальної активності учасників навчального процесу, зацікавленість студентів у самоосвіті, прагнення до постійного самовдосконалення, наявність сформованого професійного інтересу до аналізу економічних процесів; *інструментальний* оцінює рівень сформованості базових знань і вмінь, необхідних для здійснення самоосвітньої діяльності; *діяльнісний* характеризує здатність студентів економічного профілю до реалізації отриманих знань у фаховій діяльності та вміння постійно підвищувати рівень професійної кваліфікації; *рефлексивний* визначає вміння економістів проводити моніторинг результатів пізнавально-пошукової діяльності і оцінювати результати власної роботи у процесі саморозвитку.

Мотиваційний критерій включає такі показники сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх економістів, як: підвищення рівня зацікавленості студентів у самоосвіті для професійно-особистісного саморозвитку; прагнення до постійного самовдосконалення та професійного зростання; наявність мотивації успіху у фаховій економічній діяльності; інтерес у результатах власної роботи та досягнень членів групи у професійній діяльності; прагнення ефективно організовувати роботу у колективі.

Інструментальний критерій передбачає оцінювання рівня сформованості самоосвітніх вмінь студентів економічного напрямку підготовки за такими показниками, як: наявність знань принципів, методів і форм організації ефективної економічної діяльності; здатність постійно оновлювати знання у фаховій сфері; знання форм і методів застосування аналітичних методик у пізнавально-пошуковій діяльності; розуміння особливостей організації самоосвітньої діяльності; вміння ефективно взаємодіяти всередині команди.

Діяльнісний критерій містить п'ять показників сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх економістів, а саме: розвиненість вмінь самостійно виділяти мету, використовувати зміст і відповідні форми й шляхи здійснення фахової діяльності; оперативність використання засвоєних знань у самоосвітній діяльності; усвідомлення необхідності брати відповідальність за прийняті рішення та обґрунтовувати їх ефективність; готовність вести діалог з членами колективу; здатність налагоджувати професійні взаємовідносини у колективі.

Рефлексивний критерій спрямований на визначення рівня сформованості вмінь майбутніх економістів організовувати самоосвітню діяльність за такими показниками, як: готовність до самооцінки власної професійної діяльності та результатів роботи; уміння реально оцінювати власні можливості та досягнення;

адекватна оцінка досягнень членів колективу; здатність до аналізу недоліків пізнавально-пошукової діяльності та корекції методів роботи залежно від результатів; ініціативність у прогнозуванні подальших шляхів саморозвитку.

Оцінювання показників зазначених вище критеріїв здійснюється на всіх етапах професійної підготовки у вищому навчальному закладі. У відповідності з розробленими критеріями й показниками професійно-пізнавальної активності виділено чотири рівні сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх економістів: низький, середній, достатній і високий.

Отже, виділені критерії дозволяють визначити сформованість самоосвітньої

компетентності на певний момент часу, а також прослідкувати зміну їх у часі для діагностики характеру розвитку особистості в процесі навчання на різних етапах навчальної і професійної діяльності. Визначені критерії та показники сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх економістів надають можливість для проведення моніторингових досліджень з даної проблематики та подальших пошуків у цьому напрямку.

Література

1. Батаршев А.В. Диагностика профессионально важных качеств / А.В. Батаршев, И.Ю. Алексеева, Е.В. Майорова. – СПб. : Питер, 2007. – 192 с.
2. Боярчук Н. К. Професійна компетентність майбутніх економістів як проблема теорії та практики вищої школи / Н. К. Боярчук // Гуманіт. науки. – 2012. – № 1. – С. 125-133.
3. Ножовнік О.М. Визначення рівнів сформованості самоосвітньої компетенції у майбутніх фахівців у галузі зовнішньоекономічної діяльності / О. М. Ножовнік // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Пед. науки. – 2010. – Вип. 181, ч.2. – С. 35-42.
4. Теплых Л. В. Развитие самообразовательной деятельности студентов младших курсов вуза: На материале дисциплин гуманитарного цикла. Дис... канд. пед. наук. – К., 2005. – 204 с.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ «СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ ЯКОСТІ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА»

Ключові слова: форми організації самостійної роботи, самоосвіта, самоорганізація, самостійність, навчально-пізнавальна діяльність.

Key words: form of self-study organization, self-education, self-organization, independence, educational and cognitive activity.

Для рішення комплексного завдання діагностики навколишнього середовища є важливим синтез системи, що поєднує такі функції, як збір даних за допомогою дистанційних і контактних методів, їхній аналіз і нагромадження з наступною тематичною обробкою. Така система здатна забезпечити систематичне спостереження й оцінку стану природного навколишнього середовища, визначати прогнозну діагностику змін елементів довкілля під впливом господарської діяльності й при необхідності аналізувати розвиток процесів у ньому при реалізації сценаріїв антропогенного характеру з видачею попереджень про небажані зміни характеристик природних підсистем.

Самостійна робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять, і є невід'ємною складовою процесу вивчення конкретної дисципліни. Її зміст визначений робочою навчальною програмою, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача [1].

У сучасній системі вищої освіти самостійна робота студентів набуває особливого значення, оскільки вона тісно пов'язана з процесами самовиховання та самовдосконалення. Самостійна робота є невід'ємною складовою та важливим чинником навчання у вищих навчальних закладах і сприяє активному засвоєнню, поглибленню та розширенню знань, умінь і навичок. Самостійна робота розвиває навички пошуку необхідної інформації та її аналізу, виховує волю, самодисципліну та формує творчі здібності студента.

Організація самостійної роботи студентів передбачає дотримання наступних форм педагогічного керівництва:

- позитивну мотивацію виконання творчих самостійних завдань;
- попередню актуалізацію опорних знань та інструктивні дії;
- опосередковану допомогу (проведення консультацій, підготовки та видання вказівок і рекомендаційних схем, контрольних питань);
- поетапний регулярний контроль та об'єктивне оцінювання результатів [2, 4].

Нормативна навчальна дисципліна «Системний аналіз якості навколишнього середовища» обіймає широке коло питань, які включають аспекти багатьох інших наук. Для успішного засвоєння навчальної дисципліни студент повинен опанувати такі дисципліни: вища математика, моніторинг довкілля, моделювання

та прогнозування стану довкілля, природоохоронне законодавство, основи загальної екології.

Вагомими складовими успішної самостійної роботи студентів є цілісність мотиваційного апарату та навичок роботи з джерелами наукової інформації (підручники, посібники, монографії, довідкові видання, наукові статті, інформаційно-пошукові засоби). До того ж надзвичайно важливим є вміння орієнтуватись у значних об'ємах науково-технічної інформації, а також формування навичок систематизації отриманої інформації.

Отримані знання можуть бути корисними у практичній діяльності спеціаліста-еколога, зокрема при оцінці антропогенного впливу на навколишнє середовище, а також при прогнозуванні економічного розвитку регіонів з урахуванням екологічних антропогенних навантажень.

З появою комп'ютерної техніки, Інтернету та інших сучасних інформаційних технологій, роль самостійної роботи у формуванні фахівця значно зросла. Ці технології надзвичайно підвищили пізнавальні можливості самостійної роботи студентів. При зростанні інформаційного навантаження все більш актуальним стає трансформація форм навчання студентів із аудиторних занять (традиційні лекції, лабораторно-практичні, семінарські) у форму самостійної роботи студентів під керівництвом і контролем викладача. Сьогодні основне завдання ВНЗ і науково-педагогічних працівників все більше переходить до організації самостійної роботи студентів шляхом забезпечення їх необхідними умовами та матеріально-технічними засобами [4, 6].

Розглянемо організацію та планування самостійної роботи студентів під час вивчення дисципліни «Системний аналіз якості навколишнього середовища». Для її вивчення відводиться 64 години аудиторної роботи та 152 годин самостійної роботи студентів, а загальний обсяг складає – 216 год. З 152 годин самостійної роботи необхідно обов'язково виділити 40 годин на підготовку до лабораторно-практичних занять, а залишок – на виконання індивідуальних завдань різного типу.

Робоча навчальна програма курсу складається з чотирьох змістовних модулів: «Теоретичні основи, інструменти та методи системного аналізу якості навколишнього середовища», «Оцінка стану та якості природних та антропогенно-змінених екосистем», «Методи забезпечення якості навколишнього середовища», «Екологізація антропогенної діяльності».

Метою дисципліни є формування у майбутніх фахівців теоретичних знань, умінь та навичок спрямованих на засвоєння системного аналізу якості навколишнього середовища, професійна підготовка в галузі дослідження систем різного рівня складності, які є об'єктом вивчення при вирішенні практичних задач, пов'язаних з процесами аналізу, оцінки, прогнозування, моделювання якості навколишнього середовища, використовуючи різні методи та технології охорони довкілля.

Самостійна робота студентів з курсу забезпечена необхідними навчально-методичними матеріалами: конспектами лекцій, навчальними посібниками, методичними вказівками щодо організації та планування самостійної роботи студентів, модульними тестовими завданнями і контрольними роботами.

Під час самостійної роботи студентам необхідно підготуватись до занять, опрацювати конспекти лекцій, окремі теми в підручниках та посібниках, методичні матеріали, виконати малоемні індивідуальні завдання.

Самостійна робота над навчальною дисципліною “Системний аналіз якості навколишнього середовища” включає:

– опрацювання теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу та вивчення окремих додаткових тем або питань, що передбачені викладачем для самостійного опрацювання при:

- підготовці до лабораторних занять;
- підготовці до виступів на практичних заняттях;
- підготовці до поточного контролю знань (контрольних робіт, модульних контрольних робіт, інших форм поточного контролю);
- підготовці до підсумкового контролю (екзамену);

– систематизація вивченого матеріалу перед написанням модульних контрольних робіт та підготовкою до іспиту;

– виконання і письмове оформлення індивідуальних завдань (рефератів, есе, реферативних матеріалів з фахових публікацій, виконання розрахункових робіт, власних досліджень до конференцій, тощо);

– аналіз конкретної практичної ситуації (індивідуально або в міні-групах) та підготовка доповіді та презентації.

До переліку індивідуальних завдань відносять описові, реферативні, навчально-дослідні роботи. Кожна з цих робіт буде достатньо ефективною, якщо викладач вчасно і якісно підготує перелік тем і завдань, а також забезпечить своєчасний і якісний контроль їх виконання. Організація самостійної роботи вимагає значного розширення і поглиблення індивідуальної роботи викладача зі студентами, конструктивного і детального рецензування всіх виконаних студентом робіт і обговорення цих рецензій зі студентом.

Будь-яка форма самостійної роботи розрахована, головним чином, на зацікавленого, активного студента, оскільки в ній виключається елемент зовнішнього примусу. Основна мотивація до самостійної роботи – прагнення до самовдосконалення і самоусвідомлення потреби знань [5, 6].

Отже, самостійна робота інтегрує в одне ціле навчальну, наукову і практичну роботу студента, тому завдання вищої школи полягає в тому, щоб навчити студента володіти широким колом форм і методів самостійної роботи, оскільки вони забезпечать можливість фахівцям протягом всього подальшого життя поповнювати, поглиблювати, поновлювати професійні знання, вміння та навички.

На основі аналізу педагогічної та методичної літератури з теми дослідження, а також власного педагогічного досвіду з організації самостійної роботи у процесі вивчення системного аналізу якості навколишнього середовища вважаємо, що лише за умови планомірного, систематичного та інтегрованого підходу до організації та проведення, керівництва та управління самостійною роботою можливо підготувати висококваліфікованого спеціаліста на рівні європейських вимог до професійної підготовки, з належним інтелектуальним потенціалом, фаховими здібностями та творчими можливостями.

Література

1. Бондар В. І. Дидактика: ефективні технології навчання студентів / В.І. Бондар. – К.: Вересень, 1996. – 129 с.
2. Демченко О. Дидактична система організації самостійної роботи студентів / О. Демченко // Рідна школа. – 2006. – № 5. – С. 68–70.

3. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ ст). – К. – 1999.
4. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 351 с.
5. Смолкин А. Методы активного обучения / А. Смолкин. – М. : Высш. шк., 1991. – 290 с. 4.
6. Шихальова С. В. Впровадження нових інформаційних технологій у процес вивчення іноземних мов / С. В. Шихальова // Педагогічний пошук. – 2002. – № 4. – С. 27– 28.

аспірантка кафедри методики викладання фізики та дисциплін технологічної освітньої галузі, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ МЕХАНІКИ В СТАРШІЙ ШКОЛІ В АСПЕКТІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

Анотація. В статті описані основні методичні аспекти навчання механіки в старшій школі в межах компетентнісного підходу.

Ключові слова: навчання, механіка, старша школа, компетентнісний підхід.

Abstract. In the article describes the methodological aspects of teaching mechanics of pupils on the basis of competence approach at the high school.

Key words: teaching, mechanics, high school, competence approach.

Актуальність теми. Сучасне суспільство висуває нові вимоги до рівня шкільної фізичної освіти: формування компетентної особистості, модернізація традиційних методик навчання фізики у відповідності до сучасних освітніх технологій, здійснення контролю у навчальному процесі з фізики в нових умовах, забезпечення результативної пізнавальної діяльності, реалізація технологій надійного коригування, регулювання та управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів.

Постановка проблеми. Зазначені аспекти вимагають розробки нової методики навчання фізики, механіки зокрема: запровадження інноваційних технологій, новітніх досягнень у психолого-педагогічному, методичному та матеріально-технічному забезпеченні навчально-виховного процесу в аспекті компетентнісного підходу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Провідні ідеї, на основі яких будується сучасна концепція фізичної освіти, розроблені та апробовані внаслідок науково-пошукових досліджень П.С. Атаманчука, О.І. Бугайова, С.П. Величка, С.У. Гончаренка, О.І. Іваницького, А. В. Касперського, Є.В. Коршака, О.І. Ляшенка, М.Т. Мартинюка, А.І. Павленка, В.Ф.Савченка, М.І. Садового, В.П. Сергієнка, М.І. Шути та ін.

Окремі питання методики вивчення розділу "Механіка" розкрито у роботах П.О. Знаменського, О.В. Пьоришкіна, О.І. Бугайова, С.У. Гончаренка, Г.Я. Мякишева, Б.Б. Буховцева, О.Ф. Кабардіна, В.Ф.Савченка, А.В. Усової, В.П. Орехова, Е.Н. Горячкина, Г.В. Самсонової, Л.И. Резникова, В.Ф. Шаталова та ін.

Однак, поза увагою науковців залишається проблема практичного впровадження компетентнісного підходу в навчальний процес з фізики, зокрема і механіки.

Мета статті. Запропонувати власний підхід до удосконалення методики навчання механіки в аспекті компетентнісного підходу

Виклад основного матеріалу. Ми поділяємо думку П.С.Атаманчука про те, що методика є своєрідним результатом дидактичного препарування змісту конкретної навчальної дисципліни у відповідності до обраних педагогічних технологій та методів

навчання, можливостей навчально-матеріальної бази та характеру орієнтирів (еталонів) управління навчально-пізнавальною діяльністю [1, 25].

У старшій школі продовжується вивчення фізики на рівні засвоєння основ фундаментальних фізичних теорій — класичної та релятивістської механіки, молекулярно-кінетичної теорії та термодинаміки, електродинаміки, квантової та ядерної фізики.

Вивчення фізики у старшій школі розпочинається із розділу «Механіка» (10 клас). Механіку вважають фундаментом фізики, адже в механіці вводять основні поняття (маса, сила, імпульс тіла, енергія та інші), які є «інструментом» пізнання в науці.

Знання механіки необхідно для пізнання навколишнього світу, тому що будь-яке явище у світі пов'язане з рухом. Як зазначав Аристотель, «хто не знає руху, той не розуміє природи» [3, 8].

Проблема вивчення механіки у старшій школі є багатоаспектною. Розділ «Механіка» є математично непростим розділом, містить багато формул, математичних викладок, потребує роботи з графіками, використання просторових уявлень тощо. Тому учні повинні володіти математичним апаратом на високому рівні. З іншого боку, матеріал розділу дозволяє демонструвати логіку наукового пізнання; містить багато демонстрацій, можливостей для проведення експериментів, приклади виявлення і застосування фізичних законів у житті та практиці, сучасній науці та техніці, відомостей з історії фізики, що викликає неабиякий інтерес в учнів.

Один із шляхів оновлення методики навчання механіки, на нашу думку, є орієнтація на компетентнісний підхід до навчання й створення ефективних механізмів його запровадження в практику роботи старшої школи.

В Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. №1392) вказано, що компетентнісний підхід – спрямованість навчально-виховного процесу на досягнення результатів, якими є ієрархічно підпорядковані ключова, загальнопредметна і предметна (галузева) компетентності.

Компетентнісний підхід на уроках фізики передбачає: уміння учнів бачити і застосовувати фізику в реальному житті; уміння будувати і досліджувати фізичну модель (в механіці: модель реактивного двигуна, математичний маятник, пружинний маятник); інтерпретувати отримані результати; проводити досліди і експерименти з фізичними явищами і процесами; розв'язувати теоретичні та прикладні проблеми, пов'язані з реальними ситуаціями в житті.

Зазначимо, що навчальний матеріал привертає увагу учнів старших класів лише тоді, коли вони бачать його практичну значимість і необхідність для своєї майбутньої професії. Потреба в його вивченні спонукає їх до творчого пошуку, викликає прагнення застосовувати раніше здобуті знання для самостійного аналізу нових понять, явищ і фактів.

Механіку ми прагнемо показати як живу науку, що є частиною нашого життя, частиною загальнолюдської культури і надбанням сучасної цивілізації. Тому пропонуємо учням на уроках фізики розв'язувати компетентнісно орієнтовані завдання, здійснювати аналіз життєвих ситуацій, використовуємо засоби візуалізації навчального матеріалу, проводимо експерименти ужиткового спрямування, учнівські дослідження, проекти, розв'язування проблемних завдань і задач тощо. Крім того залуча-

емо в навчальному процесі емоційну сферу учня, враховуємо індивідуальні здібності, природні нахили та обдарування учнів.

Висновки. Компетентнісний підхід до навчання механіки, на нашу думку, в умовах сучасної школи допоможе підготувати учня старших класів, майбутнього випускника, здатного творчо застосовувати здобуті знання, самостійно шукати, аналізувати, використовувати інформацію, мислити радіально; набувати необхідних компетенцій та особистісних якостей; змінюватися самому та прагнути постійного самовдосконалення.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробленні часткових питань методики навчання механіки в старшій школі з позицій компетентнісного підходу.

Список використаних джерел:

1. Атаманчук П.С. Інноваційні технології управління навчанням фізики. – / П.С.Атаманчук. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, інформаційно-видавничий відділ, 1999. – 174 с.
2. Бугаев А.И. Методика преподавания физики в средней школе: Теорет. основы: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по физ.-мат. спец. – М.: Просвещение, 1981. – 288 с., ил.
3. Перельман Я.И. Занимательная механика. Изд.5-е, исправл. под ред. профес. И.Я.Штаермана, ОГИЗ Москва, 1948. – 172 с.
4. Шукина Д.М. Активизация познавательной деятельности учащихся в учебном процессе: учебное пособие для педагогических институтов/ Д.М.Шукина. – М.: Просвещение, 1979. – 160 с.

Мхитарян О. Д.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри української
літератури та методики навчання
Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського

ТЕХНОЛОГІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ СЛОВЕСНИКА

Ключові слова: педагогічні технології, учні з низьким рівнем навчальних досягнень, розвивальне навчання української літератури.

В умовах інноваційної перебудови освітньої системи актуалізується проблема якості літературної освіти, покликаної забезпечувати розвиток людини в інтересах її самої й суспільства загалом. Нагальність розв'язання цього питання пояснюється, по-перше, масовим характером неуспішності учнів-читачів, по-друге, недостатньою розробленістю теоретико-прикладних аспектів розвивального навчання літератури. Сучасний стан викладання української літератури вимагає чітких методичних рекомендацій щодо формування літературних знань і вмінь в учнів із низьким рівнем навчальних досягнень.

Проблема використання інноваційних технологій у навчанні учнів із низьким рівнем навченості переважно знаходить своє розв'язання в розрізних психолого-педагогічних і методичних дослідженнях. Теоретична позиція щодо психічного розвитку особистості в ході подолання відставання учнів у навчанні літератури обґрунтовується з опорою на: концепції розвитку вищих психічних функцій (Л. Виготського) і розвитку інтелекту (Ж. Піаже), вчення про загальні закономірності психічного розвитку дитини (П. Гальперіна, В. Давидова, Д. Ельконіна, Л. Занкова, Г. Костюка, С. Рубінштейна, Н. Талізіню).

Наукові основи розвивального навчання, закладеного ще в працях І. Песталотці, А. Дістервега, К. Ушинського, отримали послідовний розвиток у прогресивному напрямку сучасної психолого-педагогічної думки – педагогіці розвитку. Розроблені вченими (О. Пехотою, А. Плигіним, М. Поташником, С. Сисоєвою, І. Якиманською та ін.) принципи особистісно зорієнтованого навчання та виховання завдяки інноваційним освітнім технологіям – необхідна умова формування знань і вмінь в учнів із низьким рівнем успішності.

У методиці навчання української літератури основні аспекти технологічного вдосконалення літературних знань і вмінь учнів відображено в сучасних методичних концепціях: саморозвитку (Б. Степанишин), мотивації пізнавальної діяльності учнів-читачів (Є. Пасічник), компаративного (А. Градовський) і контекстного (В. Гладишев) вивчення художніх творів, у взаємозв'язку з різними видами мистецтв (С. Жила), екзистенційно-діалогічного (Г. Токмань) та інтерсуб'єктного (В. Уліщенко) вивчення літератури, процесуально впорядкованого навчання (Н. Волошина, А. Ситченко) та ін. Учені підкреслюють важливість індивідуальної апеляції до всіх учнів під час вивчення літератури, стверджуючи провідну роль спеціально організованого навчання

в цілеспрямованому становленні особистості. Однак відсутність у методичній науці системного підходу в застосуванні сучасних педагогічних інновацій для цілеспрямованого розвитку літературних знань і умінь в учнів із низьким рівнем навчальних досягнень призводить до ігнорування їхніх читацьких проблем, позбавляючи вчителя конкретних методичних рекомендацій щодо специфіки розвивального навчання літератури.

Метою статті є обґрунтування використання елементів інноваційних технологій у методиці формування літературних знань і умінь в учнів із низьким рівнем навчальних досягнень.

Технологізоване навчання учнів із пізнавальними труднощами в навчанні літератури вимагає конкретизації поняття «інновації в освіті», що сучасними педагогами трактується як процес створення, впровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, в результаті чого підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану [4, 338]. Причому, як зазначає М. Кларін, репродуктивна й проблемна спрямованість освітнього процесу втілюються у двох основних інноваційних підходах до підвищення якості навчання в сучасній педагогіці – технологічному та пошуковому [6, 8]. Перевагою застосування саме технологічного підходу в навчанні учнів із низьким рівнем літературних знань і умінь є насамперед те, що такі дидактичні пошуки передбачають гарантоване досягнення запланованих навчальних результатів. Оскільки для вдосконалення процесу навчання на уроці літератури потрібно враховувати й використовувати закономірності розвитку кожного з «проблемних» учнів, вибудовуючи стратегію їх інноваційного навчання, підкреслюємо значення технологій розвивального навчання, що акцентують на процесі засвоєння знань як передумові успішної діяльності школярів [8, 180–218].

Використовуючи теорію змістовного узагальнення (В. Давидов, Д. Ельконін), у літературному розвитку учнів із труднощами в навчанні головним завданням вважаємо не накопичення ними предметних знань, а оволодіння загальними способами розумових дій на основі попередньо сформованих мотивів засвоєння узагальнених дій, мотивів власного зростання, удосконалення (Д. Ельконін) [3]. Процесуальна орієнтація в навчанні літератури не суперечить її художній специфіці, оскільки, на переконання фахівців, «...недооцінювати інтелектуальний аспект літературного аналізу так само згубно для його адекватного сприйняття, як і враховувати тільки емоційно-чуттєвий вплив прочитаного на характер реципієнта» [9, 49]. Тому в навчанні учнів із низькою успішністю особливу увагу звертаємо на принцип змістового узагальнення, що забезпечує розв'язання проблеми шкільної неспішності шляхом спрямованості індивідуальної роботи не тільки на зміну ставлення учнів до навчання та його результатів, але й на зміну характеру їхнього мислення, що має позбутися від низки негативних якостей (поверховості, інертності, нестійкості, неусвідомленості, наслідувальності, інтелектуальної пасивності).

Спираючись на теорію поетапного формування розумових дій (П. Гальперін, Н. Талізін), удосконалення літературних знань і умінь учнів із низьким рівнем знань вибудовуємо на основі етапної пізнавальної діяльності завдяки розв'язанню ними літературних завдань із використанням орієнтовної основи розумових дій. Це означає застосування в навчанні дозованої педагогічної допомоги у вигляді

різних алгоритмів, пам'яток, інструкцій, таблиць із поступовим їх «згортанням» і переходом у внутрішній план мислення школярів. Дискусійним є твердження П. Гальперіна про те, що розвиток мислення в навчанні на основі орієнтовної основи розумових дій не відбувається, а спостерігається лише накопичення знань [1, 78–86], оскільки стосується переважно «сильних» учнів. Адже стійким надбанням учнів із високим рівнем успішності є сформовані способи розумових дій, тому таке навчання не викликає у них ніяких труднощів, отже, не сприяє їхньому розвитку. Для зрушень у літературному зростанні школярів із низьким рівнем знань потрібно постійно застосовувати зразки розумових дій, що приводить до корекції негативних якостей їх розумової діяльності й накопичення значного фонду «...розумових операцій певних типів і рівнів, що врешті-решт дозволить їм зробити якісний прорив у своєму розумовому розвитку завдяки збалансованому виконанню алгоритмічних і пошукових розумових дій» [9, 137]. Алгоритмізацію навчальної діяльності учнів, що дозволяє цілеспрямовано впливати на їхній розумовий розвиток, високо цінував і Г. Костюк [7, 397].

Розв'язання проблем навчання учнів із низьким рівнем літературних знань і вмінь здійснюється й на підставі методологічних положень теорії розвивального навчання Л. Занкова. Оскільки, на відміну від накопичення знань і вмінь, розвиток дитини – це розвиток її здібностей (С. Рубінштейн), важливим є висунутий Л. Занковим принцип цілеспрямованої й систематичної роботи над загальним розвитком усіх учнів, зокрема «слабких». Подолання відставання окремих учнів, наполягає Л. Занков, має забезпечуватися не шляхом додаткових тренувальних вправ, а завдяки посиленій увазі до загального психічного розвитку цих учнів, визначенню й наступній корекції тих сторін їх психічного стану, затримка розвитку яких є основною причиною навчального відставання [5]. Не заперечуючи розвивального значення систематичного виконання навчальних вправ, вважаємо за необхідне супроводжувати їх усуненням недоліків у психологічних процесах учнів, що заважають повноцінному осягненню ними літератури (сприймання, уяви, пам'яті, мови й уваги).

Отже, основними елементами технологізованого навчання учнів із низьким рівнем успішності на уроках літератури насамперед є перспективні ідеї технології розвивального навчання: а) формування в учнів теоретичного мислення й способів розумових дій (Д. Ельконін, В. Давидов); б) орієнтовної основи розумових дій (П. Гальперін, Н. Тализіна); в) удосконалення загального розвитку учнів (Л. Занков).

Література:

1. Гальперин П. Я. Формирование умственных действий / П. Я. Гальперин // Хрестом. по общ. психологии. Психология мышления / под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, В. В. Петухова. – М. : Издательство МГУ, 1981. – С. 78–86.
2. Давыдов В. В. Виды обобщения в обучении (логико-психологические проблемы построения учебных предметов) / В. В. Давыдов. – М. : Педагогика, 1972. – 424 с.
3. Эльконин Д. Б. Психология обучения младшего школьника / Д. Б. Эльконин. – М.: Педагогика, 1974. – 360 с.
4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : Хрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
5. Занков Л. В. Дидактика и жизнь / Л. В. Занков. – М. : Просвещение, 1968. – 175 с.

6. М. Н. Инновации в мировой педагогике : обучение на основе исследования, игры и дискуссии (Анализ зарубежного опыта) / М. Н. Кларин. – Рига : НПЦ „Эксперимент”, 1998. – 180 с.
7. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г. С. Костюк ; під ред. Л. М. Проколієнко; упоряд. В. В. Андрієвська, Г. О. Балл, О. Т. Губко, О. В. Проскура. – К. : Рад. школа, 1989. – 608 с.
8. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии : учеб. пособ. / Г. К. Селевко. – М. : Народное образование, 1998. – 256 с.
9. Ситченко А. Л. Навчально-технологічна концепція літературного аналізу : монографія / А. Л. Ситченко. – Київ : Ленвіт, 2004. – 304 с.

МОБІЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розглядаються питання важливості, сучасності і актуальності такого фактору розвитку вищої освіти, як міжнародна взаємодія шляхом підтримання зацікавленості студентів до навчання. На сучасному етапі розвитку освіти мобільність є невід'ємною частиною успішної співпраці між країнами і університетами світу. Мобільність студентів сприяє поширенню інформації та досвіду інших країн.

Ключові слова: міжнародні освітні програми, вища освіта, інтернаціоналізація, мобільність студентів, сучасні навчальні технології.

Key words: international educational programmes, higher education, internationalization, student mobility, modern teaching techniques.

Інтеграція України до світового освітнього простору вимагає певних змін і модернізації управління системою вищої освіти, розбудови системи і шляху розвитку відповідно до глобальних змін у системі освіти. Зміни в освітньому процесі позитивно впливають на відновлення і розвиток суспільства.

Студенти є основним джерелом влади, яка надає можливість університету розширити свої зв'язки і посилити освітню базу завдяки обміну досвідом. Суспільство потребує формування іншого глобального мислення і навичок міжкультурної взаємодії у молоді. Міжнародні освітні програми сприяють мобільності студентів.

Змінюється роль освіти в сучасному світі, адже вона повинна швидко адаптуватися навіть до незначних змін, і тому перетворюється на тривалий і безперервний процес, оскільки протягом життя людина стикається з проблемою неактуальних знань, необхідністю їх оновлення і удосконалення. Сучасні інформаційні технології істотно поширили можливості вибору освітніх програм [1].

Вищі навчальні заклади відкривають свої філії та зарубіжні кампуси в інших країнах, укладають договори про співпрацю з місцевими навчальними закладами, використовують дистанційні технології навчання. Популяризуючи свої освітні послуги, вони привертають увагу великої кількості студентів, які прагнуть розвитку, змін і вдосконалення своїх знань стосовно оточуючого світу і його сучасних вимог.

Європейський Союз розробив спеціальні стипендії і програми, що стимулюють студентів навчатися за межами своєї країни. Сформувався єдиний світовий освітній ринок, де вищі навчальні заклади найрізноманітніших країн пропонують свої продукти і послуги всім студентам відразу, не обмежуючи себе національними кордонами.

Більшість сучасних вищих навчальних закладів залучена до участі в міжнародній діяльності через програми мобільності студентів і викладачів, спільні

дослідні проекти і міжнародні конференції. Проте, як і у випадку з товарним ринком, – це лише перша сходинка до інтернаціоналізації.

Питання інтернаціоналізації вищої освіти є актуальними і досліджуються активно в країнах, які є ініціаторами цього процесу в глобальному розумінні, а саме – США, Великобританії, Канаді, Франції, Німеччині. Різні аспекти інтернаціоналізації освіти в країнах Європи знайшли відображення у працях як зарубіжних (Ф. Альтбах, Дж. Дейвіс, С. Каннігхем, Дж. Найт), так і українських науковців (С. Вербицька, К. Корсак, О. Локшина, Л. Пуховська та ін.).

Розробка освітніх міжнародних програм є одним з основних інструментів реалізації принципів Болонського процесу. Міжнародні освітні програми покликані підвищити конкурентну спроможність європейської освіти, враховуючи і українську, в цілому і, як наслідок, розглядається як важливий засіб для досягнення гармонізації загальноєвропейського освітнього простору. Розвиток міжнародних освітніх програм зумовлений сучасними тенденціями, які сприяють підвищенню якості освітніх послуг, необхідністю модернізації наявних освітніх програм, адаптацією університетських програм до європейських стандартів [1]. Це є ефективним інструментом відкриття додаткових можливостей для підготовки студентів за новими програмами для більш відкритого сприйняття можливостей для реалізації свого потенціалу [2].

Це спричиняє популяризацію мобільності студентів та академічного персоналу, що є складовою створення Європейського Простору Вищої Освіти. У країнах Болонського процесу актуальною і визнаною є важливість мобільності для різних сфер – культурної, економічної, політичної суспільної та академічної – тому є необхідність і можливість вживати всіх можливих заходів, щоб поліпшити доступність міжнародної мобільності студентів.

За останні 40 років темпи збільшення кількості студентів, які перетинають національні кордони для здобуття вищої освіти, перевищили темпи поширення самої вищої освіти [3].

Міжнародні освітні програми засновані ЄС і які популяризуються країнами ЄС серед молоді дають можливість студентам або спеціалістам певних галузей країн ЄС підвищити свій рівень і здобути досвід роботи у різних закладах.

Співпраця студентів і викладачів, розуміння, мотивації і реалізація спільних амбіцій призводить до переходу на новий щабель спілкування, викладання і відповідно досягнення цілей інтернаціоналізації вищої освіти [4]. Міжнародні освітні програми покликані підвищити конкурентоспроможність європейської освіти. Зміни призведуть до важливого процесу у досягненні гармонізації загальноєвропейського освітнього простору.

Міжнародні освітні програми є популярними серед молоді. Можливість та реальна участь студентів різних міст і країн свідчить про недосконалу систему розповсюдження інформації. Володіючи інформацією про можливі варіанти, студенти обирають те, що відповідає потребам і умовам участі в тій чи іншій програмі. Першочерговою і обов'язковою вимогою окрім професійних знань і навичок, є володіння іноземною мовою міжнародного спілкування – англійською.

Програми міжнародного обміну сприяють не лише особистому розвитку певного студента, але й будують мотиваційну схему для інших зацікавлених сторін [5]. Мобільність студентів стимулюється різними державними й регіональними про-

грамами. Багато країн укладають двосторонні й багатосторонні угоди. Країни ЄС, які активно беруть участь у програмах обміну як ті, що пропонують певні програми, так і ті, що надають своїм студентам можливість брати участь і навчатися в інших країнах, – Польща, Угорщина, Німеччина, Франція.

Отже, мобільність студентів є не лише вагомою перевагою на шляху здобуття освіти і додаткових знань про процеси навчання і праці за кордоном, але й відповідальністю за свої набуті знання і презентацію власних здібностей і переваг. Студент, плануючи навчання в університеті, повинен усвідомлювати свою власну відповідальність. Формування такого типу відповідальності залежить від знань, здобутих у школі і на перших курсах університету.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зорников И. Н. Международная деятельность современного университета: вызовы нового столетия. 2002 [Электронный ресурс] / Зорников И. Н. – Режим доступа: <http://www.rciabc.vsu.ru/inzor/paper1.htm> (Дата обращения: 09.09.2014).
2. Каленюк І. С. Знання в глобальному середовищі / І. С. Каленюк // Збірник наукових праць КНУ ім. Т. Г. Шевченка “Теоретичні та прикладні питання економіки”. – 2004. – № 3. – С. 57–64.
3. Красовська О. Ю. Розвиток світового ринку вищої освіти : дис. ... канд. економ. наук : спец. 08.00.02 “Світове господарство і міжнародні економічні відносини” / О. Ю. Красовська. – К., 2010. – 200 с.
4. Davis T. Atlas of student mobility / T. Davis. – New York: Institute of International Education, 2003. – 98 p.
5. Education Trends in Perspective: Analysis of the World Education Indicators. – UNESCO Institute for Statistics, OECD, 2005. – 232 p. [Electronic resource]. – URL: <http://www.uis.unesco.org/TEMPLATE/pdf/wei/WEI2005.pdf> (Дата обращения: 27.02.2015).

Поточняк О. П.

ст. викладач,

ЛНУ ім. І. Франка, м. Львів

Шабайкович Е. А.

к.пед.н., доцент,

ЛНУ ім. І. Франка, м. Львів

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ АУДІЮВАННЯ НА ГУМАНІТАРНИХ ФАКУЛЬТЕТАХ УНІВЕРСИТЕТУ

Ключові слова: комунікативна компетенція, аудіювання, мотивація, конкретизація мети, аудіотекст, пам'ять, сприйняття.

Key-words: communicative competence, listening comprehension, motivation, specification of objective, text for listening comprehension, memory, perception.

Практика викладання іноземних мов у вищому навчальному закладі підтверджує, що аудіювання й надалі є одним із найскладніших аспектів у процесі вивчення іноземних мов, оскільки розуміння та ідентифікація усного мовлення у момент його породження становить значні труднощі для реципієнта. Прискорений темп мовлення, його фонетичні особливості, значна кількість незнайомих чи незрозумілих лексичних одиниць, вид мовлення, наявність складних граматичних конструкцій ускладнюють розуміння під час іноземномовної комунікації. У педагогічній літературі останніх років знаходимо різноманітні дослідження щодо вдосконалення навчання цього виду мовленнєвої діяльності (Г. І. Бородіна, С. В. Гапонова, А. Л. Мірзоян, В. В. Черниш, U. Förster, M. Löschman та ін.). Проте проблема ефективного навчання аудіювання остаточно не вирішена, творчі пошуки на практиці безперервно тривають. Особливою ж актуальності набуває вона тепер, у час творення сучасних освітніх технологій.

Для ефективного формування умінь та навичок під час навчання аудіювання потрібна правильна орієнтація діяльності студентів, котра повинна складатися із чітко сформульованих завдань та оптимальних шляхів їхнього виконання. Слід передбачити також певні форми контролю прослуханої інформації.

У системі ступеневого викладання іноземних мов, запровадженої у навчальний процес на гуманітарних факультетах ЛНУ імені Івана Франка, належна увага приділяється формуванню умінь та навичок аудіювання. Методика ступеневого опрацювання навчального аудіоматеріалу повністю себе виправдала. На першому рівні навчання використовується знайомий мовленнєвий матеріал, спрощені тексти та діалоги, котрі подаються у дещо сповільненому темпі на базі обмеженої лексики та простих граматичних конструкцій із поступовим ускладненням завдань. Допускається невелика кількість незнайомого лексичного матеріалу, а також окремих, незнайомих студентам, граматичних явищ, про значення котрих можна легко здогадатися з контексту. Як свідчить практика, вони не перешкоджають розумінню змісту прослуханого. Проте вони не повинні бути ключовими, тобто надавати основну інформацію. На другому рівні опрацьовуються наближеніші до реального мовленнєвого середовища матеріали з нормальним темпом звучання. Завершальним етапом є робота

з безпосередніми автентичними аудіоматеріалами. Вони є благодатним матеріалом для творчих видів навчальної діяльності, оскільки дозволяють розширити загальний кругозір студентів, допомагають їм набути відповідних знань щодо конкретних ситуацій спілкування, формують вміння та навички для вираження власних думок іноземною мовою. Розроблений комплекс складається з чотирьох фаз діяльності: 1) *фаза орієнтації*, коли слухач отримує додаткову інформацію (напр., кількість співрозмовників, місце, тему розмови тощо). Інформація подається як візуально, так і на слух; 2) *фаза спрямованого слухання*, коли увага слухача скеровується перед прослуховуванням на деяку інформацію; 3) *фаза неспрямованого слухання* (правильні-неправильні відповіді, вибіркові відповіді, неповні тексти, вправи на з'єднання); 4) *фаза активного мовлення* (відтворення почутої інформації, рольова гра).

Успішне формування навичок аудіювання неможливе без урахування ряду труднощів як психологічного так і лінгвістичного плану, на що у методиці звертається значна увага, і процес подолання яких постійно вдосконалюється. Скажімо, труднощі об'єктивного характеру спричинені змістом і структурою аудіотекстів та умовами їхнього сприйняття. Громіздкі синтаксичні структури фраз тексту, його стилістичні особливості (образні засоби, діалектизми, імена тощо), фонетичні особливості (невичність, нечіткість вимови диктора – носія мови) значно утруднюють розуміння інформації. Оскільки з позицій комунікативно-орієнтованого навчання саме автентичний аудіотекст повинен ширше стимулювати мовленнєво-мисленнєву діяльність реципієнта, вважаємо за потрібне докладніше зупинитися на важливості використання автентичного матеріалу для формування комунікативної і мовленнєвої компетенцій в аудіюванні. Автентичний текст є, як правило, типовим текстом певного жанру. Жанрова різноманітність текстів дає змогу сприймати і розуміти інформацію з різних сфер життя, а отже сприймати й розуміти різні дискурси і різні культури. Тут доцільно, як підтвердила практика, спершу використовувати у процесі навчання тексти-оповіді чи описи, пізніше ситуативні тексти, котрі містять причинно-наслідкові зв'язки між подіями, фактами, явищами. Їхній зміст повинен розкривати певні аспекти і надавати інформацію, потрібну для розв'язання тієї чи іншої проблеми. Хоча такі тексти складніші для сприйняття, вони, однак, значно активізують мовленнєво-мисленнєву діяльність реципієнта, що важливо для формування умінь та навичок мовленнєвої діяльності. До труднощів, зумовлених умовами сприйняття інформації, належать: 1) темп повідомлення; 2) кількість подань аудіотексту; 3) тривалість звучання аудіотексту (рекомендується на початковому рівні 1 хвилина звучання, на середньому – 2-3 хвилини і на вищому рівні – 3-5 хвилин); 4) джерело подання аудіотексту; 5) відсутність можливості зорового сприйняття.

Однак труднощі у навчанні аудіювання пов'язані не лише з мовними особливостями аудіотекстів та їхньою відповідністю мовленнєвому досвіду та рівневі знань студентів. Належить враховувати також суб'єктивні труднощі, котрі зумовлені індивідуальними особливостями реципієнта. У процесі навчання цього виду діяльності вирішальну роль відіграють індивідуально-психологічні особливості реципієнта, а саме: рівень розвитку слухової диференційованої чутливості, слухової пам'яті, концентрації уваги. Якщо повідомлення перевершує обсяг пам'яті того, хто сприймає інформацію, то останній не може зрозуміти основної думки з почутого. Отже, сприйняття і пам'ять нерозривно корелятивні в імплікації мовленнєвих сигналів. Успіш-

ність аудіювання залежить від потреби дізнатись дещо нове, наявності інтересу щодо теми повідомлення, спрямованості на пізнавальну діяльність і мотивацію цієї діяльності. При навчанні аудіювання необхідно спиратися на ті особливості студентів, котрі відіграють суттєву роль під час процесу сприйняття мовленнєвого повідомлення. Ці особливості розглядаються у психології на рівні таких підструктур особистості як спрямованість, досвід і форми відображення. Спрямованість особистості визначає стійку аперцепцію, котра лежить в основі сприйняття мовлення і формується усім процесом виховання людини. У межах підструктури досвіду у психології розглядаються знання, уміння, навички, звички, набуті як особистим досвідом так і під час навчання. Обсяг мовних і немовних знань суттєво впливає на ступінь розуміння аудіотексту, на процес інтерпретації тексту на рівні змісту і значення та на форму його відображення.

Отже, урахування та вирішення даних труднощів під час аудіювання сприяє ефективному формуванню навичок аудіювання. Для цього потрібна правильна орієнтація діяльності студентів, котра повинна складатися з чітко сформульованих завдань та оптимальних шляхів їхнього виконання. Підпорядковуючись практичній меті реалізуються комплексно також освітня, розвивальна і виховна цілі, що сприяє різнобічному розвитку особистості.

Список літератури

1. Бородіна Г.І. Комунікативно-орієнтоване навчання іноземній мові у немовному вузі // Іноземні мови. – 2005. – №2.
2. Бігич О.Б. Методика формування іншомовної компетенції в аудіюванні // Іноземні мови. – 2012. – № 2.
3. Вища освіта України і Болонський процес. Навчальний посібник. За ред. В.Г.Кременя. Тернопіль, Навчальна книга – Богдан, 2004. С.384.
4. Лисовець І.П. Інтегроване навчання аудіювання і усного мовлення // Англійська мова і література. – 2004. – №3.
5. U. Förster. Zur Entwicklung eines berufsorientierten sprachlichen Könnens der Deutschlehrer. Leipzig, 1998.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ У ПРОЦЕСІ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЕКОЛОГІВ

У статті розглянуті окремі особливості застосування методу проектів у процесі іншомовної професійної підготовки майбутніх екологів. Визначені роль і місце іншомовної професійної підготовки майбутніх екологів у їх професійній підготовці. Проаналізовані шляхи підвищення ефективності організації проектної роботи майбутніх екологів у процесі їх іншомовної професійної підготовки. Акцитується особлива увага на професійній спрямованості проектних робіт та ролі викладача у процесі їх організації та виконання.

Ключові слова: професійна підготовка екологів, іншомовна професійна підготовка екологів, самостійна робота, проект.

This article deals with the specific features of the project work usage in the process of future ecologists' foreign languages professional training. The role and the place of foreign language professional training in the process of future ecologists' education have been defined. The efficient ways of future ecologists' project work organizing in their foreign language professional training have been analysed. Special attention is given to the professional orientation of project work and in the teacher's role in the future ecologists' foreign languages professional training.

Key words: future ecologists' professional training, future ecologists' foreign languages professional training, individual work, project.

Постановка проблеми. Розширення міжнародних контактів України, бажання брати участь у європейських та міжнародних програмах, необхідність налагодження співпраці у вирішенні та запобіганні різних екологічних проблем зумовлюють необхідність модернізації професійної підготовки майбутніх екологів. Адже, зважаючи на глобальний характер багатьох екологічних катастроф, сучасний еколог повинен володіти знаннями, технологіями, прийомами, ефективними методами швидкого професійного реагування на них; вміти застосувати свої різноманітні фундаментальні і прикладні знання у попередженні цих катастроф, а також володіти вмінням самостійного пошуку та опрацювання необхідної інформації професійного характеру, кількість якої в екологічній сфері невинно зростає, як рідною, так й іноземною мовами [1, 7]. Саме глобальність майбутньої професійної діяльності зумовлюють особливу нагальність у модернізації іншомовної професійної підготовки майбутніх екологів у процесі їх професійної підготовки. Ми підтримуємо думку науковця Морської Л.І., що володіння іноземною мовою стало однією з найважливіших потреб професійної діяльності майбутнього фахівця, що зумовило необхідність напрацювання нових підходів до організації навчання іноземних мов у немовних ви-

щих навчальних закладах, де здійснюється професійна підготовка майбутніх екологів [3, с.1]. Одним з напрямків модернізації вищої освіти в Україні визначено скорочення кількості аудиторних занять та, відповідно, збільшення кількості годин для самостійної роботи студента. У процесі реалізації такого напрямку реформування вищої освіти постає питання про зміни у підходах до самого процесу організації самостійної роботи майбутнього еколога. А саме, цей процес потребує інтенсифікації, майбутній еколог повинен навчитися працювати самостійно.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Проблеми оптимізації та інтенсифікації самостійної роботи майбутніх фахівців досліджували багато вітчизняних та закордонних науковців. Але, особливої застосування методу проєктів для оптимізації самостійної роботи майбутніх екологів у процесі їх іншомовної професійної підготовки висвітлені у наукових дослідженнях не в повному обсязі.

Метою даної статті є висвітлення особливостей застосування методу проєктів у процесі іншомовної професійної підготовки майбутніх екологів

Аналіз останніх досліджень. Підготовка фахівців до майбутньої професійної діяльності є однією з актуальних проблем системи вітчизняної освіти. Аналіз праць за темою дослідження засвідчує, що різні аспекти професійної підготовки майбутніх екологів висвітлювали: Г. Білецька (інтеграція фундаментальних і професійно-орієнтованих дисциплін у підготовці екологів); І. Ковальчук (підготовка фахівців екологічного профілю в системі неперервної професійної освіти та виховання); Н. Рідей (ступенева підготовка майбутніх екологів); С. Рудишин (професійна підготовка студентів-екологів); М. Симоновська (методичні аспекти підготовки майбутнього вчителя-еколога); С. Старовойт (професійна підготовка фахівців з охорони та захисту навколишнього середовища у вищих навчальних закладах Великої Британії) та інші.

Виклад основного матеріалу. Намір України приєднатись до європейського освітянського співтовариства вимагає включення європейського виміру у сферу вищої освіти. Міністерство освіти і науки України, враховуючи рекомендації Ради Європи та у співпраці з Європейським центром вищої освіти та Міжнародною асоціацією університетів, ведуть роботу щодо вироблення єдиних стандартів у сфері освіти для забезпечення визнання національної системи вищої освіти у європейському освітянському просторі. Одним з результатів такої роботи є запровадження кредитно-модульної системи навчання. В умовах кредитно-модульної системи навчання особливого значення набуває питання підвищення ефективності організації самостійної роботи студентів, що передбачає самостійне виконання студентом різних навчальних завдань [8]. Поняття «навчальне завдання» введено у широкий науковий обіг В. Давидовим та Д. Ельконіним [5, 98]. Мета навчального завдання полягає у засвоєнні студентами загальних засобів роботи з навчальним матеріалом, опануванні новими знаннями, формуванні у них певних умінь і навичок.

Як показали проведені психологічні дослідження, особливо важливим фактором для успішного самостійного навчання є внутрішня мотивація, тобто та, яка виходить із самого процесу діяльності. Особливо, коли ця діяльність ініціюється самим студентом, а отже – цікава і корисна для нього [6, 30]. Відомо, що тільки ті знання, які студент здобув самостійно, завдяки власному досвіду, будуть справді фундаментальними. Саме тому, на часі перехід вищої школи від передачі інформації до

керівництва навчально-пізнавальною діяльністю, а отже – формування у студентів навичок самостійної творчої роботи.

Самостійна робота майбутнього еколога у процесі його іншомовної професійної підготовки передбачає самостійне опрацювання ним окремих тем, виконання вправ та завдань, підготовку до обговорення проблемних соціальних і фахових питань, створення проєктів, написання повідомлень та рефератів. На самостійну роботу виносяться, здебільшого, мовленнєві завдання, пов'язані із читанням і письмом, виконання яких вимагає значних затрат навчального часу. Так, наприклад, індивідуальне читання передбачає обов'язкове та додаткове читання. Головне завдання індивідуального читання навчальної, науково-популярної, фахової чи художньої літератури іноземною мовою – мотивувати майбутнього еколога до самостійного вивчення іноземної мови шляхом опрацювання автентичних художніх або фахових текстів, сприяти розвитку його креативності.

У 60-70х рр. ХХ ст в Україні домінувала концепція освітньої системи., основа якої – «чим більше навчання під керівництвом викладача – тим кращий результат». Результати використання такої системи не задовольняли вимоги сьогодення, оскільки випускники вищих навчальних закладів не володіли уміннями та навиками наукового пошуку, творчої діяльності, прийняття креативних рішень [9, 1].

Формування умінь регенерувати знання, отримувати інформацію з різних джерел, у тому числі іншомовних, черпати нові знання з практики діяльності все це навички, які повинні бути сформовані у майбутніх екологів протягом навчання у вищій школі. Згадані уміння розвиваються у майбутніх екологів у процесі їх залучення до так званої «технології навчальної діяльності», в основі якої – два взаємопов'язаних і взаємообумовлюючих фактори: самостійність і творче ставлення до визначеного завдання [4, 13-14]. Формування навичок самостійного пошуку нового, невідомого знання чи методу, його логічного осмислення і вміння застосовувати це знання для вирішення практичних пізнавальних задач трактується у контексті нашого дослідження як творча активність студента. Оскільки студент повинен працювати під керівництвом викладача, самостійність означає вміння налаштуватися на критичне осмислення матеріалу, вирішення певних завдань, дискусію з викладачем, активну роботу з літературою. Саме самостійність перетворює процес пізнання, а відповідно й процес фахової іншомовної підготовки майбутніх екологів на творчий процес, підштовхує студентів до використання креативних методів вирішення завдань.

Професійна спрямованість навчання зумовлює активне застосування самостійної роботи студента в практиці викладання іноземних мов. Види навчальної діяльності студентів та типи завдань, що виносяться на самостійне опрацювання, постійно доповнюються й урізноманітнюються. Одним з типових завдань для самостійної роботи є виконання проєктів [2, 22]. Проєктні роботи у процесі іншомовної професійної підготовки майбутнього еколога допомагають йому подолати прогалину між вивченням мови та користуванням нею. Правильна організація проєктної роботи сприяє заохоченню майбутніх екологів до застосування комунікативних умінь, набутих в аудиторії, в їх професійному середовищі. Проєктна робота покладає відповідальність за навчання на самого студента.

Орієнтація проєктної роботи як на процес, так і на результат, дозволяє майбутньому екологу розвивати швидкість і точність мовлення на всіх етапах проєкту.

Адже, особливо цінною рисою проектної роботи є не лише її кінцевий результат, але й процес руху до цього результату.

Кожен повномасштабний проект передбачає три основні етапи:

1. Планування роботи в аудиторії (студенти разом з викладачем обговорюють рамки проекту, його зміст, приймають рішення щодо способів добирання необхідного для виконання проекту матеріалу, викладач прогнозує конкретні мовленнєві потреби студентів, дає поради щодо формування цих мовленнєвих навичок).

2. Власне виконання проекту (студенти вирушають у професійне середовище і виконують заплановані ними завдання).

3. Аналіз та моніторинг роботи (проведення дискусій, заслуховування відгуків на роботу, оцінювання роботи у групах і самоконтроль).

Робота над проектом, для досягнення успіху у її виконанні, повинна здійснюватись у певній багатоетапній послідовності. Кожен етап, за умови його успішного завершення, наближає майбутнього еколога до позитивного результату всього проекту загалом.

Проведення проектної роботи передбачає проходження наступних етапів:

1. обговорення ідеї;
2. визначення мети проекту;
3. розроблення загального плану;
4. практика мовленнєвих умінь;
5. виконання базового дослідження аспектів проблеми;
6. зіставлення інформації;
7. організація матеріалів;
8. виконання проекту;
9. презентація проекту;
10. оцінка проекту.

Кожен з цих етапів має свої особливості як з точки зору процедур, які повинні бути проведені впродовж етапу, так і мовленнєвих вмінь, якими повинні володіти майбутні екологи, і які повинні розвиватись у процесі виконання ними проекту.

Виконання проектних робіт є однією з форм самостійної роботи у процесі іншомовної професійної підготовки майбутніх екологів. Участь викладача у цьому процесі повинна бути достатньо опосередкованою. Протягом виконання проектних робіт викладач повинен виступати лише у ролі джерела інформації, консультанта, помічника, інколи – радника. Важливим у процесі виконання проектних робіт є розуміння викладачем своєї функції. Тут викладач не повинен нав'язувати студентові своєї думки щодо виконання проекту. Відсутність чітких правил виконання проекту, на нашу думку, сприятиме розвитку у майбутніх екологів не тільки мовленнєвих вмінь, а й творчих здібностей, які сьогодні високо ціняться на ринку праці.

У процесі іншомовної професійної підготовки майбутні екологи виконують як одноосібні, так і групові проекти. Виконуючи одноосібні проекти студент може виявити свою індивідуальність, а працюючи над груповими, навчиться співвідносити свої здібності і стиль роботи з іншими учасниками проекту. У майбутньому, відповідно, майбутні екологи зможуть працювати як одноосібно, так і у команді.

Важливим етапом виконання проектних робіт є також оцінювання їх виконання. Адже, саме схвалення і визнання результату викладачем і іншими студентами дає виконавцю проекту, або команді виконавців відчуття задоволення за витрачені зусилля. Тут функція викладача є особливо значущою. Оцінювання проектів може бути поточним (моніторинг здійснюється упродовж усього проекту) та підсумковим (наприкінці проекту). Поточне оцінювання проводиться викладачем на різних етапах виконання проекту і включає в себе: оцінювання групи за протоколами засідань та короткими звітами про стан справ. Увага зосереджується на динаміці групи (групові проекти), якості роботи та мовному й пізнавальному розвитку. Оцінюються: внутрішній розподіл завдань у групі, обов'язків, докладання зусиль, ставлення до роботи, внесок у справу, здатність співпрацювати й позитивно реагувати на інші думки, позиції. Поточне оцінювання можна проводити у письмовій або усній формі. Підсумкове оцінювання стосується як якості представленого продукту так і його презентації. Щоб правильно оцінити виконання проекту викладач повинен проаналізувати його за трьома аспектами:

- якість змісту продукту (послідовність, оригінальність, відповідність майбутній професійній діяльності, освіті майбутніх екологів, досягненню проектних цілей тощо). До оцінювання проектів з іноземної мови професійного спілкування варто залучати також і викладачів зі спеціальних дисциплін, які володіють іноземною мовою, у нашому випадку викладачів з екології;

- якість презентації продукту (оцінювання презентацій здійснюється з точки зору їх відповідності цілям і змісту проекту, чіткості, логічній послідовності, різноманітності. Повинні бути враховані також уміння робити презентації, участь усіх членів групи у презентації, дискусії);

- спілкування виключно іноземною мовою (презентація проводиться іноземною мовою. Оцінюється не тільки рівень володіння мовою студентів як такий, але й вміння студентів ефективно користуватись іноземною мовою під час виконання проекту) [7, с. 22].

Висновки. Педагогічна наука і практика на сучасному етапі володіє значним досвідом щодо активізації самостійної пізнавальної діяльності студентів. Зростаюча прірва між обсягом знань, призначених для вивчення і можливістю їх засвоєння може бути зменшена тільки шляхом розвитку розумових здібностей майбутніх екологів, формування у них здатності самим регулювати процес засвоєння нових знань і підвищення ефективності навчання. Саме виконання проектних робіт у процесі вивчення іноземної мови професійного спілкування сприяє активізації пізнавальної діяльності майбутніх екологів, виникненню у них прагнення вийти за межі запропонованого, заданого. За умови правильної організації процесу виконання таких проектних робіт майбутній еколог стане зацікавленою у навчально-пізнавальній діяльності особою, що є запорукою не лише результативності навчання, але й зростання рівня його інтелектуального розвитку та професіоналізму.

Подальші дослідження. Подальші дослідження цієї проблеми можуть бути спрямовані на аналіз закордонного досвіду використання методу проектів у професійній підготовці майбутніх екологів, а також вивченню можливостей виконання проектів із залученням студентів та викладачів з інших країн.

Лїтература:

1. Білецька Г.А. Педагогічні умови інтеграції фундаментальних і професійно-орієнтованих дисциплін у підготовці екологів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Г. А. Білецька. — Вінниця, 2004. — 19 с.
2. Молоцька І. В. Організація самостійної роботи студентів / І. В. Молоцька. — Дніпропетровськ : Пороги, 2004. — 122 с.
3. Морська Л.І.Формування вмїнь професійного спілкування англїйською мовою у студентів факультету фізичного виховання: автореф.дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02.01./ Л.І.Морська. – Київ,2001. – 20с.
4. Муравйова Н. О. Роль самостоятельности и творческой активности студентов в профессионально направленном обучении иностранному языку в техническом вузе / Н. О. Муравйова // Профессиональная направленность обучения иностранному языку и ее роль в подготовке инженерных кадров : сб. науч. трудов / [под. ред. В. Д. Мусаевой]. — Ташкент : Ташкент. политехн. ин-т, 1990. — С. 13–14.
5. Пехота О. М. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота та ін.; за заг. ред. О. М. Пехоти. — К. : А.С.К., 2002. — 255 с.
6. Поперечная Н. В. Личностная ориентация при организации самостоятельной работы по иностранному языку. // Нові тенденції та підходи у викладанні англїйської мови на сучасному етапі: Регіональний науково-практичний семінар. — Дніпропетровськ: Видавництво Дніпропетровського університету, 2003. — С.29—30.
7. Програма з англїйської мови для професійного спілкування / [Бакаєва Г. Є., Борисенко О. А., Зуєнок І. І. та ін.]. — К. : Ленвіт, 2005. — 108 с.
8. Чайка В. М. Самостійна та індивідуальна робота і самоосвітня діяльність студентів в умовах кредитно-трансферної системи організації навчання у вищій педагогічній школі / В. М. Чайка // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія “Педагогіка”. — 2008. — №1. — С. 44 — 50.
9. Illich I. Deschooling Society / I. Illich. — New York : Harper &Row, 1983. — IX p. + 181 p. , с.1].

Сопіна Я.В.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фортепіано
Мелітопольського державного педагогічного
університету імені Богдана Хмельницького

Сопін О.І.

концертмейстер кафедри оркестрових інструментів
і музичного мистецтва естради
Мелітопольського державного педагогічного
університету імені Богдана Хмельницького

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Ключові слова: естетична культура, формування, самовиховання, професійна підготовка, вчитель музичного мистецтва.

Keywords: the aesthetic culture, the formation, the self-education, the training, of the teacher of music.

Проблема формування естетичної культури майбутніх учителів є однією з актуальних у сучасній педагогічній науці. Естетична вихованість педагога, його професійна компетентність у цій галузі стає важливим фактором підвищення рівня духовно-естетичного розвитку підростаючого покоління. Аналіз філософської, психолого-педагогічної літератури свідчить, що ця проблема привертає увагу багатьох науковців, дослідників, педагогів. Закономірності розвитку естетичної культури особистості і її структурних компонентів фундаментально розкриваються в філософії (А.Зись, І.Зязюн, М.Коган, М.Киященко, В.Кудін, Л.Столович та ін.), психології (Л.Виготський, А.Леонтьєв, С.Рубінштейн, Б.Теплов, П.Якобсон та ін.), педагогіці (О.Апраксина, В.Бутенко, Л.Печко, В.Шацька, Г.Шевченко та ін.). Питання змісту естетичної культури вчителя піднімаються у наукових працях П.Блонського, Г.Корольової, О.Кремцової, А.Макаренка, В.Сухомлинського, З.Третьякової, С.Шацького. Естетичний аспект професійної діяльності вчителя висвітлюється у роботах М.Верб, Д.Джолі, В.Кан-Каліка, Н.Крилової, О.Сисоевої, Г.Шевченко та ін.

На думку науковців, майбутній педагог, як цілісна особистість, повинен володіти естетичною культурою, яку необхідно цілеспрямовано розвивати в умовах педагогічного процесу.

У зв'язку з цим особливої гостроти набуває питання фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, основними якими мають бути всебічна художньо-естетична освіченість, сформованість естетичних ціннісних орієнтацій, високий рівень рефлексії й креативності, культури мови, діалогу, спілкування, зовнішнього вигляду; сформована потреба в художньо-естетичній діяльності; готовність до естетизації шкільного педагогічного процесу.

Формування естетичної культури студентів-музикантів ми розглядаємо як комплекс взаємопов'язаних між собою компонентів, форм і методів навчання і виховання,

які забезпечують безперервний розвиток усіх компонентів цього особистісного утворення. Іншими словами, минаємо на необхідності узгодження мети і завдань усіх ланок педагогічного процесу в вузі (навчального процесу, позааудиторної роботи, діяльності управлінських структур), системовірним фактором якого на факультетах музично-педагогічного профілю має виступати формування естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва.

Навчальний процес, з точки зору естетичної спрямованості, характеризується нами високою якістю теоретичної підготовки студентів в галузі естетичної культури та шляхів її формування.

З метою підвищення рівня естетичних знань студентів, вдосконалення їх теоретично-методичної підготовки до майбутньої професійної діяльності нами був розроблений і впроваджений у навчальний процес спецкурс «Виховання і самовиховання естетичної культури особистості». Зміст спецкурсу передбачав поглиблене вивчення питань про сутність естетичної культури особистості, її компоненти і критерії сформованості; шляхи і засоби естетичного вдосконалення і самовдосконалення; зміст і структуру естетичної діяльності; творчі підходи до естетичного виховання школярів; особливості естетичної поведінки і спілкування тощо.

Розробляючи спецкурс, ми виходили з того, що розвиток творчої пізнавальної активності студентів, становлення їх естетичної свідомості і самосвідомості відбувається інтенсивно в умовах діалогізації процесу навчання. Тому теоретичні заняття будувалися за принципом діалогової взаємодії. Серед діалогових форм були використані лекції-бесіди і лекції-дискусії.

Так, наприклад, заняття на тему «Духовно-естетичні компоненти особистості педагога» проводилося у формі лекції-бесіди. Розглядалася змістовна характеристика морально-естетичних якостей особистості вчителя. Ми запропонували студентам виділити ті професійні якості педагога, які сприяють успіху його педагогічної діяльності. Заняття прийняло форму колективного обговорення: студенти висловлювали свою точку зору з приводу морально-естетичної вихованості педагога. У процесі аналізу різних суджень, поглядів були визначені основні компоненти духовно-естетичної культури вчителя. Питання, що задавалися в ході заняття, допомагали виявляти думки і рівні поінформованості студентів. Обдумування відповідей на ці питання дозволяло студентам глибше вникати у навчальний матеріал, підвищувало до нього інтерес.

Таким чином, шляхом діалогової взаємодії (колективного обговорення запропонованих проблем, аналізу положень, факторів, що стосуються естетичного розвитку) ми прагнули посилити вплив теоретичних занять на емоційно-чуттєву сферу студентів, розвинути їх критичне і креативне мислення, творчу фантазію і уяву, здатність до суджень, які виступають у формі висловлень, думок, особистих поглядів; формувати культуру спілкування; привертати увагу студентів до актуальних педагогічних проблем.

Основними методами проведення практичних занять спецкурсу стали ділові і рольові ігри, навчально-творчі завдання, вправи, тренінги, метод групових проєктів. Визначені інтерактивні методи навчання використовувались нами як вправи для оволодіння студентами досвідом свідомого сприйняття і розуміння як зовнішніх, так і внутрішніх форм сутності прекрасного у житті і мистецтві, у взаємовідносинах між людьми; як засіб стимулювання емоційно-чуттєвої сфери, пізнавальної активності.

Так, одним з варіантів вправ студентів у оволодінні ними естетичною культурою став тренінг. У ході практичних занять моделювались зразки естетичних взаємовідносин у парах «педагог-студент», «студент-студентська група», «вчитель-учень»; вводилися тренінги самосвідомості. Визначені форми роботи ми використовували не тільки як засіб розвитку комунікативних здібностей, але й з метою актуалізації прагнення студентів до пізнання свого внутрішнього духовно-естетичного світу, усвідомлення ними цінності і унікальності кожної людини, формування потреби у естетичному самовираженні. Процес групового спілкування стимулювався за допомогою спеціально розроблених вправ, рольовими іграми, методиками самопізнання і самооцінки.

Метод групових проєктів ми використовували з метою активізації пізнавальної діяльності студентів, підвищення ефективності оволодіння ними естетичними знаннями. Студенти об'єднувалися у мікрогрупи і розробляли шляхи вирішення певних педагогічних проблем. Серед таких проєктів – структура вивчення інноваційних форм виховання естетичної культури особистості; модель естетико-виховної діяльності вчителя музичного мистецтва; модель естетичної культури особистості студента. Дослідження показало, що участь студентів у груповому проєктуванні є стимулюючим фактором у розвитку їх естетичної культури.

Окрему групу вправ, спрямованих на формування досвіду естетичного розвитку майбутніх учителів, склали ігри. Наприклад, на одному з практичних занять була проведена ділова гра «Модель естетизації шкільного управління». Вибір проблеми був обумовлений необхідністю залучення студентів до пошуку оптимальних шляхів естетизації шкільного педагогічного процесу, ефективних форм і методів естетичного виховання учнів. У процесі ділової гри студенти вчилися швидко приймати нестандартні педагогічні рішення, аналізувати шкільний педагогічний процес з точки зору його естетичної спрямованості, оволодівали навичками спілкування у педагогічному колективі, творчого підходу до вирішення естетико-виховних проблем.

Навчально-творчі завдання ми використовували як активну форму організації змісту навчального матеріалу (асоціативні, аналітичні, комунікативні, творчі завдання на сприйняття тощо). Виконуючи їх, студенти вчилися логічно висловлювати свої думки, наводити докази, аналізувати і оцінювати естетичні явища, життєві ситуації, твори мистецтва, розвивали свої комунікативні уміння.

Дослідження показало, що використання в ході спецкурсу емоційно-стимулюючих форм і методів роботи сприяє не тільки озброєнню студентів певними естетичними знаннями, але й формує особистісний підхід до цих знань, забезпечує відкриття студентами особистої значущості естетичного самовдосконалення, дає можливість динамізувати особисту пізнавальну діяльність, у результаті чого засвоєння естетичних знань стає більш активним.

Література

1. Зязюн І.А. Філософські проблеми гуманізації і гуманітаризації / І.А. Зязюн // Педагогіка толерантності. – 2000. – № 3. – С. 48-62.
2. Крылова Н.Б., Печко Л.П. Формирование эстетической культуры личности: школа, трудовой коллектив, вуз / Н.Б. Крылова, Л.П. Печко. – М.: Знание, 1986. – 64 с.

КРИТЕРІЇ АНАЛІЗУ ПОСІБНИКІВ ТА ПІДРУЧНИКІВ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УНІВЕРСИТЕТІ

Анотація

Сьогодні дуже актуальною є проблема ефективного іншомовного навчання, а тому перед кожним викладачем постає проблема вибору навчального посібника чи підручника. В статті буде проаналізовано та виокремлено критерії відбору навчальної літератури, яка може слугувати як основна, так і допоміжна.

Метою такого аналітичного опису є виявлення доцільності створення дидактичних матеріалів з англomовного аудіювання для формування іншомовних академічних комунікативних компетенцій.

Складником НМК є підручник оскільки він визначається як друкований засіб, який є одним з основних складників навчального процесу [Ф.-М. Жерар, К. Роеж'єр 2001, с. 5]. Будь-який підручник є реалізацією загальнопедагогічних цілей системи освіти. Під такими цілями ми розуміємо сформульовані принципи, через які суспільство виголошує та просуває свої цінності. Вони визначають головні напрямки всієї системи освіти, а також зміст усіх офіційних документів щодо освіти.

Франсуа-Марі Жерар та Ксав'є Роеж'єр [2001, с. 41] при створенні підручника визначають два основних рівні для формулювання педагогічних цілей:

- **на свідомому рівні**, підручник має узгоджуватися з цілями. Наприклад, автономність – це одна з головних цінностей, проголошених у програмах, підручник повинен пропонувати практичні завдання, які дозволяють розвивати навички самостійної роботи в учня.

П.Бенсол і П.Воллер визначили характерні риси автономії: відповідальність і свободу в межах як особистісних, так і суспільних інтересів [Autonomy and Independence... 1997, с. 4-5]. Ми ж під освітньою автономією у навчанні іноземної мови (ІМ) ми розуміємо його внутрішню особистісну незалежність, що ґрунтується на здатності самостійно керувати процесом засвоєння знань й оволодіння навичками і вміннями іншомовного аудіювання, тобто здобувач, виконуючи аудитивні вправи, усвідомлено ставить мету, планує і контролює її виконання, сам оцінює отримані результати. При цьому студент або ж аспірант відчуває відповідальність за власні досягнення в оволодінні іншомовним аудіюванням, передусім, у межах особистісних інтересів.

Засобом автономного вивчення ІМ Н.Ф.Коряковцева [2002, с. 107] визначає Мовний Портфель (МП), який доцільно використовувати для самооцінки усіх видів мовленнєвої діяльності, для формування навчальних умінь і, відповідно, й стратегій. МП дозволяє, по-перше, формування адекватної самооцінки; по-друге, відразу при навчанні ІМ формувати самостійність; по-третє, визначити далекі (перспективні вивчення ІМ у межах теми, протягом року) та близькі (виконання вправи) цілі,

що сприяє самовдосконаленню; по-четверте, сприяє *підвищенню мотивації*, стимулює розвиток *критичного мислення*, забезпечує впевненість при зіставленні мети та сформованих навичок і вмій [Гальскова, Никитенко 2004].

Тому ми вважаємо, що в підручниках повинні бути матеріали для релізації автономії. Тому мова йде про формування стратегічної компетенції (СК) у процесі вивчення англійської мови. СК у процесі навчання іншомовного аудіювання передбачає оволодіння *навчальними та комунікативними стратегіями* для розуміння сприйнятого на слух мовлення з метою розв'язання комунікативних завдань, участі в іншомовному спілкуванні тощо [Ягеніч 2004]. Тому доцільно вносити в підручники план вивчення англійської мови, контрольні листки для самооцінки, бланки стратегій.

• **на підсвідомому рівні.** При створенні підручника автори повинні добре усвідомлювати, які цінності вони збираються утверджувати в змісті навчальних текстів, в практичних ситуаціях, що будуть запропоновані здобувачам.

У межах нашого дослідження, вважаємо за доцільне визначити вимоги до відбору аудіотекстів. Ряд методистів займалися цією проблемою для середньої школи [Захарова; Черниш], ми лише адаптували ці вимоги відповідно до сучасних потреб та вимог вивчення ІМ: 1) новизна змісту, 2) відповідність інтересам учнів; 3) уникнення омонімів, паронімів, багатозначних слів; 4) довжина фраз (близько 10 слів); 5) обсяг аудіотексту.

Враховуючи психологічні особливості здобувачів, ми також надаємо перевагу фабульним текстам, де є опис і динаміка подій, дій, вчинків персонажів.

Процес сприйняття аудіоінформації залежить від низки об'єктивних умов: *наявності шумів* [Ляховицький 1981, с.95-97], які поділяються на зовнішні (голоси на вулиці тощо), технічні (неякісний запис чи аудіоапаратура), внутрішні, що сприяють сприйняттю емоційного фону аудіоінформації та формують навички стійкості до шумів [Пыльцын 1985, с. 107]. Слідом за О.О.Пильциним, вважаємо, що ступінь розуміння аудіотексту залежить і від кількості дикторів, які задіяні в одній фонограмі. При цьому, слідом за Л.Ю.Куліш [Куліш 1982, с. 6-29], вважаємо за необхідне брати до уваги звукове оформлення мовлення, параметри якого можна представити у двох підгрупах: перша – зумовлює легкість розуміння: правильна дикція, відсутність дефектів мовлення, виразність, емоційність; друга – втомлює чи не втомлює слухача: гучність, логічне акцентування, висота і тембр голосу (найкращий для сприймання голос середньої висоти з ясным або сочним тембром, наприклад, чоловічий баритон і жіночий контральто), превалюючим є м'який, спокійний, впевнений, переконливий і доброзичливий тон. Середній темп мовлення англійської мови відповідає 110-150 словам за хвилину. Тому наступною умовою є *темпи мовлення* в аудіотексті, який має такі характеристики відтворення як однократність та незворотність. Тому *кількість прослуховувань* аудіотексту в процесі вивчення ІМ має бути одноразовою, і лише з метою самокорекції для самооцінки учні можуть слухати аудіотекст вдруге. При вивченні ІМ вважаємо за доцільне використовувати опори “за способом вираження” у такій послідовності: 1) вербальні опори із зразком виконання, 2) вербально-зображальні опори, 3) невербальні опори. Все описане вище узагальнено в табл. 1.

Протягом навчального року, враховуючи кількість годин на тиждень і кількість робочих тижнів, для вивчення англійської мови в університетах виділяється 70 ± 2 години, що слугувало підґрунтям для визначення загальної кількості годин на рік.

Таблиця 1.

Умови сприйняття аудіоінформації молодшим школярем

Умови	Рівень – В2
Шуми	Внутрішні
Кількість дикторів у одному аудіозаписі	Три і більше
Параметри звукового оформлення мовлення	Правильна дикція, відсутність дефектів мовлення, виразність, емоційність, середня гучність, логічне акцентування, середня висота голосу з ясным тембром (наприклад, чоловічий баритон або жіночий контральто) та м'який, спокійний, впевнений, переконливий, доброзичливий тон
Темп мовлення	Повільний, нормальний ≈ 130-150 слів / хв.
Джерело мовлення	Вчитель, однокласники, фонозапис (носія мови)
Кількість прослуховувань	1 (2 з метою самокорекції)
Паузація	Текст між паузами від 1 до 4 речень
Тривалість аудіотексту	10-15 хв.
Опори за способом вираження	Вербальні, невербальні й вербально-зображальні

Таким чином, критеріями аналізу НМК ми визначили такі:

- 1) кількість та вид аудитивних вправ (у відсотках – %);
- 2) джерело аудіювання;
- 3) зорієнтованість аудитивних вправ на формування СК, зокрема оволодіння навчальними і комунікативними стратегіями в аудіюванні.

Тому, у підручниках чи посібниках підготовчі аудитивні вправи для розвитку аудитивних фонетичних, лексичних і граматичних навичок та механізмів аудіювання є, на нашу думку, не є у достатній кількості тому, що в середньому їх відсоток рівний 21,1%, відповідно до наших підрахунків. Більшість мовленнєвих аудитивних вправ передбачають лише текстовий етап роботи з аудіотекстом, а передтекстові й післятекстові вправи зустрічаються дуже рідко.

Говорячи про формування СК, зазначимо, що жоден з авторів не звертає уваги на формування навчальних стратегій; аудитивні вправи не забезпечують оволодіння комунікативними стратегіями виконання, передусім, через недостатню їхню кількість.

Автори посібників з англійської мови не приділяють належної уваги формуванню СК у процесі навчання аудіювання, хоча підручники мають необхідну інформативну цінність та відповідають віковим інтересам. Дозволимо собі зробити висновок про підручники для всієї початкової школи тому, що автори дотримуються однієї концепції у їх створенні. Оскільки оволодіння іншомовною комунікативною компетенцією, яка, нагадаємо, визначена в матеріалах Ради Європи та чинній програмі з ІМ, неможливе без інтеграції СК та аудитивної компетенції, тому існує потреба в додаткових навчальних матеріалах, які ліквідують цю прогалину і забезпечать формування СК у процесі навчання іншомовного мовлення.

Аналіз посібників та підручників з англійської мови для, які рекомендовані Міністерством освіти і науки України, за критерієм їхньої спрямованості на формуван-

ня іншомовної аудитивної компетенції та СК, дозволив зробити висновок про необхідність і доцільність створення та подальшої розробки додаткових дидактичних матеріалів з англomовного аудіювання для формування в учнів початкової школи СК.

Література:

1. Гальскова Н.Д., Никитенко З.Н. Теория и практика обучения иностранным языкам. Начальная школа: Методическое пособие. – М.: Айрис-пресс, 2004. – 240 с.
2. Жерар Ф.М., Роеж'єр К. Як розробляти та оцінювати шкільні підручники / Пер. з французької М. Марченко. – К.: К.І.С., 2001. – 352 с.
3. Коряковцева Н. Ф. Современная методика организации самостоятельной работы изучающих иностранный язык: Пособие для учителей. – М.: АРКТИ, 2002. – 176 с.
4. Кулиш Л.Ю. Психолінгвістическі аспекти восприятия устной иноязычной речи. – К.: Высш. школа, 1982. – 207 с.
5. Ляховицкий М.В. Методика преподавания иностранных языков. – М.: Высш. школа, 1981. – 159 с.
6. Ягеніч Л.В. Засоби формування у молодшого школяра стратегічної компетенції в процесі оволодіння англomовним аудіюванням // Наука і сучасність: Зб. наук. ст. Національного педагогічного ун-ту ім. М.П. Драгоманова. – К.: НПУ, 2004. – Вип. 44. – С. 146-156.
7. Autonomy & Independence in Language Learning / Ed. P.Beuson & P.Voller. – Longman. Lond & N.G., 1997. – 270 p.

ПОЖЕЖНІ КАЛАНЧІ МІСТ УКРАЇНИ: ІСТОРИЧНІ ВІДОМОСТІ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК

У статті розглядаються історичні моменти виникнення та розвитку на території України архітектурних пам'яток, які в свої часи виконували роль пожежної каланчі та вагому функцію з безпеки життя українського народу.

Ключові слова: вежа, каланча, споруда, пожежа, вогнеборці, пожежна команда, захист населення.

В статті рассматриваются исторические моменты возникновения и развития на территории Украины архитектурных памятков, которые в свои времена выполняли роль пожарной каланчи и весомую функцию из безопасности жизни украинского народа.

Ключевые слова: башня, каланча, сооружение, пожар, борцы с огнём, пожарная команда, защита населения.

The article discusses the historical aspects of the emergence and development on the territory of Ukraine's architectural monuments, which at times played the role of the fire tower and significant function of life safety of the Ukrainian people.

Key words: tower, tower, building, fire, firemen, fire Department, protection of the population.

Протистояння людини та вогню відображені ще у вавилонській, шумерській, грецькій, індійській та слов'янській міфології. Одним із найстаріших у світі інститутів пожежної справи – була пожежна охорона Римської імперії. Великі пожежі, що супроводжували життя вічного міста, змусили сенат ще до нашої ери організувати колегію нічних тріумвірів у розпорядження яких були команди державних рабів. Вони й відповідали за підтримку порядку в місті, а також за організацію гасіння пожеж.

Перші спроби щодо попередження пожеж та захисту майна від вогню були застосовані в Римі близько 300 років до н. е. За свідченнями істориків, в ті часи у Римі було створено загін, який мав назву «общественный отряд» (familia publica), в обов'язки якого входила низка завдань, таких як вести спостереження з міських мурів за поселенням і в разі виникнення пожежі терміново та своєчасно сповіщати жителів міста про небезпеку. Такий спосіб виявлення пожеж зберігся до царювання імператора Августа (27 р. до н. е. – 14 р. н. е.) [1. с. 8].

Як показує історична розвідка, ще до нашої ери існував спосіб спостереження з найвищих точок міських мурів (у подальшому-каланча). Саме цей спосіб, спостереження з пожежної каланчі, яке використовувалося як для спостереження за містом, у подальшому, включно до 1920 року, був основним засобом повідомлення про пожежу. З часом використання такого методу, слугувало ще й для передачі сигналів між пожежними частинами.

Чергування на каланчі було цілодобовим. Помітивши дим або полум'я, «вышковой» вивішував на каланчі умовні знаки (прапор, шари, хрести) і доповідав про це брандмейстеру, з дозволу якого частина виїжджала на пожежу [2].

Свої думки, щодо системи повідомлення про пожежі в м. Києві в 70-ті роки ХІХ ст. описував історик М.Закревський: «Главная каланча каменная, возвышается над зданием Старо-Киевской части. Вторая каланча на Старо-Киевском валу, над Крещатицкою улицею, близ Почтового отделения, третья – тоже на валу, близ церкви Трех Святителей, четвертая – при Дворцовой, пятая – при Печерской и шестая – при Подольской частях. Кроме главной, все эти каланчи деревянные, из предосторожности подпертые огромными длинными балками. Пожарные сигналы днем даются черными шарами и накрест сложенными досками, а ночью, вместо шаров – белыми фонарями, а вместо досок – зелеными фонарями [13].

Перша пожежна вежа, або каланча, у місті Києві, була споруджена у 1850 р. (архітектор М.Іконніков), а повністю був завершений ансамбль у 1924р. Разом з спорудами «Присутніх місць» вона є пам'ятником архітектури пізнього класицизму [3].

До 70-х років 19 століття, в Києві було 4 пожежних частини: Печерська, Дворцова, Старокиївська й Подільська. Але потім, у зв'язку зі зростом пожеж, в Либідській частині міста, де були розташовані будинки, фабрики й заводи заможних і впливових купців, була утворена Либідська пожежна частина

У невеликих районних містах Київської області історичні пожежні вежі-пам'ятки також мають свою історію. У місті Тараща, каланча збудована наприкінці ХІХ ст., а саме у 80-90-х роках за проектом професора архітектурного класу Петербурзької академії мистецтв Андріана Захарова. Каланча височіла в самому центрі міста, що давало змогу швидко встановити місце, де загниділася «вогняна птаха». Башта мала дзвін та оглядовий майданчик для чергового. Для гасіння пожеж у арсеналі вогнеборців було дев'ятеро коней, шість дерев'яних бочок із водою, чан, двадцять одне відро, вісім багрів, чотири сокири і пісок [7].

На початку ХХ століття, у 1900 рр. в місті Звенигородка, що входило до складу Київської губернії пожежна каланча займала вагоме місце: «В городе числится домов 2219, из них каменных – 9, деревянных – 2037. (Список населенных мест Киевской губернии. К Изданию Киевского губернского статического комитета, 1900 г., с. 589). З цього ж джерела дізнаємося про склад пожежної команди міста та про її матеріальну базу: „пожарная часть города находится в следующем состоянии: пожарных частей – 1, каланчей – 1, рабочих – 12, лошадей – 12, труб – 3, рукавов – 3, бочек – 8, лестниц – 3, Багров – 6, топоров – 6, багровых ходов – 1, ломов – 4, лопат железных – 10. Содержание пожарной части обходится в 3308 руб. 50 коп. В год”. (там же, с.590). Звенигородка, як повітове місто, мала в складі пожежної частини 12 осіб. Наприкінці ХХ століття біля міської управи (колишнє приміщення райвідділу внутрішніх справ, по вул. Кримського, 35) будується пожежне депо на п'ять виїздів і каланча [7].

Наприкінці ХІХ ст., а саме у 1895 році збудовано першу пожежну каланчу у місті Житомир. Будівля мала одноповерхову казарму, де проживав загін вогнеборців, та конюшня. Пожежна частина та пожежники і досі дислокується на вулиці 1 Травня. На вишці, яка прикрашає Житомирщину, були розташовані дзвін та два ліхтарі – червоний і синій. Черговий (у ті часи «вишковой») спостерігав за спокоем у місті і, побачивши дим, умить запалював ліхтар та калатав у дзвін.

Такий сигнал подавався пожежній команді, яка двома кінними ходами вирушала на двобій із «червоним півнем». Один із них був обладнаний діжкою і рукавом, на іншому стояла ручна помпа. У 1970 році верх каланчі було переоснащено на сучасний стан, до цього ж часу будівля не змінювала свій вигляд [3].

В 1902 році, у місті Вінниця розпочали будівництво водогону. Оскільки споруда була найвищою у місті, то на її горіщі облаштували невеликий майданчик з будкою для пожежних цілей. З цієї будівлі було видно, майже все місто, то ж у разі пожежі, вишкові били на сполох [3].

За столітній проміжок часу, вежа виконувала різні функції. Перші дев'ять років працювала за прямим призначенням – як водонапірна вежа та каланча. В часи Другої Світової Війни слугувала спостережним пунктом за військовими діями у місті. Після війни споруду переобладнали під житловий будинок для працівників міського водоканалу, а на початку 1980-х років вежу реконструювали, і вона набула початкового вигляду, та слугує Музеєм воїнів Вінниччини, загиблих в Афганістані [3].

Свою каланчу мало й місто Маріуполь. У 1909-1910 роках спорудили водогін за проектом архітектора В.О. Нільсена. До цієї споруди, ближче до джерела води, перевели пожежну частину, яка була заснована в Маріуполі після міської реформи ще у 1872 році. З того часу вежу використовували і як пожену каланчу.

У сьогоденні, будівля має статус пам'ятки архітектури місцевого значення [6].

На Харківщині пожежна каланча існує з 1845 року. Історичні джерела свідчать, що з сотні пожеж, які виникали в Харкові, сімдесят вогнеборці помічали саме з вежі [4].

У 2007 році будівля перенесла реставраційний ремонт, а 25 листопада 2011 року на каланчі найстарішої в місті пожежної частини № 20 встановили флюгер.

Перші документальні відомості про організовану пожежну охорону в Сумах датуються 1888 роком. На той час функціонували дві пожежні частини, які пізніше об'єднали у громадську пожежну команду технічний арсенал якої налічував 31-го коня, 8 ручних пожежних труб, механічну драбину та ін.

Пожежна каланча знаходилася у центральній частині міста на нинішній вулиці Петропавлівській, 59. У м. Глухові, Сумської області, каланча була зведена майже через 40 років, а саме у 1930 роках. Будівля виконувала функцію і водонапірної башти. Майже тридцять років башта слугувала пожежною каланчею, а з 1960 рр. на вежі встановили телевізійний ретранслятор. Нині пам'ятку архітектури використовують як об'єкт екскурсійного показу [9].

Ще одне місто Сумщини має цікаві історичні відомості щодо пожежної каланчі. У центральній частині міста на початку ХХ ст. будують приміщення під земство, училища, торгові заклади, та головне місце серед них займає будівля міської управи – ратуша. Після 1917 року, в будинку розмістили повноцінну частину пожежної охорони з пожежним обозом, а вежу переобладнали і вона мала спостережне приміщення та круговий оглядовий майданчик для цілодобового чергування [11].

Чернівецька ратуша-каланча втілила своє існування з моменту включення Буковини до складу Габсбурзької монархії. 12 березня 1842-го року австрійський цісар видав указ про спорудження чернівецької ратуші, яка офіційно була збудована через шість років. Ратуша виконувала і роль каланчі. Її 50-ти метрова башта вивису-

валася на глибокому фундаменті, шість метрів. На балкончику, цілодобово чергував пожежник. І якщо раптом траплялося лихо, вивішував червоний прапор, а вночі запалював ліхтар з того боку, де горіло. Таким чином люди дізнавалися, в який бік бігти гасити полум'я [10].

Передісторія імпозантної будівлі на вулиці Підвальній почалася ще в 1850 році, коли у Львові був організований і провів свої перші навчання загін пожежників з місцевих сторожів.

Вже через рік міська пожежна служба діяла на постійній основі. Причому постійна команда складала сімдесят людей і ще шістсот міських службовців з розряду сторожів, майстрових і ремісників у випадку надзвичайної ситуації надходили в її розпорядження. Ці напрацювання в 1852 році були офіційно підтверджені “Законом про пожежну безпеку Львова”.

У 1899 році почалося будівництво централізованої пожежної частини. Роботи тривали аж до 1901 року, коли станція пожежної частини з гуртожитком на 54 місця, квартирами для сімей службовців, стайнею, телефонним комутатором, станцією швидкої допомоги і хімічним бюро розпочала свою роботу (офіційне відкриття відбулося 22 червня).

Кременецьку міську пожежну команду сформували у вересні 1939 року. Будівля частини знаходилась в центрі міста на вул. Широкий (тепер – вул. Т.Г. Шевченка).

Балта – місто на Одещині. Після великої пожежі 1892 року пішли серед населення чутки, що у пожежній команді має бути спостережна вежа. Для розробки проектної документації запросили відомого одеського архітектора, професора М. Малиновського. В Одеській губернії це була єдина залізобетонна споруда, що здійснювалася на 29 метрів разом із дозорним стовпом. У 1925 році унікальна споруда прикрашала місто, та сповіщала населення про те, де саме гостює «червоний півень». Помітивши ознаки горіння, вартовий сигналізував дзвоном про тривогу [5].

Чернігівську пожежну каланчу спорудили 1913 року для міського вільного пожежного товариства. Там висів дзвін, за допомогою якого сповіщали про пожежу. Почувши сигнал, пожежники мали прибути на місце події протягом 15 хвилин [8]. У місті Новгород-Сіверський, Чернігівської області каланчу було збудовано на десяток років раніше, а саме у 1901 році. Звели кам'яно-цегляну водонапірну башту. У найвищій її частині (навколо металевого бака для води) був обладнаний спостережний круговий майданчик з вікнами. Башта використовувалася для протипожежних цілей – пильнування за округою та виявлення пожеж [12].

Література

1. Бэйр У. Основы противопожарной безопасности / У. Бэйр: Пер. с англ. – М.: Стройиздат, 1979. – 124 с.
2. Безуглов О.Е. Первинна підготовка пожежного-рятувальника / О.Е. Безуглов, О.М. Коленов, В.М. Ішук. Навчальний посібник з дисципліни: «Первинна підготовка рятувальника» – Харків: НУЦЗУ, 2012. – С. 11 – 15.
3. Стародуб А. Столітня візитівка Вінниці / А. Стародуб // Науково-виробничий журнал. Пожежна безпека. – 2013. – № 1(160). – С.48-49.
4. Маховський О. Залопанський витвір / О. Маховський // Науково-виробничий журнал. Пожежна безпека. – 2013. – № 2 (161). – С. 47.

5. Оровець О. Окраса Балти / О. Оровець // Науково-виробничий журнал. Пожежна безпека. – 2013. – № 3 (162). – С. 48.
6. Бузько Л. Статус – пам'ятка архітектури / Л. Бузько // Науково-виробничий журнал. Пожежна безпека. – 2013. – № 4 (163). – С. 49.
7. Рубан В. Таращанська пам'ятка / В. Рубан // Науково-виробничий журнал. Пожежна безпека. – 2013. – № 5 (164). – С. 47.
8. Терещенко О. Вік споруди – сто років / О. Терещенко // Науково-виробничий журнал. Пожежна безпека. – 2013. – № 7 (166). – С.48.
9. Збитний І. Пам'ятка «Башта водогону» / І. Збитний // Науково-виробничий журнал. Пожежна безпека. – 2013. – № 8 (167). – С. 48-49.
10. Бабчук С. Серце Чернівців – міська ратуша / С. Бабчук // Науково-виробничий журнал. Пожежна безпека. – 2013. – № 9 (168). – С.48.
11. Бабарика Г. Ратуша – каланча в Лебедині / Г. Бабарика // Науково-виробничий журнал. Пожежна безпека. – 2013. – № 10 (169). – С. 49.
12. Бабарика Г. Новгород-Сіверський / Г. Бабарика // Науково-виробничий журнал. Пожежна безпека. – 2013. – № 11 (170). – С. 39.
13. Центральний Державний Історичний Архів України, ф.442, оп.39, д.396, п.1

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА «ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ» У ВНЗ ТА «ВІДКРИТУ ОСВІТУ» В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ

У статті порушується питання актуальності відкритої освіти, а також розкривається сутність дистанційного навчання, його вплив та різновиди.

Ключові слова: активність, організація освіти, знання, навички, програмне забезпечення, мультимедійні технології.

The article raises the question of the relevance of open education, but also reveals the essence of distance learning, its impact and variety.

Keywords: activity, organization of education, knowledge, skills, software, multi-media technologies.

Однією з актуальних проблем в освітньому просторі вважається «безперервність освіти». Це насамперед пов'язано з завданням освіти навчати таким чином, щоб набуті знання та навички можна було реалізовувати протягом всієї соціальної та професійної діяльності. Парадигма організації такої освіти є індивідуально-організована технологізована система, в якій соціокультурні практики представлені безпосередньо на підґрунті дидактичної педагогіки. Що транслює культурну норму у формі системи знань та норм діяльності, відокремлених від суб'єкта освіти, а також дієвої педагогіки, яка включає суб'єкта освіти в існуючий вид діяльності.

Безперервна освіта – це насамперед, розвиток людини як особистості на протязі всього її життєвого шляху. Вивчення проблеми такого напрямку освіти, на сьогодні є найактуальнішим аспектом, якому приділяють належну увагу в своїх дослідженнях педагоги, методисти, психологи й філософи.

Порушення дослідженої проблеми викликано, насамперед, сучасними потребами суспільства, науково-технічним прогресом, а також соціальними, політичними та культурними змінами, що набирають стрімкого руху на усіх етапах життя людини. Безперервну освіту можна вважати однією з найпродуктивніших педагогічних ідей сучасного технологізованого навчання. За останні роки в науковому просторі була створена нова модель освіти, яка отримала назву «відкритої», підґрунтям для якої стала пріоритетність суспільства щодо інформаційних технологій.

На сьогодні відкрита освіта – це складна соціальна система, що здатна до швидкого реагування на зміни в соціально-економічній ситуації, пристосування до індивідуальних та групових освітніх потреб та запитів. Вона базується на світоглядних і методологічних основах відкритості та неперервності процесу пізнання, завданнями якої є створення нової систематизованої системи її реалізації в усіх ланках суспільного життя. В основі такого такого навчально процесу є цілеспрямована, контрольована, інтенсивна

самостійна робота особи, що навчається і має можливість це робити в зручних для неї умовах, за індивідуальним розкладом, володіючи комплектом спеціальних систематизованих засобів навчання та узгодженою можливістю контакту з викладачем, не виключаючи й особистого контакту [1].

Отже, метою відкритої освіти є підготовка студентів до повноцінної та ефективної участі в усіх сферах суспільного життя в умовах інформаційного прогресу. Відкрита освіта, як і будь-який механізм має свої переваги й особливості, а саме:

1. Використання технологізованих технологій і засобів навчання – застосування комп'ютерів, мережевих засобів, мультимедійних технологій, спеціального програмного забезпечення для підготовки базових навчальних курсів освіти студентів.

2. Тестовий контроль якості знань поліпшення співвідношення досягнутого результату до затрат часу, фінансових та інших ресурсів.

3. Економічна ефективність – поліпшення співвідношення досягнутого результату до затрат часу, фінансових та інших ресурсів на його досягнення, у порівнянні з традиційними формами освіти.

4. Гнучкість – можливість навчатися у зручний час, в зручному місці та у зручному темпі.

5. Модульність – можливість формування індивідуального навчального плану, який відповідає особистим потребам студента, використовуючи набір незалежних навчальних курсів.

6. Паралельність – можливість навчання при сумісництві з основною професійною діяльністю;

7. Асинхронність – реалізація технології навчання за зручним для кожного студента розкладу.

8. Координальна – покладення на компетентність викладача(керування пізнавальним процесом, корегування змісту дисципліни, консультація при складанні індивідуального навчального плану, керівництво навчальними проектами за допомогою інформаційних технологій.

9. Нові вимоги до студента: самореалізація, самостійна здатність до навчання, вміння й навички самостійно орієнтуватися в інформаційному потоці.

10. Системне впровадження інформаційних і телекомунікаційних технологій в багаторівневий навчальний процес.

11. Інтернаціональність – можливість обміну освітніх технологій, розробок, досвідним потенціалом [2].

Орієнтуючись на системний підхід порушеного питання, необхідною умовою реалізації як дистанційного так і традиційного навчання є найвищий рівень активності та самостійності студентів ВНЗ. Чим менше студент потребує контролю зовні, тим швидше зможе використовувати свої обов'язки на професійному рівні. З практики відомим є той факт, що міцними знаннями є лише ті, які студент опанував самостійно, користуючись здобутими знаннями й власним досвідом. У формуванні особистості студента важливим аспектом, по-перше, є насамперед самостійне опрацювання навчального матеріалу, який стимулюватиме їх професійне зростання, а також свідоме бажання до саморозвитку. По-друге, не менш впливовим є мотиваційний аспект, який викладач використовує під час аудиторних занять з дисципліни.

В наукових працях О.С. Хорошайло звертає увагу саме на процес організації самостійної роботи студентів. Систематизує його й адаптує до використання під час навчання, виокремлює ряд функцій: розвиваючу, інформаційно-навчальну, педагогічну корекцію, орієнтовно-стимулюючу, дослідницьку та виховну [4]. Можна дійти висновків, що для отримання більш якісних показників навченості студентів, необхідним є не лише рівень їх освітньої підготовки, а й компетентність викладача ВНЗ. Саме за таких умов, концепція відкритої освіти реалізується у повному обсязі у площині дистанційного навчання.

Отже, впровадження й розвиток дистанційної освіти, як новітнього способу навчання базується, насамперед, на педагогічно-традиційних засадах й нових інформаційних технологіях та технічних засобах. Але в педагогічному середовищі не спостерігається єдиного розуміння базових термінів дистанційного навчання. Це призводить до багатозначності трактування одного й того ж поняття і, в результаті, протиріччя у сприйнятті інформації викладачем і студентами. Найчастіше поняття «дистанційне навчання» і «дистанційна освіта» скорочено називають ДО і являють собою слова-синоніми. Однак, вони, на наш погляд, суттєво різняться один від одного. Поняття «навчання» і «освіта» розкривається у дослідженнях багатьох науковців, орієнтуючись на які, можливо сконцентрувати увагу на методологічних засадах: де перше – це цілеспрямований, системно-організований процес взаємопов'язаної діяльності викладача і студентів, а друге – положення, що дозволяє виділити наступні критерії:

1. Це одна із соціально-духовних цінностей.
2. Система навчання.
3. Результат навчання.

Отже, враховуючи вищесказане, що освіта – це не лише результат навчання, виховання й розвитку особистості, а й рівень її соціальної адаптації та професійної компетентності, необхідним є розвиток нових освітніх технологій. Адаптування її ґрунтовно-фундаментальних положень в сучасному технологічному прогресуючому суспільстві. З однією найголовнішою метою: виховання майбутніх спеціалістів з найвищими показниками професійності і свідомим бажанням до саморозвитку й самореалізації.

Література

1. Андреев А.А. К вопросу об определении понятия «дистанционное обучение» [Текст] / А.А. Андреев // Открытое образование, 1998. №4.
2. Вдовюк В.И., Шибанов Г.А. Педагогика высшей школы: современные проблемы [Текст] / В.И. Вдовюк, Г.А. Шибанов. – М.: ВУ, 1996.
3. Давыдова Н.А. Педагогический менеджмент [Текст] / Н.А. Давыдова. – М., 1997.
4. Хорошайло О.С. Використання інноваційних технологій і прийомів для організації самостійної роботи студентів (аналіз зарубіжного досвіду) / О.С. Хорошайло // Освітологічний дискурс. – 2011, № 1(3). – С. 24-34.

Кузьмiк В.Б.

Аспiрат кафедри фiзичного виховання
Вiнницького державного
педагогiчного унiверситету

НАСТIЛЬНИЙ ТЕНIС У СИСТЕМI ОРГАНIЗАЦIЇ ЗАНЯТЬ З ФIЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЯК IННОВАЦIЙНА ПЕДАГОГIЧНА ТЕХНОЛОГIЯ

Ключовi слова: фiзичне виховання, мотивацiя, настiльний тенiс, iнновацiй-на технологiя

Постановка проблеми. Протягом останнiх рокiв склалася тривожна ситуацiя: погiршилося здоров'я й знизився показник фiзичної пiдготовки студентської молодi. Переорiєнтацiя iнтересiв призвела до небезпечного зменшення обсягу рухової активностi й зниження рiвня зацiкавленостi до систематичних занять iз фiзичної культури та спорту. У зв'язку з цим виникає необхiднiсть у запровадженнi iнновацiйних технологiй в освiтнiй процес. Якiсть освiти залежить не тiльки вiд якостi органiзацiї навчальної дiяльностi, а й вiд запровадження нових розробок.

Використання iнновацiйних технологiй в освiтньому процесi є не даниною сучаснiй модi викладання, а реальною необхiднiстю. Основним показником дiєвостi застосовуваних новацiй є освiчений випускник навчального закладу, який володiє необхiдними знаннями й умiннями для систематичного фiзичного вдосконалення, органiзацiї здорового способу життя, прагнення змiнити на краще себе i свою краiну.

Головна мета занять iз фiзичної культури, що проводяться в навчальних закладах, – це формування фiзичної культури особистостi, пiдготовка до соцiально-професiйної дiяльностi, змцнення здоров'я сучасної студентської молодi. Забезпечити цi пункти можливо лише при наявностi прагнення до оволодiння системою певних умiнь i навичок, що уможливають збереження фiзичного та психологiчного добробуту особистостi, розвиток її здiбностей, фiзичних якостей i властивостей. Регулярнi заняття фiзичною культурою i спортом мають сприяти досягненню не-

обхідного рівня розвитку фізичних якостей. Вбачається необхідність виробити у студентів інтерес до занять. Тільки тоді, коли викладач спрямовуватиме свою діяльність на формування у молоді мотивації до занять фізичною культурою і спортом, можна говорити не лише про набуття певного рівня знань, умінь, тренованості, фізичного вдосконалення функцій організму та оздоровлення студентів, а й про виховання конкурентоспроможної, компетентної особистості, здатної творчо підходити до розв'язання проблем.

Аналіз попередніх досліджень. Науковці Ю.Н. Москвич, А.І.Зав'ялов, А.А.Зав'ялов, Д.А.Зав'ялов, Б.М.Шиян, Е.А.Захаріна, Т.А.Глоба, О.В.Гончар стверджують, що вирішення цього завдання полягає в активізації навчального процесу шляхом введення в навчальні заняття з фізичної культури спеціалізації із різних видів спорту як найбільш прогресивної форми вдосконалення фізичного виховання людини.

Автори С.К.Рябініна, В.Н. Кулієв, Г.В. Барчукова, та ін. для оптимізації процесу фізичного виховання пропонують настільний теніс як один із найбільш розповсюджених та водночас доступних видів спорту, що не потребує складного й дорогого обладнання, устаткування [2, 3].

Із опублікованих останнім часом наукових робіт можемо почерпнути інформацію про динаміку змін психофізіологічних та анатомо-фізичних особливостей людини. Слід зазначити, що за останні 30 років імунна система людини помітно ослабла. А значить, для поліпшення стану здоров'я в сучасному середовищі має змінюватися наш спосіб життя. Сьогодні не можна існувати за принципом природного біологічного зносу, необхідно прагнути жити за принципом біологічного закону, знати, як правильно харчуватися, дихати, рухатися, давати собі фізичні навантаження, відновлюватися після стресу, цікавитись, як і де проходити діагностику організму, як визначити допустимий обсяг розумового й фізичного навантаження і т. д. Значить, потрібна розроблена, науково обґрунтована система життєдіяльності.

Багато вчених, наприклад, Г.Л.Апанасенко, Е.Г.Буліч та ін. вважають, що при ослабленні організму доцільно посилювати його захисні пристосувальні реакції, але без надмірної активації функцій [1, 6]. При цьому, на думку вчених Н.П. Булкіна, В. А. Романенка та ін. [5,11,12,14], недоцільно використовувати традиційні засоби фізичної культури (біг, атлетичну гімнастику, спортивні ігри тощо), які мають досить виражені стресові впливи на організм.

Публікації та дослідницькі роботи останніх років показують, що в практику фізичного виховання молоді поступово впроваджуються вправи, які дозволяють розширити можливості студентів у досягненні оздоровчого ефекту. Поява нових нетрадиційних видів рухової активності та оздоровчих систем – цілком природний процес, необхідний для подальшого прогресу у сфері фізичної культури. При цьому важливо адаптувати такі оздоровчі засоби до слов'янського менталітету і вітчизняної системи фізичного виховання [8, 11].

Більшість дослідників проблем педагогічної інновації намагаються співвіднести поняття «нового» в педагогіці з такими характеристиками, як «корисне», «прогресивне», «позитивне», «сучасне», «передове». В.Загвязинський вважає, що нове у педагогіці – це не лише ідеї, підходи, методи, технології, які у поєднаннях ще не висувались або ще не використовувались, а й той комплекс елементів чи окремі елементи педагогічного процесу, що несуть у собі прогресивне начало й нададуть змогу в ході

зміні умов і ситуацій ефективно розв'язувати завдання виховання й освіти [7, с.23].

Настільний теніс не є виключенням з великої кількості видів спорту, заняття якими висувають високі вимоги до фізичної підготовки, збереження та зміцнення здоров'я, формування фізичної культури особистості. Гра може розглядатися в двох аспектах: оздоровча спрямованість і досягнення високих спортивних результатів.

Метою роботи є дослідити настільний теніс в системі організації занять із фізичного виховання як інноваційну педагогічну технологію та визначити особливості використання засобів настільного тенісу для достатнього об'єму рухової активності при оздоровчій спрямованості занять.

Матеріали і результати дослідження. Науково-технічний прогрес суттєво змінив світ і продовжує це робити кожного дня. Отримавши величезні переваги майже в усіх галузях життя, сучасна людина, без сумнівів, багато чого виграла, маючи можливість економити зусилля завдяки використанню новітніх технологій. Водночас науково-технічний прогрес приніс у сьогодення людства негатив, надзвичайно прискорив темп і ритм життя, особливо в містах-мегаполісах. Величезна кількість завдань, які треба зробити за одиницю часу, та їх складність дуже часто не під силу середньостатистичній людині, бо призводять до перенавантаження, стресів та нервових зривів. Одночасно ситуація ставить і протилежну проблему: надзвичайно нерухомий спосіб життя, адже з кожним днем збільшується кількість людей, які значну частину доби проводять біля комп'ютера. Величезний відсоток серед таких посідає студентство. За цих умов все більшої важливості набуває проблема активізації фізичного життя сучасної молоді, робочий день якої на сьогодні стає все більш ненормованим, а життя – все більш нерухомим.

За останні десятиліття стан здоров'я студентів постійно погіршується, про це свідчить аналіз даних щорічних медичних обстежень.

Навчання молоді пов'язане з виконанням великого розумового навантаження, потребує значної напруги різних систем і функцій організму, що дуже часто негативно впливає на здоров'я майбутніх фахівців.

Звичайно, кожний вид спорту якимось чином розвиває людину. Але значення настільного тенісу у сучасному світі неможливо перебільшити. Тому приступаючи до вивчення предмета «настільний теніс» для формування у студентів мотивації до навчання, викладачеві слід чітко сформулювати студентам мету й завдання опанування даної навчальної дисципліни, визначити роль, значення і місце досліджуваного предмета в ряді найбільш актуальних проблем сучасної педагогічної науки і практики, його першочерговість серед найактуальніших питань сучасного суспільного розвитку, важливість для підготовки фахівців даного напрямку, профілю, спеціалізації. Потрібно обґрунтувати тематику програми навчального курсу, ознайомити студентів із рекомендованими джерелами інформації, контрольними завданнями, планованими формами і методами контролю знань.

Вирішення проблеми розвитку мотивації в студентському середовищі за допомогою вибору певних засобів і методів залежно від рівня фізичної і психологічної підготовленості молоді з урахуванням її потреб підвищувати рівень фізичної підготовленості, вести здоровий спосіб життя, на нашу думку, є дуже актуальним. В нашій роботі ми застосовуємо такі методи мотивування студентів до навчально-пізнавальної діяльності, як виділення мотивуючої ролі вступної лекції і вступного

проблемного семінарського заняття. Важливим мотивуючим фактором для вивчення навчального матеріалу курсів «Основи валеології», «Основи здорового способу життя», «Основи медичних знань і профілактика захворювань» є освоєння студентами основних понять демографії, вивчення значення демографічних показників та характеристики їх динаміки в Україні. Ці питання, що актуалізують досліджувану проблематику, обов'язково включаються в зміст вступної тематики навчальних курсів, оскільки істотне значення ми надаємо розумінню студентами Вінницького державного педагогічного університету важливості вирішення проблем громадського здоров'я в нашій країні.

Розглянемо перший аспект базової програми розвитку студентів «Настільний теніс» – оздоровчу спрямованість, що не пред'являє великих вимог та важкого фізичного навантаження. Навпаки, можливості студентів відповідають їх гармонійному фізичному розвитку. З поліпшенням стану здоров'я студентської молоді можна підвищити і рівень її функціональної та фізичної підготовленості. Передбачена наступна фізкультурно-оздоровча робота: формування у студентів потреби в щоденному виконанні 10-15-хвилинної ранкової та гігієнічної гімнастики; розвиток умінь чітко виконувати імітаційні вправи, загальнорозвивальні та спеціальні вправи в різних вихідних положеннях, із більшою амплітудою, в заданому темпі. На заняттях із фізичного виховання удосконалюються вміння й навички студентів. Викладач зацікавлює їх самостійною грою в природних умовах, виконанням загально розвивальних та спеціальних фізичних вправ, організацією та проведенням рухливих ігор, ігор спортивного характеру (ігри-естафети, настільний теніс, бадмінтон, баскетбол, футбол і тому подібне), змагань; залучає студентів до підготовки та прибирання фізкультурного обладнання, організації й проведення фізкультурних свят, спортивних розваг, командних змагань, днів здоров'я, спонукає до проявів витривалості, вправності, наполегливості, винахідливості, співчуття, взаємодопомоги.

Результати досліджень фахівців засвідчують, що заняття настільним тенісом можуть бути ефективним засобом профілактики психічних розладів, захворювань на вегето-судинну дистонію, гіпертонію, порушення обміну речовин, характерних для людей розумової праці, які ведуть малорухливий спосіб життя. Настільний теніс – це гра, що зміцнює м'язи, стабілізує кров'яний тиск, нормалізує діяльність кровообігу, життєво-важливих систем людського організму. Спостереження за польотом м'яча – прекрасна гімнастика для очей, що попереджує захворювання органів зору, й особливо важлива для студентів у часи загальної комп'ютеризації. Більш того, гра в настільний теніс розглядається як універсальний засіб, що знижує втому й напруженість організму.

Другий аспект: заняття настільним тенісом із поглибленою спеціалізацією слугують досягненню високих спортивних результатів. Для оцінки фізичних навантажень, які переносяться спортсменами на змаганнях високого рангу, навантаження повинні відповідати віковим особливостям, індивідуальності. Загальна фізична підготовка є базою для формування і підтримки на певному рівні більшості якостей і здібностей людини. Цілеспрямованість у заняттях дозволяє формувати в більшій мірі ті якості і розвивати ті здібності, які стануть основою для підготовки гравця високого класу. На початкових етапах занять застосовуються прості вправи: присідання, стрибки вгору, зі скакалкою, вперед-назад, біг на різні відстані з прискореннями, переміщення боком і спиною вперед, приставними і хресними кроками і багато ін.

В проведення секційних занять за інтересами студентів у практиці настільного тенісу широко застосовуються комплексні засоби фізичного розвитку, такі, як рухливі і спортивні ігри («президент», «млин», «сонечко»), загальна фізична та спеціальна фізична підготовка, силові заняття в тренажерному залі, персональний тренінг, складання індивідуальних програм тренувань із подальшим контролем інструктора, аеробні тренування на ігрових майданчиках. Зміст позанавчальної діяльності студентів має забезпечувати їм широкий і вільний вибір форм і видів, прояв творчої індивідуальності та повноцінної самореалізації. Для попередження травматизму потрібно знати правило: не хехтувати розминкою перед заняттями та змаганнями.

Таким чином, формування потреби молоді ВНЗ у здоровому способі життя – це керований процес, який має враховувати інтереси, мотиви, рівень фізичної підготовленості студентів і можливості навчального закладу. Якість життя людини (студента, викладача) повністю залежить від керівника навчально-освітнього закладу.

Більшість студентів починають здобувати вищу освіту у 17-річному віці, коли ще зберігається можливість високих темпів розвитку фізичних якостей (сили, гнучкості, витривалості, швидкості та спритності). Застосування нетрадиційних методів підтримки фізичної активності для студентів сприяє підвищенню рівня їх працездатності. Але для безпечної життєдіяльності в самому початку і в кінці навчального року молодь проходить комплексну діагностику з визначення рівня здоров'я, профілактичний медичний огляд для виявлення потенційності студентської молоді. Студентам, які успішно пройшли комплексну діагностику (психолого-педагогічний та лікарський контроль), надалі пропонується оптимальне навантаження для ефективного розвитку їх організму.

Лікарями доведено, що, крім зміцнення фізичного здоров'я людини, продовження її повноцінного життя у фізичному плані, настільний теніс має безпосередній вплив на мозок, на інтелектуальну складову людського буття, жоден з видів спорту не здатен так координувати рухи.

Заняття настільним тенісом потребують неабиякої фізичної підготовки, адже майже всі групи м'язів людини беруть участь у процесі гри. Крім того, витримати величезне нервово напруження під час вирішальної гри, а також фізичне навантаження на кінцівки може тільки добре підготовлена особа, адже настільний теніс – це надзвичайно рухливий вид спорту.

Перемога у грі в настільний теніс неможлива без добре розвинутої реакції спортсмена: швидкість руху м'яча в процесі гри надзвичайно висока (темп гри становить від 30 до 120 ударів за хвилину, а швидкість руки з ракеткою досягає 11,1 м/с, при виконанні завершальних ударів швидкість польоту м'яча буває 50 м/с, а початкова швидкість польоту – 55 м/с.). Отже, за ті доли секунди, коли після подачі м'яч знаходиться у повітрі, гравець має визначити вид оберту, напрямком польоту, відстань, на якій треба знаходитись, аби найбільш раціонально відповісти на удар супротивника, висоту м'яча, на якій його треба відбити, вид руху, який необхідно використати для даного виду оберту або його відсутності. І, як вже було сказано, все це гравець має визначити впродовж мінімального проміжку часу. Отже, настільний теніс незамінний у розвитку швидкості реакції, але й навпаки, для досягнення успіхів у цьому виді спорту необхідні спеціальні вправи для розвитку реакції майбутніх гравців.

Безперечно, настільний теніс – один із найінтелектуальніших видів спорту, адже за надзвичайно обмежений проміжок часу спортсмен має розгадати тактику супротивника, розібратися в особливостях його індивідуального стилю, безпомилково відповісти на удари, спробувати нав'язати свою гру, позбавити супротивника можливості проявити свої кращі технічні прийоми, не надаючи йому зручних позицій для здійснення ударів. Саме інтелектуальна складова цього виду спорту дає можливість протиставити технічній досконалості досконалість розумову, в результаті чого перемогу може отримати гравець, який є технічно слабшим від супротивника.

Важливу роль у досягненні спортивного результату тенісиста відіграє пам'ять. Гравець оперативно відшукує у «сховищі» пам'яті необхідну йому інформацію, яка аналізується та своєчасно і правильно застосовується у різних ігрових ситуаціях.

Настільний теніс дає можливість людині проявити індивідуальність, обравши власний неповторний стиль гри, адже саме цей вид спорту передбачає гру захисника, нападника, а також можливості контргри, що, безумовно, відповідає характеру, типу темпераменту, а інколи й життєвій позиції людини. У межах установлених правил тенісист може застосовувати на власний розсуд різні хватки, будувати свою гру відповідно до технічних особливостей та фізичного розвитку, створювати нову техніку відповідно до індивідуальної комплекції та здібностей.

Можливості гравця в настільний теніс у найкоротші терміни приймати і реалізовувати творчі рішення визначають його креативність. Комунікативність найбільше проявляється у парних, змішаних та командних іграх з настільного тенісу, коли необхідно знаходити спільну мову з партнером у найвідповідальніші та напружені моменти гри. В екстремальних ситуаціях вирішальних партій тенісисту потрібно проявити високу інтенсивність концентрації уваги. Особа, не здатна втримати її достатньо довго на визначеному рівні, характеризуються нестабільною грою. Отже, для стабільності гри необхідний високий рівень креативності, комунікативності та стійкості уваги.

Гравець із настільного тенісу весь час знаходиться в русі: завдає різноманітних ударів по м'ячу, виконує ривки, стрибки, багато разів нагинається, щоб підняти м'яч із підлоги, веде напружене психологічне єдиноборство із суперником. У нього зміцнюються м'язи, посилюється кровообіг, поглиблюється дихання, розвивається швидкість, спритність, витривалість, вироблюється окомір, орієнтування, координація руху. Під час тренування кожному студентові можна легко регулювати фізичні та психічні навантаження, визначити для себе ступінь інтенсивності занять, тривалість, регулярність залежно від підготовленості та стану здоров'я [9, 10].

Важливим чинником точності ударних рухів тенісиста є чутливість дрібних м'язів пальців рук. За спритністю, швидкістю та координованістю тенісиста перевершують людей того ж віку, які не займаються настільним тенісом.

Таким чином, розвиток основних рухових навичок становить важливе завдання сучасного педагогічного процесу. Ефективне вирішення цієї задачі залежить від змістовних і структурно-функціональних змін, орієнтованих на пошук умов, механізмів і засобів створення такого розвивального середовища, яке сприяло б фізичному розвитку студентів.

Процес засвоєння теоретичних знань та формування у студентів техніко-тактичних умінь і навичок із настільного тенісу включає 4 роки навчання, що зу-

мовлено специфікою рухової діяльності на різних етапах тривалого навчального процесу. Формування техніко-тактичної майстерності тенісистів залежить від методики навчання, ставеких та індивідуальних особливостей.

Висновки. Систематичні заняття настільним тенісом сприяють тренуваності всього організму, а отже, мають позитивний вплив на виховання фізичних якостей, поліпшують функціональний стан центральної нервової системи, її пластичність, рухливість і силу нервових процесів, здійснюють стимулюючий вплив на розумову діяльність студентів і, як наслідок, сприяють хорошему навчанню.

На основі вивчення літературних джерел ми прийшли до висновку, що використання настільного тенісу у навчальному процесі може бути використаним в системі навчальних занять із фізичного виховання в ВНЗ. Зазначимо, що одним із найбільших поштовхів для занять спортом є мотивація. Настільний теніс спрямований на формування стійких мотивів і потреб студентів щодо дбайливого ставлення до свого здоров'я, цілісного розвитку фізичних і психічних якостей, творчого використання цих засобів в організації здорового способу життя.

Необхідне подальше вивчення структури мотивації студентської молоді до занять фізичною культурою і спортом.

Література:

1. Апанасенко Г.Л. Избранные статьи о здоровье / Г.Л.Апанасенко. – К., 2005. – 48 с.
2. Барчукова Г.В. Теория и методика настольного тенниса. Учебник для студ. высш. учеб. заведений / Г.В.Барчукова, В.М.Богушас, О.В.Матыцин. – М.: Издательский центр «Академия», 2006. – 528 с.
3. Барчукова Г.В. Настольный теннис в ВУЗе: Учебное пособие для студ. Нефизкультурных вузов / Г.В. Барчукова, А.Н. Мизин. – М.: Спорт Академ Пресс, 2002. – 132 с.
4. Байгулов, Ю.П., «Настольный теннис: вчера, сегодня, завтра.» Текст: учебное пособие для педагогов. Москва «Физкультура и спорт» 2000, с.155-171.
5. Булкина Н.П. К вопросу о физическом воспитании студентов специально-медицинской группы / Н.П. Булкина // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2008. – № 6. – С. 171-173.
6. Булич Е.Г. Здоровье человека: Биологическая основа жизнедеятельности и двигательная активность в ее стимуляции / Е.Г. Булич, И.В. Муравьев. – К.: Олимпийская литература, 2003. – 424 с.
7. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посібник / Дичківська І. М. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
8. Захаріна Є.А. Формування мотивації до рухової активності у процесі фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук фіз.культ та спорту: 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання» / Є.А.Захаріна – Київ, 2008. – 22 с.
9. Иванов В.С., Коллегорский В.В. Теннис на столе. Изд. 2-е, испр. и доп. – М.: Физкультураи спорт, 1963. – 148с.
10. Ковальчук Н.М. Підвищення розумової працездатності студентів за допомогою фізичних вправ спрямованого впливу // Міжнародна науково-практична конф. Фізична культура, спорт та здоров'я. – Вінниця, 1994. – Ч.1. – С. 43-47.

11. Лубашева Л.И. Современные подходы к формированию физкультурного знания у студентов высших учебных заведений / Л.И.Лубашева // Теория и практика физической культуры, 1993. – С. 19-21.
12. Романенко В.А. Диагностика двигательных способностей [учебное пособие] / В.А.Романенко. – Донецк: издательство ДонНУ, 2005– 290 с.
13. Худец, Р.А. «Техника игры с Владимиром Самсоновым». [Текст] учебное пособие для тренеров. Москва «Виста спорт» 2005,(265с.)
14. Prusik Katarzyna. Quantitive and qualitative criteria of positive health evaluation of women in older age // Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports. Kharkov, KRBNOU-KSADA, 2011. – N1. – P. 130-134.

РОЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ

Ключові слова: професійна підготовка, навчальний процес, самостійна робота, організація самостійної роботи, особливості самостійної роботи, процес підготовки майбутнього вчителя технологій.

Keywords: professional training, learning process, self-study, self-organization of work, especially independent work, the process of preparation of the future teachers of technology.

Одне з головних завдань сьогодення, яке стоїть перед вищими навчальними закладами України, полягає у сформуванні в студента умінь самостійно, свідомо і відповідально вчитися, творчо мислити, застосовувати свої знання на практиці, приймати нестандартні рішення, впроваджувати педагогічні інновації, бути готовим до колективної діяльності та вміти ним керувати а також створення в навчальних закладах необхідних для цього умов. Однією з можливих умов такого розвитку є самостійність, тобто здатність самостійно працювати та поповнювати свої знання, яка має формуватися у майбутнього вчителя в процесі його професійної підготовки. Поряд з цим необхідно відмітити, що на відміну від інших педагогічних спеціальностей процес професійної підготовки майбутнього вчителя технологій дуже складний та багатогранний. Значна кількість знань, які отримує студент на практичних заняттях, засвоюється методом спроб та помилок і самостійність в цьому процесі відіграє головну роль. З огляду на це, врахування та дотримання особливостей організації самостійної роботи забезпечить підвищення рівня професійної підготовки майбутнього вчителя технологій. Підтвердженням цього є слова В.М.Володько який стверджував, що коли студент не навчиться самостійній роботі з врахуванням як мотиваційного, так і технологічного компонентів протягом терміну навчання у вузі, то до фази самоосвіти він так і не перейде, або вона дається йому з великими зусиллями [5];

Підвищення якості професійної підготовки майбутнього вчителя технологій сприяло те, що 19 травня 2005 року на Бергенській конференції з підписанням декларації в Україні офіційно розпочався Болонський процес. Для неї це стало новими можливостями, пов'язані з перспективою входження до загальноєвропейського освітнього простору, а саме:

- визнання українських дипломів на міжнародному рівні;
- більша мобільність в європросторі для студентів та викладачів;
- спільні освітні та пошукові проекти з європейськими університетами;
- конкурентоспроможність на європейському і світовому ринках праці [1].

Отримані можливості супроводжувалися низкою завдань які ставилися перед вищою освітою України. Одне з яких, обумовлене сучасними тенденціями реформування освітньої галузі “Технологія”, стосувалося підвищення рівня професійної підготовки майбутнього вчителя технологій. Адже висококваліфікований педагог повинен вміти: творчо мислити, самостійно вчитися, поповнювати свої знання та застосовувати їх на практиці.

Зважаючи на це підготовка майбутнього вчителя, за умовами Болонської конвенції, неможлива без підвищення уваги до самостійної роботи, спрямованої на стимулювання їх професійного зростання та виховання їхньої творчої активності.

В зв'язку з тим були розроблені нормативні документи, інтеграції Болонського процесу у вищу освіту України, в яких зазначалося, що навчальний час, відведений для самостійної роботи, регламентується навчальним планом і повинен становити не менше 1/3 та не більше 2/3 загального обсягу навчального часу студента, відведеного для вивчення конкретної дисципліни [3]. З огляду на це можна відмітити, що раніше самостійна робота розглядалась як складова навчального процесу, яка все ж таки поступалась за вагомістю аудиторним заняттям, а зараз вона має стати одним з головних складників в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя технологій.

Як було відмічено вище, самостійна робота сьогодні є однією з пріоритетних форм організації навчального процесу у вищому навчальному закладі. Це доводить те, що вона відіграє важливу роль у професійному становленні студентів, сприяє розвитку творчих здібностей, забезпечує успішність оволодіння знаннями, уміннями та навичками роботи. В процесі самостійної роботи студент поповнює та вдосконалює свої знання, формує переконання, виховує волю, старанність, працелюбство. Усе це дозволяє йому виховувати в собі якості активного громадянина, який володіє високою культурою праці та поведінки.

Лише на основі самостійної роботи, майбутній вчитель технологій, забезпечить глибоке засвоєння теоретичних знань, сформує потреби в постійному їх поповненні та оновленні. Завдяки самостійній роботі можлива реалізація безперервної освіти та залучення студентів до участі в наукових роботах, яка є засобом індивідуалізації навчання і виховання.

Поряд з цим хотілося б відмітити, що в професійній підготовці майбутнього вчителя технологій настав якісно новий етап розвитку проблеми самостійної роботи, у якому одними з основних завдань викладача є переорієнтування навчального процесу на формування у студентів умінь самостійно оволодівати знаннями з різних джерел інформації. Для реалізації даного завдання насамперед необхідно дотримуватися наступних умов:

- формування у студентів потреби й інтересу до самостійної роботи;
- володіння студентами вміннями та навичками самостійної навчальної діяльності;
- врахування індивідуальних особливостей студентів під час визначення завдань для самостійної роботи;
- врахування групових особливостей студентів (рівень інтелектуального розвитку, провідний тип темпераменту, мотив навчальної діяльності та ін.);
- розробка індивідуальних творчих завдань для самостійної роботи студентів над проблемними темами курсу і керівництво нею з боку викладача;

- створення необхідного методичного матеріалу для організації самостійної роботи студентів;
- грамотне керівництво самостійною роботою студентів і надання вчасної допомоги для усунення недоліків [2].

Дотримання цих умов організації самостійної роботи, в професійній підготовці майбутнього вчителя технологій, якісно покращить навчальний процес та виховає висококваліфікованого фахівця, який відповідатиме сучасним вимогам. Тому, що якісна підготовка спеціалістів є тією передумовою, яка має суттєвий вплив на подальший розвиток освіти в нашій державі.

Висновок. Отже, систематична та правильно організована самостійна робота є одним з основних компонентів процесу професійної підготовки майбутнього вчителя технологій. Вона забезпечує студенту, з урахуванням його індивідуальних особливостей та здібностей, можливість якісно усвідомлювати та засвоювати навчальний матеріал, розширювати і поглиблювати свої знання, вдосконалювати навички та уміння, а без неї, навіть за найкращої та найдосконалішої організації навчальних занять, розраховувати на високий рівень підготовки неприпустимо. Той з студентів, хто бажає розвиватися, повинен досягати це своєю самостійною працею, власною наполегливістю, цілеспрямованістю, увагою й сумлінням, але організувати цей процес та керувати ним повинен висококваліфікований викладач.

Література

1. Бабкіна О.В. Проблеми підвищення якості вищої освіти у контексті Болонських реформ // Освіта і управління. – 2006. – №1.Т9. – с. 91-95
2. Васильєва Н.О. Методичні аспекти організації самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів / Н.О. Васильєва // Вісник СевНТУ. – 2011. – Сер. 124 : Прикладні питання педагогіки. – С. 62-67
3. Вища освіта України і Болонський процес : навч. посібник / [М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук і ін.; за ред. В.Г. Кременя]. – Тернопіль : Навч. книга – Богдан, 2004. – 384 с.
4. Володько В.М. Самостійна пізнавальна діяльність студентів: Методичні рекомендації / Укл. В.М. Володько, І.С. Дмитрик, Т.В. Іванова та ін. – К.: ІСДО 1993. – 52 с.
5. Казаков В.А. Самостоятельная работа и ее информационно-методическое обеспечение : учеб. пособие / В.А. Козаков. – К. : Выща шк., 1990. – 248 с.

Сіроткіна Т.В.

аспірант лабораторії тифлопедагогіки
інституту спеціальної педагогіки НАПН України м. Київ

Аксьонова О.П.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри реабілітаційної педагогіки та здорового образу життя
КЗ “Запорізького обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти” ЗОР

ПРОЕКТУВАННЯ МЕТОДИКИ УРОКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СЛАБОЗОРИХ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В КОНТЕКСТІ ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ОСВІТИ

Ключові слова: слабозорі учні, фізичний розвиток, урок фізичної культури.

Keywords: visually impaired students, physical development, lesson of physical culture.

Постановка проблеми. Наявна система фізичного виховання в Україні не досягає мети – зміцнення здоров'я підростаючого покоління, про що свідчать статистичні дані. На думку багатьох дослідників, така ситуація є результатом впливу комплексу негативних чинників, одним із яких є невідповідність методики фізичного виховання сучасним психолого-педагогічним принципам навчання дітей і підлітків. Отже, реалії сьогодення, які відбуваються в освітньому середовищі України, актуалізують проблему модернізації методики фізичного виховання у навчальних закладах будь-якого типу. Гуманістичний погляд на сутність освіти пов'язаний із побудовою навчально-виховного процесу в режимі співробітництва дітей і дорослих, категоричної відмови від будь-яких акцентів насильства, авторитаризму, монополії, нав'язування, примусу.

Аналіз традиційної практики фізичного виховання слабозорих учнів початкової школи дозволив виокремити суперечності: між реальними потребами суспільства щодо соціалізації слабозорих учнів початкової школи і недостатнім рівнем їхнього фізичного розвитку; між необхідністю підвищення рівня фізичного розвитку слабозорих учнів початкової школи та відсутністю відповідного методичного інструментарію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Висновки останніх досліджень у галузі вікової психофізіології довели, що вільний розвиток особистості дитини можливий лише на основі свободи рухів та почуттєвих уявлень від образів світу у вільному просторі, а також свободи виразу емоційних переживань під час власної творчості. Авторитетною є думка В. Базарного про те, що лише за таких умов можливе вивільнення тілесних та духовних потенціалів, вільний розвиток особистості, у тому числі розвиток здоров'я як міри життєздатності дитини [3, 10].

За Г. Узуновою, О. Лопатиною, М. Зайцевою, фізичний розвиток є відображенням морфологічних і соціальних ознак, які перебувають у взаємозв'язку з оточуючим середовищем. За словами авторів, саме фізичний розвиток найбільш усього може характеризувати зміни, які відбуваються в даний час у кожної дитини, та в по-

пуляції взагалі [9, 3]. Будь-які відхилення від норми у фізичному розвитку свідчать про відносно неблагополуччя показників здоров'я і повинні прийматися до уваги.

У зв'язку із зазначеним, новими навчальними програмами з фізичного виховання в початковій школі наголошується на необхідності удосконалювати життєвозначущі рухові навички (в супереч декларованими попередніми програмами завданнями закріплювати техніку основних рухів) [10; 11]. Спираючись на теорію побудови рухів (М. Бернштейн), ефективність удосконалення життєвозначущих рухових навичок залежить від уміння учнів усвідомлено володіти власними руховими діями.

Проблема навчання слабозорих учнів початкової школи умінню усвідомлено володіти руховими діями є актуальною тривалий час. Ще П. Лесгафт акцентував увагу на необхідності розвитку вміння дітей відчувати простір і час. В. Лях, на підставі реферативного аналізу досліджень німецьких науковців, сприятливим періодом формування кінестетичного диференціювання називає молодший шкільний вік учнів. Для нашого дослідження велике значення мають методичні рекомендації, які ми узагальнено сприймаємо таким чином: варіювання (зусиль, умов, інвентарю, снарядів, положень); "дзеркальне" виконання рухів (правою-лівою, праворуч-ліворуч, вперед-назад) [6].

Г. Садим інтерпретує вміння учнів володіти своїми рухами як певне новоутворення, рівень сформованості якого визначається за такими показниками: довільність поведінки; мислене планування власних дій; рефлексія. Підтримуємо позицію автора стосовно визначеної суперечності між значущістю здатності до саморегулювання як ресурсу адаптації людини до життєвого світу і ресурсу самореалізації в ньому, з одного боку, та недостатністю розроблених методів розвитку зазначеного новоутворення, з іншого. "Значительным потенциалом, с точки зрения развития способности младших школьников к саморегуляции поведения, обладает двигательная деятельность", яка в цьому віці тісно пов'язана з інтелектуальним розвитком, позитивно мотивована, доступна до самоаналізу більш, ніж безпосередньо розумова діяльність, "...с большей вероятностью позволяет создать для детей ситуации успеха" [7].

Е. Колідзей визначає рівень фізичного розвитку за сукупністю якостей працездатності організму дитини, яка дозволяє їй опановувати певними рухами на індивідуальному рівні майстерності. "Таким образом, показатели работоспособности ребенка, выраженные его техническими результатами, становятся для нас ориентиром возможностей ребенка овладеть конкретным движением" [4].

Сучасні діти раціональні, вони хочуть розуміти, навіщо їм потрібно те чи інше знання, що воно дає для їхнього життя, де може стати в нагоді. Досвідчені в різного роду розвагах, іграх, шоу, вони хочуть, щоб і на уроках було цікаво. Маючи доступ до інформації через Інтернет, їм нудно опановувати знання, читаючи підручник або слухаючи лекцію вчителя. Ці діти потребують нових підходів і технологій у навчанні [6]. Поряд з цим, нове покоління дітей (покоління Z, за Нейлом Хоувом та Уільямом Штраусом, 1991р.), має певні показники в розвитку, які в традиційній практиці фізичного виховання не враховуються, нівелюються. На фоні фізіологічної слабкості більшості представників цього покоління, їм притаманні невичерпність креативного потенціалу, здатність до "многозадачності" (рос.), довірливість і відкритість, воля до самореалізації. Це – люди корпоративу, вони легко знаходять собі однодумців за різними аспектами своїх інтересів, поєднуються в мікро-групи,

які постійно змінюються за складом і напрямками діяльності. Однак, соціальний статус учасників мікро-груп майже постійно рівнозначний.

Саме тому Н. Локарева, спираючись на ґрунтовні дослідження в галузі психології та фізіології, стверджує, що ефективність фізичного виховання слід оцінювати не стільки за зміною показників фізичних якостей дітей, скільки за тим, як вони розпоряджаються цими якостями, який рівень моторної зрілості, на скільки успішно вони уміють керувати руховими діями, в тому числі, й складно координуваними, з метою пристосування до певних умов виконання "...развитие физической культуры должно идти не только по линии полиспортивной подготовки и целенаправленного развития физических качеств учеников, но и в направлении формирования двигательной культуры учащихся на основе их всестороннего психологического, и в частности умственного развития" [5].

Мета статті – розкрити зміст уніфікованої схеми уроку фізичної культури як складової технології "Школа розумного руху", яка спрямована на формування здоров'я слабозорих учнів початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Систематизація висновків досліджень у галузі фізичного виховання дозволила нам групувати суперечності між: пропагуванням здорового способу життя і відсутністю комплексних практичних заходів щодо його формуванню на заняттях і уроках фізичної культури; природньою потребою слабозорих учнів початкової школи у постійному оновленні та збагаченні власного життєвого досвіду та жорсткою методико-педагогічною регламентованістю фрагментів заняття та уроку фізичної культури, яка ігнорує необхідність узгодження когнітивного та креативного потенціалів засобів фізичного виховання.

Поряд з цим, сучасними науковцями виокремлюються глобальні напрямки, які мають загальне концептуальне спрямування як педагогічна пізнавально-розвивальна технологія фізичного виховання. В основі такої технології – сукупність доцільних взаємодій педагога та дітей, яка заснована на використанні ігрової діяльності, музично-ритмічних та ейдичних засобів, рефлексії рухової діяльності, ідеомоторних та психомоторних способів розвитку пізнавальних і психічних здібностей, які визначають розумовий і фізичний розвиток дітей і підлітків; виборі оптимальних режимів рухової активності з урахуванням індивідуально-типологічних особливостей та рівня адаптаційного резерву організму слабозорих учнів початкової школи; формування ціннісного ставлення до фізичної активності як складової здорового способу життя, стійкої мотивації на систематичне самовдосконалення за межами навчального закладу.

Доведено, що провідною проблемою, яку негайно слід вирішувати, є індивідуалізація та диференціація фізичних навантажень. Визначено здоров'явитратний характер уроку фізичної культури та здоров'язбережувальні підходи до методики його організації та проведення [1; 2].

У зв'язку із зазначеним нами була розроблена інноваційна педагогічна технологія "Школа розумного руху" (далі – "ШРР"), ефективність якої перевірялася впродовж дослідно-експериментальної роботи обласного рівня в термін 2011-2013 рр. [12]. Зауважимо, що на початку розробки технології "ШРР" пріоритетним методичним забезпеченням були матеріали перспективного педагогічного досвіду авторів В. Висоцького у співавт., С. Реутського.

Таблиця 1

Уніфікована схема заняття / уроку фізичної культури

№№	НАЗВА СТРУКТУРНОГО КОМПОНЕНТУ ЗАНЯТТЯ / УРОКУ	% від загальної тривалості заняття / уроку
1.	ВСТУПНА ЧАСТИНА	7
1.1.	Оргмомент	3
1.2.	Вправи на увагу ігрового змісту + дихальні вправи	4
2.	ПІДГОТОВЧА ЧАСТИНА	20
2.1.	“Розминка з фантазією”: вправи стретчингу + вібромасаж	20
3.	ОСНОВНА ЧАСТИНА	58
3.1.	“Граємося – розвиваємося”: координаційні вправи + швидкісні вправи ігрового змісту	33
3.2.	“Руховий марафон”: вправи на розвиток силової витривалості	25
4.	ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА	15
4.1.	“Корекційно-реабілітаційний тренінг”	8
4.2.	“Заминка”: “ефект однієї вправи” + релаксація / дихальні вправи	4
4.3.	ОРГМОМЕНТ	3

Однією із складових технологій “ШРР” є *новий урок фізичної культури*, уніфікована схема якого має такий вигляд (Табл. 1).

Зрозуміло, що проведення занять / уроків фізичної культури за новою структурою вимагає оновлення інструментарію щодо контролю за станом викладання предмета. Тому паралельно із уніфікованою схемою в експериментальному режимі відпрацьовувалася й схема якісного аналізу заняття / уроку (Табл. 2).

Шкала оцінювання якості заняття / уроку “Фізична культура” за технологією “ШРР” має такий вигляд:

- від 14 до 16 балів – високий рівень ефективності заняття / уроку;
- від 10 до 13 балів – середній рівень ефективності заняття / уроку;
- нижче 13 балів – низький рівень ефективності заняття / уроку.

Висновки. Експериментальна апробація представлених розробок дозволила встановити ряд позитивних аспектів, серед яких: зміна стратегії педагогів відносно підбору засобів і розробки завдань слабозорим учням у контексті комплексного впливу на індивідуально доцільне психофізичне вдосконалення; розширення спектру рухових завдань, якими слабозорі учні початкової школи особливо зацікавлені та отримують найбільше задоволення від вправління.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у впровадженні зазначених експериментальних розробок в систему корекційно-розвиткової роботи з слабозорими учнями середньої та старшої ланки. Поряд з цим актуальним стає питання оновлення методики навчання адміністративно-педагогічних кадрів у системі післядипломної педагогічної освіти в контексті модернізації методики фізичного виховання.

Таблиця 2

Схема якісного аналізу заняття / уроку фізичної культури за технологією “Школа розумного руху”.

№№	На скільки Педагог реалізував педагогічні завдання	0-1-2	На скільки Дитина вміє працювати у контексті педагогічних завдань	0-1-2
1	виховання позитивного ставлення дітей до занять фізичною культурою, інтересу та спрямувань на особисте самовдосконалення;		навчання кожної дитини ставати самою собою, не дивлячись на інших;	
2	формування вміння кожної дитини контролювати свій психофізичний стан;		опанування простору спортивної зали та простору власних рухових дій;	
3	збагачення досвіду дітей прийомми, методами відновлення сил, станів, почуттів засобами фізичної культури, спорту;		розвиток співдружності з власним тілом у процесі фізичного самостійного вдосконалення;	
4	використання методу “рухових задачок”		формування універсальних рухових здібностей кожної дитини.	
	Кількість балів		Кількість балів	
<i>0 – показник відсутній або наявність показника ледве помітна, функції показника не яскраво виражені;</i>				
<i>1 – показник присутній, функції показника використовуються, однак наявна певна нерациональність;</i>				
<i>2 – показник присутній, функції показника реалізовані раціонально, яскраво виражені у вигляді активності дітей.</i>				

Література

1. Аксьонова О. П. Методи навчання в системі фізичного самовдосконалення учнів основної та старшої школи / О. П. Аксьонова // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. / Чернігівський нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. О. М. Носко – Чернігів : ЧДПУ, 2011. – Вип. 91., т. 1. – С. 20-23.
2. Аксьонова О. П. Фізіологічна крива реакції серцево-судинної системи організму дітей і підлітків на фізичні навантаження під час занять фізичною культурою / О. П. Аксьонова // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова : зб. наук. пр. – К., 2014. – С. 13-18.
3. Базарный В. Ф. Здоровье и развитие ребенка: экспресс-контроль в школе и дома: Практическое пособие / В. Ф. Базарный – М. : АРКТИ, 2005. – 176 с.
4. Колидей Э. А. Личностно-ориентированное физическое развитие ребенка : [учебн. пособие] / Э. А. Колидзей. – М. : Изд-во Московского психолого-социального института ; Воронеж : Изд-во НПО “МОДЭК”, 2007. – 480 с.
5. Локалова Н. Еще раз об уроках физкультуры: взгляд психолога [Электронный ресурс] / Н. Локалова // Первое сентября : [сайт]. – Режим доступа. – <http://spo.1september.ru/article.php?ID=200801903>, свободный. – Загл. с экрана. – (Дата

- обращения: 25.02.2015).
6. Лях В. И. Двигательные способности школьников: основы теории и методики развития. – В. И. Лях. – М. : Терра-Спорт, 2000. – 192 с.
  7. Садым А. М. Формирование когнитивных компонентов саморегуляции поведения у детей младшего школьного возраста средствами физического воспитания: дис. ... канд. психол. наук : 13.00.04 [Электронный ресурс] / А. М. Садым // Научная электронная библиотека : [сайт]. – Режим доступа. – <http://www.dissercat.com/content/formirovanie-kognitivnykh-komponentov-samoregulyatsii-povedeniya-u-detei-mladshego-shkolnogo#ixzz3SvatpsU0>, свободный. – Заглавие с экрана. – (Дата обращения: 27.02.2015).
  8. Сандомирский М. Поколение Z: те кто будет после [Электронный ресурс] / М. Сандомирский // Социальная психология в действии [блог]. – Режим доступа. – <http://www.felicidad.ru/2011/07/z.html>, свободный. – Загл. с экрана. – (Дата обращения: 25.02.2015).
  9. Узунова А. Н. Физическое развитие детей / А. Н. Узунова, О. В. Лопатина, М. Л. Зайцева. – Челябинск: Изд-во “Челябинская государственная медицинская академия”, 2002. – 181 с.
  10. Фізична культура. 1 – 4 класи загальноосвітніх навчальних закладів : Навчальна програма / Авторський колектив під кер. Т. Ю. Круцевич. – К. : 2012. – 76 с.
  11. Програма розвитку дитини дошкільного віку “Я у світі” (нова редакція). У 2 ч. Ч. II / О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова [та ін.] : наук. кер. О. Л. Кононко. – К. : ТОВ “МЦФЕР-Україна”, 2014. – 452 с.
  12. Школа розумного руху: дослідно-експериментальна діяльність педагогічних колективів ДНЗ № 8 “Веселка” (м. Енергодар); Хортицький Національний навчально-реабілітаційний багатопрофільний центр (м. Запоріжжя) [Електронний ресурс] / Школа розумного руху : [блог]. – Режим доступу. – <http://rozumruh-zp.blogspot.com/>, вільний. – (Дата звернення: 26.02.2015).

КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ОСВІТИ

Ключові слова: інформатизація; освіта; методологія; комунікативна стратегія.

Keywords: informatization; education; methodology; strategy of communication.

Процес інформатизації суспільства спричиняє радикальні зміни в стратегії освіти. В сучасних умовах освіта повинна розглядатися не тільки як оволодіння учнями або студентами необхідним обсягом навчальної інформації, а як розвиток у них в процесі навчання потреб і здібностей до самостійного оволодіння новими загальними і професійними знаннями і вміннями, користуючись при цьому різноманітними джерелами інформації. Зміна цілей освіти з неминучістю тягне за собою і новий зміст освіти, і нові технології роботи з навчальною інформацією. Освіта є процесом інформаційним. Тому під інформатизацією освіти слід розуміти систему заходів, спрямованих на підвищення якості та ефективності роботи з інформацією навчального призначення. В сучасних умовах ці заходи пов'язані з розширеним застосуванням комп'ютерної техніки та засобів телекомунікації. Кінцева мета інформатизації освіти полягає в розширенні та спрощенні доступу громадян до отримання або підвищення вже досягнутого рівня освіти, а також в більш повному та оперативному задоволенні їх потреб у знаннях і вміннях, що створює реальні передумови для підвищення якості та результативності навчання. Таким чином, інформатизація освіти – це процес трансформації змісту, методів і форм навчальної діяльності, що забезпечує підготовку учнів і студентів до життя в умовах інформаційного суспільства.

Одним з важливих факторів вдосконалення системи підготовки професійних кадрів у вищій школі є активне використання в освітньому процесі сучасних інформаційних технологій. Незважаючи на наявність в цій області серйозних досліджень, досі вельми гострою залишається потреба в подальшій розробці теорії та методології. В останні роки з'явився прогрес у створенні педагогічних технологій, адекватних цілям, змісту і методам інтенсивного навчання, в результаті чого у вузах розроблено велику кількість різноманітних перспективних інформаційних технологій, які дозволяють ефективно вирішувати дидактичні проблеми, що виникають сьогодні у вищій школі при підготовці висококваліфікованих професіоналів.

Сучасні інформаційні технології є основою процесу інформатизації освіти, реалізація якого передбачає:

- поліпшення якості навчання за допомогою більш повного використання доступної інформації;
- підвищення ефективності навчального процесу на основі його індивідуалізації та інтенсифікації;
- розробку перспективних засобів, методів і технологій навчання з орієнта-

цією на розвиваючу, випереджаючу і персоніфіковану освіту;

- досягнення необхідного рівня професіоналізму в оволодінні засобами інформатики та обчислювальної техніки;
- інтеграцію різних видів діяльності (навчальної, навчально-дослідної, методичної, наукової, організаційної) у рамках єдиної методології, сформованої на основі інформаційних технологій;
- підготовку учасників освітнього процесу до життєдіяльності в умовах інформаційного суспільства;
- підвищення професійної компетентності та конкурентоспроможності майбутніх фахівців різних галузей. [5]

В останні роки питання про застосування нових інформаційних технологій стає все більш актуальним. Під застосуванням нових інформаційних технологій у навчанні іноземним мовам розуміють не тільки застосування сучасних технічних засобів і технологій, але й використання нових форм і методів викладання іноземної мови та новий підхід до процесу навчання в цілому. Діапазон застосування комп'ютерних програм не обмежений, зокрема, при навчанні іноземним мовам. Вони можуть бути використані у всіх аспектах мови: фонетичному, граматичному, лексичному. А також при навчанні письма та читання. Навчання при цьому може проходити як в групі, так і індивідуально.

Ще зовсім недавно навчання іноземній мові ґрунтувалося на традиційному підході, який полягає в повідомленні викладачем суми теоретичних знань і формуванні в учнів умінь і навичок з дисципліни, що вивчається. В умовах аудиторної форми навчання викладач не завжди має можливість приділити належну увагу кожному студенту, тому багато з них втрачають мотивацію до навчання, що призводить до істотного зниження рівня їх знань, умінь і навичок. Тому одним з основних завдань вчителя є активізація діяльності кожного учня в процесі навчання, створення ситуації для їх творчої активності. У зв'язку з цим використання комп'ютера і мультимедійних засобів допомагає реалізувати особистісно-орієнтований підхід у навчанні, забезпечує індивідуалізацію і диференціацію з урахуванням особливостей учнів, їх рівня знань. Існуюче сьогодні програмне забезпечення, таке як електронний підручник, електронна тестуюча програма, комп'ютерні моделі аналізу та оцінки знань дозволяють виводити на екран комп'ютера інформацію у вигляді тексту, звуку, відеозображення, ігор. Навчання за допомогою комп'ютера дає можливість організувати самостійну роботу кожного студента. Підбір навчальних програм залежить, насамперед, від поточного навчального матеріалу, рівня підготовки учнів та їх здібностей [4].

Сфера використання комп'ютера в навчанні іноземним мовам є надзвичайно широкою, тому що використання комп'ютера дає студентам можливість працювати в інтерактивному середовищі навчання, крім цього комп'ютер може бути ефективно використаний для наочного представлення мовного матеріалу, розширення словникового запасу і знайомства з новими зразками висловлювань, візуалізації та поліпшення запам'ятовування досліджуваних конструкцій мови і взаємозв'язків між цими конструкціями, тренінгу певних умінь і навичок. Робота з комп'ютером не тільки сприяє підвищенню інтересу до навчання, але й дає можливість регулювати представлення навчальних завдань за ступенем складності, заохочення правильних рішень. Працюючи на комп'ютері, студенти отримують можливість довести рішення

задачі до кінця, спираючись на необхідну допомогу в вигляді різних довідкових посібників і словників [6].

Суттєво поліпшити ситуацію у сфері навчання іноземним мовам комп'ютер може завдяки тому, що він має можливість стимулювати всі види активності, починаючи від читання і закінчуючи комунікацією, дозволяє застосовувати широкий діапазон учбових задач із різноманітною за модальністю формою подання інформації, забезпечити оптимальний розподіл функцій управління учбовою діяльністю між комп'ютером і студентом, а також оперативний зворотний зв'язок, який відіграє дуже важливу роль у вивченні іноземної мови. Отже, комп'ютерне навчання має значний дидактичний потенціал. Однак практична реалізація його вимагає розв'язання багатьох психолого-педагогічних і власне дидактичних проблем [4].

Інформаційні технології надають студентам свободу у виборі навчальних завдань і допоміжної інформації в залежності від їх індивідуальних здібностей. Така тенденція до диференціації та індивідуалізації навчання дає можливість великій кількості студентів набути впевненості в навчальній праці, відповідати вимогам та складності завдання. Робота з комп'ютером підтримує високий рівень активності студента, захоплює його. Це створює сприятливі психологічні умови і сприяє стійкій увазі студентів під час роботи з комп'ютером. Можливість видавати інформацію з урахуванням індивідуальних особливостей сприйняття користувачів дозволяє зняти напруженість, що позитивно впливає на емоційний стан [3].

Ефективність навчання значною мірою залежить від ряду психологічних умов організації учбової діяльності, які виявляються в тому, як стимулюється активність студентів, як розподіляються функції управління учбовою діяльністю між студентом і комп'ютером, як здійснюється зворотний зв'язок і враховуються індивідуальні особливості студентів.

Побудова діалогу студента з комп'ютером має будуватися з урахуванням основних психологічних принципів спілкування, що полягають у можливості виходу з діалогу в будь-який час, своєчасної, достатньої і вмотивованої допомоги, адекватності оціночних суджень, доброзичливості та т.д. [2].

Психологічно важливо, щоб студент відчував себе так, як ніби він спілкується з розумною істотою. Такий діалог включає в себе формування психологічно достовірного відчуття контакту, формування психологічної готовності студента до роботи з комп'ютером, подолання можливої антипатії до нього.

Для запобігання багатьох психологічних незручностей при організації взаємодії студента з комп'ютером необхідно, щоб модель системи, яка формується у студента, не надто відрізнялася від моделі співрозмовника-колеги. При тісному співробітництві двох людей зв'язок між ними стає все більш ефективним, діалог більш інформативним, оскільки вони поступово підлаштовуються один під одного. Це справедливо і для діалогу людини з комп'ютером. Тому результат спілкування з комп'ютером буде продуктивнішим, якщо буде спостерігатися аналогія з мовним спілкуванням.

Застосування інформаційних технологій є одним з факторів розвитку та індивідуалізації стратегії діяльності суб'єкта, її мотиваційної, особистісної регуляції. Спонукальними мотивами застосування інформаційних технологій на даному етапі розвитку комп'ютерного навчання у вищих навчальних закладах виступають: більш

висока інтенсивність роботи, її організованість, активність, якість засвоєння, самостійність, об'єктивність оцінки, дисциплінованість, предметна новизна, незвичність занять та інші. Використання в освітньому процесі вузу інформаційних технологій може стати основою для становлення принципово нової форми освіти, що спирається на детальну самооцінку і вмотивовану самоосвітню активність особистості, яка підтримується сучасними технічними засобами [3].

Для того, щоб досягти високого рівня комплексної автоматизації своєї діяльності, треба поставити перед собою нові завдання. Ми визначаємо їх як завдання створення насиченого інформаційного середовища освіти, як елементу єдиного комунікаційного простору освіти. Це факт, підтверджений практикою зарубіжних університетів. Для того, щоб навчально-виховний процес у такому середовищі виявився більш швидким та ефективним, необхідно створити сприятливу комунікативну ситуацію.

У кожній комунікативній ситуації використовується своя комунікативна стратегія, яка сприяє досягненню цілей спілкування. В даному випадку стратегію розглядають як усвідомлення ситуації в цілому, визначення напряму розвитку і організації впливу в інтересах досягнення цілей спілкування. Стратегія спілкування реалізується в мовленнєвих тактиках, під якими розуміють мовленнєві прийоми, які дозволяють досягти поставлених цілей в конкретній ситуації. В комунікативних ситуаціях побутового спілкування дієвими є одні мовленнєві тактики, в сфері ділового спілкування – інші. При мовленнєвому впливі на різні соціальні групи слід також вибирати відповідні мовленнєві тактики, пам'ятаючи при цьому, що жодна з тактик не є універсальною та ефективною у всіх ситуаціях.

Реалізація комунікації загалом, а також у медіасередовищі ВНЗ, майже завжди пов'язана з прагненням вплинути на співрозмовника. У відповідності із вживаною прагматичною настановою мовець обирає певну програму мовних дій, організовану в залежності від мети взаємовідносин, – комунікативну стратегію, яка формує певний «вектор» спілкування. Чим вдаліша (адекватніша) комунікативна стратегія, тим успішніші результати мовного спілкування для мовця.

Усі типи стратегій характеризуються за способом контролю за доведенням стимулів до адресата. Контроль може здійснюватись самим мовцем, як це відбувається під час обіцянок, погроз, зворотної стимуляції. Такі санкції, як почуття провини або повага з боку інших, контролюються самим адресатом.

Деякі стратегії (наприклад, попередження) базуються на санкціях, що здійснюються третьою особою. Стратегії, що апелюють до альтруїстичних почуттів адресата, регулюються соціально-культурними нормами. Раціональна аргументація передбачає, що адресат володіє здатністю сприймати логічні доводи, приховані або неприховані, тобто функцію контролю за ефективністю стимулів виконують норми логічних висновків [1].

Сьогодні в навчальному процесі ефективно використовуються мультимедійні засоби, проводиться ознайомлення та залучення студентів до актуальної іншомовної періодики за спеціальністю, пропонуються стажування за кордоном, створюються профільні навчальні посібники, тощо. Такі форми роботи, як ділова гра, дискусії, case study показали, що окрім вмінь виражати свої думки іноземною мовою, студенти повинні володіти адекватною технікою спілкування, знанням ділового етикету та не-

вербальних засобів спілкування, що характерні для носіїв вивчаємої мови. Маючі на меті розвиток комунікативних здібностей майбутніх спеціалістів в спілкуванні іноземною мовою викладачу доводиться навчати їх не тільки вмінням техніки спілкування, але і вмінням адекватно доводити свій мовний намір іноземною мовою, при чому необхідно враховувати специфіку мовної поведінки, що є характерною для носіїв даної мови в кожному конкретному випадку. Успішне ділове спілкування здійснюється, в першу чергу, завдяки знанням мовного етикету, тому викладач іноземної мови повинен озброїти своїх підлеглих такими мовними засобами, які будуть сприяти досягненню мети спілкування, оскільки при невірному використанні мовні засоби можуть заважати або, взагалі, робити неможливою реалізацію мети спілкування. Використання різних стратегій професійного спілкування дозволяє здійснити різні комунікативні наміри та подолати труднощі, які були описані вище. Комунікативні стратегії формуються у міжособистісному спілкуванні та окреслюються принципами та цілями комунікативного впливу.

Як правило, у педагогічній практиці досить часто спостерігається поєднання стилів педагогічного спілкування у певній пропорції, але домінує один із них. Спрямованість на особистість студента, його розвиток, захопленість своєю справою, професійне володіння організаторською технікою і делікатність – це є запорукою продуктивного стилю у педагогічній праці.

Проаналізувавши теоретичний матеріал, було виокремлено шість комунікативних стратегій, які доцільно використовувати в медіасередовищі вищих навчальних закладів. Серед них стратегія переконування/умовляння (спрямована на умовляння, переконання партнера у будь-чому), стратегія спонукання (спрямована на спонукання партнера до мовленнєвої або немовленнєвої дії), стратегія підкорення (спрямована на підкорення партнера по комунікації волі мовця), стратегія заохочення (спрямована на заохочення партнера до мовної дії за рахунок мотивації), стратегія переваги (спрямована на прагнення показати перевагу мовця над партнером по комунікації), стратегія ввічливості (спрямована на підтримку комунікації згідно з принципами ввічливої поведінки, незалежно від тематики обговорення і відносин між комунікантами).

Стратегія переконування/умовляння. Переконування будується насамперед на силі слова викладача. А його слово досягає ефективних педагогічних наслідків тоді, коли воно діє у взаємозв'язку з особистим досвідом студента. Педагогічна ефективність умовляння великою мірою залежить від авторитету викладача, від його моральних якостей, переконаності в правоті своїх слів, дій, від форми звертання до студента. Переконуючи студента в необхідності тієї чи іншої дії, вчинку, викладач часто впливає на його свідомість за допомогою похвали, того позитивного, що є в поведінці студента. Відшукуючи в поведінці студента краще, іноді приховане, викладач повинен наполегливо вселяти студенту віру в свої сили. Це допоможе загартувати волю, виховати твердий характер, упевненість і бадьорість духу, прагнення йти до поставленої мети.

Стратегія спонукання. Спонукання – один з механізмів впливу на масову й індивідуальну свідомість. Спонукання – вплив на поведінку студента, що передбачає некритичне сприйняття ним особливостей інформації. Спонукання діє шляхом безпосереднього прищеплення ідей, почуттів і відчуттів, не вимагаючи взагалі ніяких

доказів. Вплив спонуканням полягає в організації та доведенні до об'єкта інформації в такому вигляді, щоб вона не викликала сумніву в її цінності, значущості та засвоювалася без аналізу.

Стратегія підкорення. Сутність стратегії підкорення полягає у тому, що мовець намагається примусити партнера по комунікації діяти згідно з його потребами (бажаннями), тобто прагне отримати від слухача прогнозовану реакцію. Слід відзначити, що без стимулу мовця поведінка його партнера була би іншою – стратегії підкорення спостерігаються тоді, коли нормальний хід подій не сприяє бажаним для мовця діям.

Стратегія заохочення. В основі комунікативної стратегії заохочення (як методі непрямого впливу на співрозмовника) лежить прагнення вплинути на партнера на основі «експлуатації» позитивних стимулів мотивації його поведінки. Заохочувати людину означає спонукати її до будь-чого, сприяти появі прояву, розвитку будь-чого за рахунок співчуття, схвалення, нагороди.

Стратегія переваги. Стратегія переваги припускає не тільки підлеглий стан слухача, а й те, що комунікатор сприймає його як пасивний об'єкт своїх впливів. У цьому випадку комунікатор говорить, а слухач слухає і некритично вбирає інформацію. Передбачається, що в реципієнта немає своєї стійкої думки з певного питання, він легко може змінити її в потрібному комунікатору напрямі.

Стратегія ввічливості. Стосовно мовленнєвої комунікації принцип ввічливості визначається як особлива стратегія мовленнєвої поведінки, яка спрямована на запобігання можливим конфліктним ситуаціям, що виникають у процесі мовлення внаслідок застосування різних правил і тактичних прийомів. Стратегія ввічливості створює приязну атмосферу у спілкуванні, підтримує добрі стосунки між учасниками акту комунікації з метою підвищення її ефективності.

Тактики впливу реалізуються у контексті передречення і управління поведінкою людей, котрі перебувають у ситуації міжособистісної взаємодії. Їх вибір залежить від індивідуальних особливостей індивідів. Комунікативний вплив характеризують такі параметри, як внутрішня комунікативна установка того, хто повідомляє інформацію стосовно себе й реципієнта, вербальні і невербальні особливості самого повідомлення, характеристики комунікативного простору спілкування, складові соціально-психологічного середовища.

Література

1. Иссерс О.С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / О.С.Иссерс. — Изд. 5-е. — М.: ЛКИ, 2008. — 284 с.
2. Машбиц Е.И., Диалог в обучающей системе / Е.И. Машбиц, В.В. Интерьерский, Е.Ю. Коммиссарова. – Киев: Вища школа, 1989. – 184с.
3. Образцов П.И. Психолого-педагогические аспекты разработки и применения в вузе информационных технологий обучения / П.И. Образцов. – Орел: ОрелГТУ, 2000. – 145 с.
4. Панов Е.И. Цель обучения иностранным языкам на современном этапе развития общества / Е.И. Панов, В.П. Кузовлев, В.С. Коростелев // Иностранные языки в школе. – 1987. – № 6. – С. 29 – 34.
5. Пасхин Е.Н. Философско-методологические аспекты информатизации образо-

вания / Е.Н. Пасхин // Системы и средства информатики: Информационные технологии в образовании: От компьютерной грамотности – к информационной культуре общества. – 1996. – № 8. – С. 84 – 90.

6. Роберт И.В. Современные информационные технологии в образовании: Дидактические проблемы, перспективы использования / И.В. Роберт. – М.: Школа-Пресс, 1994. – 205 с.

Сургова С.Ю.

Кандидат педагогічних наук,
виконуюча обов'язки доцента кафедри соціальної роботи
Чорноморського державного університету
імені Петра Могили, м. Миколаїв

ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВОЇ ТЕХОЛОГІЇ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

***Анотація** Статтю присвячено вивченню проблеми підготовки майбутніх соціальних працівників з застосуванням особистісно-орієнтованих технологій навчання. Аналізується мета і завдання ігрової технології в системі професійної підготовки соціального працівника. Наводяться приклади програмного матеріалу курсу «Превентивна педагогіка» з використанням ігрової технології. У процесі дослідження визначено мету підготовки і становлення особистості студента як суб'єкта професійної соціально-педагогічної діяльності, якій усвідомлює та приймає превентивну місію у роботі з різними групами клієнтів.*

***Ключові слова:** особистісно-орієнтовані технології навчання, ігрова технологія, майбутні соціальні працівники, превентивна діяльність.*

***Keywords:** student-centered learning technology, gaming technology, future social workers, preventive activities.*

У контексті нашого дослідження під особистісно-орієнтованим навчанням розуміємо оптимальну організацію навчально-виховного процесу у ВНЗ на основі врахування особистісних якостей студентів, яка забезпечує самовиявлення, усвідомлення й розуміння майбутніми фахівцями особистісно-професійних особливостей, сприяє самореалізації особистості кожного студента на основі взаємозв'язку психолого-педагогічної теорії і практики. Вважаємо, що впровадження сучасних особистісно-орієнтованих технологій у професійну підготовку майбутніх соціальних працівників забезпечить максимально ефективне створення організаційних умов для активної роботи із попередження негативних проявів у клієнтів групи „ризик» та підвищить соціальну компетенцію майбутніх фахівців. Очевидно, така постановка питання перспективна, оскільки пов'язана з розвитком соціальної роботи, яка в пошуках більш адекватних вимог до сучасного життя і форм організації виховання та з урахуванням міжнародного досвіду у вирішенні проблем попередження негативних явищ, превентивного виховання, формування духовно, психічно, фізично і соціально здорових особистостей використовує інноваційні технології. [1].

У педагогічній науці різні аспекти професійної підготовки майбутніх спеціалістів соціальної сфери вивчалися І. Зверевою, А. Капською, Г. Лактіоною, Л. Міщик, В. Поліщук, С. Харченко й ін. [2,3,4].

Особливо актуальні для нас дослідження теоретико-методологічних основ соціально-педагогічної роботи з різноманітними категоріями споживачів соціальних послуг та професійна підготовка фахівців до певної сфери соціальної діяльності (О. Главацької, І. Зверевої, І. Іванової, І. Ковальчук, Г. Лактіонової, О. Межирицького та ін.

Одночасно зростає інтерес до практичної діяльності, пов'язаної з вирішенням превентивних проблем. Превенція і соціальна робота взаємопов'язані. Під час вирішення будь-яких проблем спеціалісти соціальної сфери постійно стикаються з наслідками конфліктів і проявами соціальної несправедливості. У суспільстві нагальною постає потреба в практичному розгортанні соціальної роботи, що враховує принципи превентивної діяльності, з різними прошарками населення: дітьми, підлітками, молоддю, інвалідами, людьми похилого віку і тими, хто зазнав насильства, тощо.

На основі понять з особистісно-орієнтованих технологій і технологій превентивної освіти з метою активізації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх соціальних працівників і кращого засвоєння студентом спеціальних знань із проблеми, виділяємо ігрову технологію навчання.

Вона дає свободу, вивільняє духовні і фізичні сили, які притуплюються в умовах повсякденності, а також навчального процесу. Найбільш розповсюдженими в практиці професійного навчання є ділові ігри, які ще називають імітаційними. Використання ігрової технології в нашому випадку доцільне, тому що ґрунтується на конкретних ситуаціях, взятих із професійної діяльності соціального працівника, і являє собою динамічні моделі дійсності. Припускаємо, що гра в професійному навчанні виконує такі функції:

- розважальну (знаття психологічної й фізичної напруги);
- комунікативну (набуття навичок взаємодії з іншими);
- діагностичну (виявлення відхилень від норми поведінки, самопізнання в процесі гри);
- корекції під час гри (внесення позитивних змін у поведінку);
- соціалізації (включення до системи громадського становлення).

У процесі формування ігрової технології ми робили акцент на активізації пізнавальної і творчої активності майбутніх фахівців та забезпечення формування правознавчих умінь і навичок, що є складовою професійної діяльності, готує їх до роботи в майбутньому. Це певною мірою репетиція діяльності людини, оскільки забезпечує можливість студента «програти» практично кожен конкретну ситуацію і застосувати її на практиці.

Скажімо, ділова гра – невелика п'єса, що ставиться студентами, була використана в підготовці майбутніх соціальних працівників під час вивчення теми курсу «Превентивна педагогіка» («Превентивний характер соціальної роботи»). Важливим для нашого дослідження є інсценування незвичайних для студентів ситуацій і подій юридичного характеру. Під час нашої гри про порушення прав інвалідів студенти, виконуючи роль клієнта, набували навичок ситуативно відчувати, що це означає. Ця гра сприяла кращому розумінню ситуацій, а також формуванню співчуття до клієнтів соціальної роботи. Тут не було простих відповідей, рішень та істин. «Переживання» ситуації та вихід із неї – це інсценування майбутньої превентивної діяльності соціального працівника.

Серед майбутніх соціальних працівників в межах вивчення курсу «Превентивна педагогіка» було проведено прес-конференцію «Превентивна освіта і виховання в зарубіжних країнах».

Захід проводився у формі ділової гри. Серед студентів були розподілені ролі політичних діячів, представників громадських організацій, незалежних експертів

ООН, кореспондентів та ін. Термін підготовки складав 7–10 днів. Учасники-гравці добирали матеріали з газет, журналів, суспільно-політичних оглядів, телебачення, потім обговорювали аспекти своєї ролі, питання, що будуть предметом гри. Важлива при цьому була наявність елемента імпровізації, що базувалася на фактичних матеріалах і знаннях майбутніх соціальних працівників. За підсумками гри студентам-учасникам пропонувалося творче завдання – написати повідомлення, статті, огляди, які можна подати до студентської газети.

Розглянемо, зокрема, вправу „Хто може допомогти в захисті твоїх прав?“, запропоновану нами на практичному занятті з курсу „Превентивна педагогіка” (тема „Превентивна діяльність у соціальній роботі”). Мета цієї вправи – зорієнтувати клієнта соціальної роботи, куди і до кого звертатися, якщо виникають проблеми порушення його прав.

Після звернення викладач-ведучий наводить список організацій, служб, до яких клієнт може звернутися в разі потреби, роздає студентам буклети з переліком послуг. Студенти знайомляться з буклетами і складають листівку-буклет „Хто тобі допоможе” (у місті Миколаєві).

Протягом таких занять ми прагнули домогтися мети превентивної педагогіки – досягнення толерантного ставлення до інших і підвищення рівня соціального інтелекту майбутнього фахівця соціальної роботи. Як результат, студенти збагачують свої знання про права й обов’язки клієнтів, відбувається формування соціально-правової культури майбутнього соціального працівника.

Висновки. Досвід упровадження ігрової технології навчання засвідчує, що відбувається орієнтація студентів на розвиток розумових здібностей, прогнозування результатів своєї діяльності, на самостійність не тільки пізнання, але й на розвиток особистості студента, його індивідуальності й неповторності, що відповідає напрямкам професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Виховання особистості : в 2 кн. – К. : Либідь, 2003. – Кн. 1 : Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. – 280 С.
2. Капська А. Й. Технології соціально-педагогічної роботи : навч. посіб. / [А. Й. Капська, М. М. Барахтян, О. В. Безпалько та ін.] / за ред. А. Й. Капської ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2000. – 371 С.
3. Поліщук В. А. Пошуки інноваційних технологій підготовки соціальних педагогів / В. А. Поліщук // Вісник ЛДПУ. – 2001. – № 9 (41) : Педагогічні науки. – С. 159–167.
4. Соціальна робота в Україні : навч. посіб. / І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко ; за заг. ред. І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. – К. : Центр навч. л-ри, 2004. – 254 С.

**THE TECHNIQUE OF TRAINING FUTURE TEACHERS
OF THE HUMANITIES TO ORGANIZATION
OF INTERACTION WITH PUPILS**

***Summary.** The author proves the importance of interaction in educational process, namely in the process of professional training of future teachers of the humanities. The technique is worked out that consists of orientation and motivational, contents and procedural, analytical and reflexive stages.*

Key words: interaction, dialogue, the technique of training, the humanities, future teacher.

The future of education is in new modern technologies that will help teachers to make their lessons more productive, informative, beneficial and exciting. The old idea that teaching means standing up and talking while students take notes is now old-fashioned as there must be interaction between teacher and students during the lesson which plays crucial role in the mutual understanding, and general decision of problems. During interaction students study to discuss, to socialize with other people and that will help them in their professional career and answer the actual necessities of modern educational process.

Theoretical and methodological basis of interactive education is investigated in the works of M. Klarin, O. Pometun, L. Pyrozhenko, H. Selevko and others, as well as in the works of foreign specialists T. Alberh, L. Bradford, K. Fopel J. Hadfield and others.

It is well-proven that interaction eliminates prevailing of one personality above other, one opinion above other, during the educational process students study to think critically, settle thorny problems by the analysis of circumstances and information, accept careful decisions. The form of interaction is an educational dialogue between a teacher and students, which foresees passing to the subject-subject relations, helps in interchange of educational information, points of view, and mastering of social experience in the conditions of collaboration.

It is possible to achieve interaction between teacher and students if in the process of professional training in pedagogical university we provide: positive relations between teacher and students; democratic style of educational process; collaboration between teacher and students, students between itself during a lesson; support on personal experience of students, usage of clear examples, facts, various forms of activity in the educational process; including of internal and external motivation of activity, and also intermotivation of students.

We must mention that teachers of the Humanities usually pay much attention to interaction as they are responsible for students' deep understanding of universal value of education, culture, knowledge, they develop students' personalities, help them to interact with each other, prove their points of view in discussions.

The technique of training future teachers of the humanities to organization of interaction with pupils is grounded on personally-active approach and involves orientation and

motivational, contents and procedural, analytical and reflexive stages. Let's examine each stage separately.

Orientation and motivational stage is the most important stage of professional training and a background for further stages. Effective preparation to organization of interaction is possible, if a future teacher understands its reasons and values. It's motivational readiness that predetermines success of training of a future teacher of Humanities to the interaction with students. It is needed to take into account the context of future professional activity of students, their vital experience, interests, spiritual necessities that require creation of favourable psychological conditions during a lesson and usage of collective forms of activity. On this stage motivational and valued, personal components of readiness of future teachers to organization of the interaction with students are formed.

In the process of interaction a future teacher must be able to value a student as personality, to accept his points of view, value itself, examine intercourse as value, value the product of joint activity with students. It is therefore necessary to pay much attention to forming of the valued orientations of students, that in subsequent activity they will be able to choose facilities of stimulation of activity of students in understanding of humanism values.

Contents and procedural stage of the technique of training future teachers of the Humanities to organization of interaction with pupils foresees, on the basis of dialogue, forming of the system of knowledge, abilities and skills of students, namely: knowledge about purpose and results of interaction, principles and pedagogical conditions of its realization, functions of interaction of teacher and students in educational process, methods of organization of interaction, specificity of interaction of teacher and students in the process of Humanities' study. Skills of interaction are: communicative, organizational, creative, emotional, language interaction.

During analytical and reflexive stage an important role reflexion plays. The characteristic feature of reflexion is that it is impossible to estimate ideas of participants as correct or wrong, however, for an effective feed-back it is necessary preventively to define certain standards after which ideas will be perceived as correct or wrong. It is correctness of discussion of results that allows to prevent emotional attacks from audience and seizing of reflection. Future teachers need to be purposefully taught to be included in reflexive position, so that to create situations which require self-examination and self-appraisal of the activity from students during lessons. It is necessary to notice that development of reflexion allows a student to understand possibility of choice; to carry out the choice of strategy of behavior in a problem situation; to realize strategy and estimate its efficiency; to carry out the correction of behavior (to do other choice).

So, interaction plays an important role in the technique of training future teachers of the humanities to organization of interaction with pupils and its effectiveness is provided by technique's stages.

IMPROVEMENT OF THE TRAINING PROCESS BASED ON THE ELEMENTS OF CONFRONTATIONAL EDUCATION OF FOOTBALL FORWARDS

Key words: the issue of football forwards training, confrontational based trainings, technique, tactical and psychological training of footballers

Summary: *in this research the authors ground the experience of holding football trainings of high professional level both in the homeland and abroad applying new approaches among which confrontational trainings are used. Apart from recommendations as for application of confrontational trainings the article covers certain ways of performing them which are used in practice by the trainers of the professional Chinese football league.*

Aims and goals of the research are to find the efficiency of confrontational trainings in the process of preparation of football forwards. The hypothesis was put forward that the confrontational trainings improve the playing skills of footballers, improve the technique of holding attacks by forwards and improve their physical condition, concentration and the hold of the course.

The object of the research: the process training of professional clubs' footballers.

The subject of the research: confrontational ways of footballers' training.

Relevance of the research. Taking into consideration the fact that the footballers training in China is not detailed and that technique skills are not all-round therefore the gap between the level of football in China and in the whole world becomes more and more obvious. One have to admit that the performance of the Chinese football players at the most significant football competitions causes disappointment. It is pointed out that the attackers do not posses enough skills to score the goals. Besides the level of producing goal-situations by Chinese forwards is considerably low. In other words, one can conclude that their skill to technically perform attacking actions is rather low. It is discovered that the trainings do not favour the increase of the level of sport skills with the footballers in attack. The only way of efficient training of the attacking players is the transmission to the confrontational trainings. [1,2,5] Hypothetically it is possible to assume that in the process of holding confrontational trainings the essence of the competitions themselves is mimicked and as the result the playing skills of the players are improved.

The issue of confrontation in the psychology of our country's sport was practically not researched. And if the topic of conflict and conflictology has taken the deserved place in the list of issues which are studied by the social psychology then the notion of confrontation, though widely used both in everyday life and in psychological literature, is not precisely scientifically grounded [3,4].

The word "confrontation" originates from the English word 'confrontation': 1.

Confrontation, resistance; 2. Identification parade; 3. Collation, matching, a 'confront' is described as 1. Stand face to face, to stand in front; 2. Con-front.

Though there is a tendency to present the confrontation as resistance, implacability, rivalry; it is often characterised by the availability of aggressive actions.

We propose the following working definition. **Confrontation** – the mutual opposition of each partner (in our case footballers) in the situation of communication, an action which is characterised by purposefulness, expressed behavioral component, realisation of the taken position.

The difference of the term 'confrontation' from the closest in content terms lies in the following. In the situation of confrontation in difference to the situation of aggression the aim does not objectively depend on the means of its achievement, when in the situation of aggression it is impossible to achieve the aim without aggressive action. In difference to conflict, confrontation may not have contradictions or oppositions as well as it may not have latent relations.

The analysis of the results of the research. A research was conducted in relation to the behaviour and feelings of football forwards in the situation of forced confrontation (selection 35 people). The applied method of psychological research was used with the purpose of revealing personal features according to the scale of empathy, affiliation and sensitivity to discarding, a method of observation in the staged role games and the questionnaire meant to reveal the feelings experienced in the situation of forced confrontation. The matching analysis of the groups, chosen by the criteria of empathy and sensitivity to discarding, gave the following results: four styles of reaction in the situation of forced confrontation were singled out: "fearful empathic" high, "fearless" empathic high, low, "individuals" low, low and "hypocrite" low, high. In spite of having common feelings, experienced by the footballers of all groups in the situation of forced confrontation, such as irritation, stress, inconvenience and discomfort there are certain differences in the styles of behaviour and experienced feelings in the selected groups. These researches allowed to implement some changes of confrontational character into the training process of the football teams of professional orientation. As a result of implemented changes into the training process, we made the following conclusions which are presented below.

The research shows that confrontational trainings allow to develop the skills of the attackers thank to employment of different techniques. The so called "confrontational trainings" recreate the process of the game that makes it possible to design the situation in the game which is close to the real one. In this kind of trainings different techniques are used. In recreating a real opposition both the attacking party as well as the defending party should pay special attention to conscientious performing of attacks and defenses. In this respect confrontational trainings mimic by intensity the real matches. Summarising everything said above we may notice that confrontational trainings allow efficient and all-round development of the attacking players' skills which results into the increase of their force, expression of their will, precise and conscientious play on the course, improvement of techniques and tactical methods, keeping good physical condition etc.

The research shows that a series of features should be singled out while using confrontational trainings, they are confrontational trainings' functional direction in the development of the special will power by the attacking players. It is explained by the requirement of the willful qualities by the players, participating in the football matches. The footballers have to be able to find different methods of overcoming the difficulties. Moreover

they should find quick resolution for the arisen problem depending on the situation they appeared in the process of the game, playing move. Each situation is characterised by a series of specific factors. Footballers should take into consideration the situation during the competition, the opponents, the audience, the weather conditions etc. Competitive football matches require from our players decisive, precise and strong opposition in the fierce struggle. Considering all these circumstances, the will power which is developed in regular conditions does not correspond to the conditions that arise during the football matches. The advantage of the confrontational trainings is that holding them allows to recreate the competitive spirit of the real game. Considering that during such trainings it is possible to foresee the future problems which may happen during the match the forwards have an opportunity to increase their technique skills through the development of their will power.

The second feature is the all-round development of conscientious game by the forwards on the course. The so called "conscientious game on the course" means analytical calculation of conducting the game in correspondence to the rules of football. In modern football it is almost impossible to predict how will the defense and attack situation develop. That is why the sportsmen are required to possess the ability to calm, considered and prompt reaction to the changes in the course of the game. In other words they should be able to adapt to the changing conditions. Thus it is possible to say that confrontational trainings are a "magic weapon" which can substantially strengthen the skills of the attackers to conduct a conscientious game and allows to combine theory and practice. During the game there may be a situation when it is relatively difficult to coordinate correct and wrong decisions of the players but the confrontational trainings give chance to compensate the drawbacks which appear during football matches. Thus considering just the advantages of the confrontational trainings we will be able to thoroughly improve the skills of the players to conduct conscientious game on the course.

The third feature is the improvement of technique skills by the attacking footballers. It goes without saying that basic technique moves and good physical form are the basis for the attacking players to perform the game on the high level. Thus during the trainings the footballers are required to withstand the load, which is more than the load they face during the match. Besides during the training a great attention is devoted both to speed and strength as well as technique moves. Among the exercises which are used during the trainings there is the so called practice of scamper (scamper). The average maximum speed in this exercise reaches 4.7 speed-ups per minute. If during the game the player has to perform from 100 to 140 speed-ups then the frequency of speed-ups ranges from 1.1 to 1.6 per minute. It shows that the load during the trainings is higher than during the game. Two thirds of the trainings are held in confrontational practices. Less explanations are given during the lessons in class. In accordance to specific requirements of football competitions and strategies of the game, special care should be given to the formation by the players the ability to coordinate technique actions with the control of the ball. It favours the formation by the footballers the skills and abilities to apply the most rational tactic within the given conditions of the game.

Implementation of the confrontational approach into the process of tactical trainings is the straightest and the most efficient method of improving the playing skills of footballers. Thus the players should have more confrontational trainings with the elements of tactical vision of the game and game situations. The aim of these trainings for the attacking players is the constant increase of the quality of their training through improvement of their technical and tactical skills.

Training of tactical nature should start from basic methodological moves. Then the frequency of confrontational trainings should be gradually increased. Besides, the confrontation should be the part of the process of tactical trainings. Even at the beginning level it may have all the elements of opposition. On further levels the difference of the trainings will just consist of the level of difficulty.

Application of confrontational trainings in preparation of forwards is directed at the improvement of their skills of rational application of different tactical moves in the game process even when they experience significant pressure from the part of the defenders. One can conventionally highlight two main aspects of such trainings. The first is aimed at strengthening by the attackers the ability to work in the situation of accumulation of players in one place, the second is aimed at improving the skills to quickly and with the necessary frequency apply different techniques of the game. In the first case a special attention is paid to the improvement of the degree of confrontation and to promote through it the increase of the speed of application of movements. In the second case it is necessary to increase the coordination of actions and thus to achieve their correspondence to different requirements of confrontation. It is possible to conclude that both of these tasks complement each other promoting the increase of the level of actual skills of players.

Conclusions. Attacking players should perfectly manage the technique and tactic of holding the struggle as it can help them to adapt in the situation of fierce competition. Therefore a great attention should be paid to the gradual increase of the load in the process of strengthening the physical form of footballers that will favour the improvement of stamina during the long-lasting loads at the football matches.

Further research consists of elaboration of more efficient methods of confrontational trainings of footballers.

REFERENCES

1. Lv WY. 1994. A Discussion on the Football Confrontational Training. Chinese Sport Science and Technology. (6): 27-31.
2. Shi P. 2000. On the Role of Contention in the Cultivation of Football Skill. Journal of Yuxi Teachers College. 16(5): 84-88.
3. Wang P. 2009. A Study on Confrontational Characteristics and Training in Football Matches. Technology Information. 20:574-575.
4. Wang XD. 2011. Research on the System Structure and Main Features of Football Player Athletics Technology. Journal of Beijing Sport University. 34(8): 135-138.
5. Yang DM, Wan MR & Ding M. On Fostering the Awareness of the Techniques and Tactics in Football in Sports Coaching. Journal of Jiangxi Normal University (Natural Science). 28(6): 562-564.

Topalov E. M.

Master student

Department of Theory and Practice of Translation

Zaporizhian Institute

of Economics and Information Technology

Melitopol Detachment

eugenetopalov@outlook.com

Bandurov S. O.

A Third Year Student

Faculty of Physics and Mathematics

Berdiansk State Pedagogical University

sbandurov@bk.ru

THE PROBLEMS OF TEACHING ENGLISH THE STUDENTS OF PHYSICAL AND TECHNICAL SPECIALTIES

Abstract: *This paper considers the problem of teaching English the students of physical and technical spheres during their professional training. Here we present the results of our research, which might partly solve the problem of mastering of physics and technical terminology.*

Keywords: English language, terminology, physics and technics.

The main text of the article. In conditions of integration of Ukraine into the European educational field, the knowledge of English at the professional and communicational levels is an important component of modern professional training and it has a direct impact on employment in today's job market.

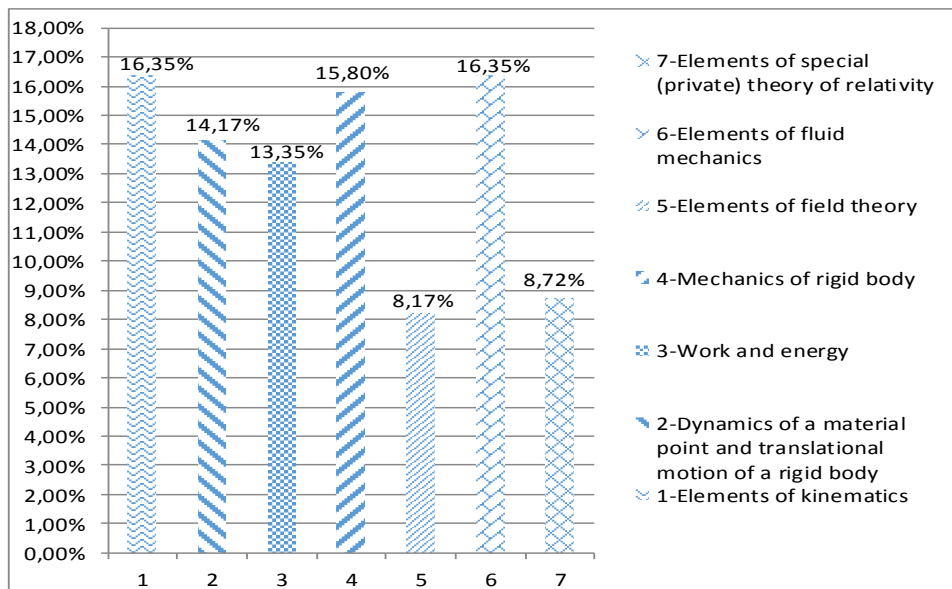
Unfortunately, the education program for students of physical and technical specialties includes a small amount of class hours for learning a foreign language. As a result, the training program includes only the basic aspects of foreign language, terminological base of specialty is considered very superficial, and there is almost no time for communication practice. As a result – graduates of physical and technical specialties not always have even basic knowledge of Basic English and terminology of their specialty, which greatly reduces their competitiveness in today's society.

Our analysis of the scientific and methodological literature, theses and research papers has showed that a partial solution of the problem in aspects of philological and pedagogical position was described in the works of scholars:

S.V. Andrianov, [1] A.N. Shchukin [4], V.Y. Kazantsev, M.P. Lapchyka, S.Y. Yakovina [2] and others.

However, we believe that the most effective approach to solving this problem lies not only in consideration of philological and pedagogical aspects, but also in searching and analyzing of physical and technical terminology, which can be found directly in the academic literature and information resources of this sphere. We believe that for more qualitative study of terminological base by students of physical and technical specialties it is necessary to consider the psychological aspect of training.

Fig.1 Ratio of number of terms to physics units

On the first stage of the study, we have analyzed the textbooks of the following authors: I.V. Saveliev “Course of Physics” V. 1, TI Trofimova “Course of Physics”, V.I. Ponomarenko, Y. Ilyin “Course of Physics” V.1 and others to identify the terms which are often found in professional literature.

Because the foundations of classical physics began with a study of the simplest movements of matter, so the analysis of terminological base we started from the first chapter of Physics “Physical Principles of Mechanics.” The analysis of this section was thematically divided into seven main sections: 1 – “Elements of kinematics”; 2 – “Dynamics of a Point and Translational Motion of a Rigid Body”; 3 – “Work and energy”; 4 – “Mechanics of Solid State”; 5 – “Elements of Field Theory”; 6 – “Elements of Fluid Mechanics”; 7 – “Elements Special Theory of Relativity.”

As a result of our analysis, we have identified 341 lexical units (physical terms) in the branch of physics “Physical Principles of Mechanics.” The ratio of the number of terms to units (Fig. 1). Considering the results presented in Figure 1 we can conclude to which of the units of physics in teaching English should be given more attention.

In the second phase of our research, we developed a table, which is based on the principle of visibility; it allows studying the material using visual-figurative thinking. According to psychologists and educators, this method of presenting of information is the most productive.

We have developed a table which consists of 4 items: time / law (Ukr.); physical formula; translation of the term (Eng.); example of use / determination (Eng.). Because of the interaction of physical terminology and formulas appears the effect associative thinking [3] that stimulates better and holistic perception of English terminology. The presence of terms and law examples promotes secondary consolidation of physics basics.

We believe that the table have developed will allow students to master the technical basis of the English language better, and learn how to use professional language. However, this is only one part of the educational process of a foreign language. Another important skill along with the knowledge of professional terminology – is the communication skill. Considering small number of hours, this aspect of training is quite often not considered at all.

Communication – is a very important process in our lives, for which it was created. The ability to speak is a very important skill, particularly for specialists. This skill requires constant practice. It gives students an opportunity to overcome psychological barriers and use the acquired theoretical knowledge in practice.

However, here we again confronted with the problem of a small number of class hours. The solution we see in a close integration of theoretical and practical material.

Conclusions. Our research can promote not only qualitative study of English for professional purposes, but also reinforce the knowledge of physics, the development of visual imagery and association, which can serve as a basis for a more productive work of students in future. In the future, we plan to continue our research in this sphere, and develop a methodological manual, which will be based on our studies on teaching of English to students of physical and technical specialties.

Literature

1. Андреанова А.С. Методика обучения профессиональной англоязычной терминологии студентов-физиков Автореф...дис... пед. наук. М., 2008. с. 165
2. Казанцев В.Ю., Лапчик М.П., Яковина С.Ю. К вопросу о терминологических основах преподавания информатики в средних школах. Информационные технологии в образовании: Сборник научных трудов / Под редакцией М.П. Лапчика. – Омск: Изд-во ОмГПУ, 1998. -135с
3. Немов Р. С. Психология: Учебник для студентов высших педагогических учебных заведений: В 3 книгах. – 4-е изд. / Р. С. Немов. – М.: ВЛАДОС, 2003. – Книга 2: Психология образования. – С. 32-41.
4. Шукин А. Н. Методика обучения иностранным языкам: курс лекций / А. Н. Шукин. — М.: Изд-во УРАО, 2002. — 288 с.

Чемоніна Л. В.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри початкової освіти
(Бердянський державний педагогічний університет),
Україна

РОЛЬ ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНОГО І КОМУНІКАТИВНО- ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДІВ ДО НАВЧАННЯ МОРФЕМІКИ І СЛОВОТВОРУ УЧНІВ ЗНЗ НА ОСНОВІ НАСТУПНОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВНОСТІ

Ключові слова / Keywords: безперервна мовна освіта /continued language education, наступність / succession, перспективність / availability.

Державний статус української мови, концепція її навчання вимагають безперервної лінгвістичної освіти, глибокого засвоєння мовних норм, підвищення рівня культури мовлення, постійного вдосконалення мовленнєвих умінь і навичок. Початкова школа є ланкою системи навчання і виховання, зверненою, з одного боку, до дошкільного закладу, а з іншого – до середньої та старшої школи [1]. Через це і завдання початкових класів переважно визначаються перспективністю роботи вчителя та учнів щодо основної школи і наступністю при переході від одного року навчання до іншого.

Проблемі наступності й перспективності у шкільному навчанні надавали важливого значення такі відомі педагоги, як Я. А. Коменський, Ф. А. В. Дистервег, І. Г. Песталоцці, К. Ушинський. І сьогодні вона є предметом досліджень психологів (Б. Ананьєв, Г. Люблінська, Н. Менчинська та ін.), педагогів (В. Онищук, А. Кухта, О. Савченко та ін.) і методистів (М. Вашуленко, М. Львов, М. Пентиліук, Л. Федоренко та ін.).

Питання вивчення словотвору на уроках рідної мови в загальноосвітньому навчальному закладі у своїх працях висвітлювали В. Горпинич, М. Львов, Г. Передрій, М. Плющ, Т. Потоцька, Т. Рамзаєва, З. Сікорська та ін. Ураховуючи той факт, що словотворення є основним засобом поповнення лексичного складу мови, вони обґрунтували необхідність ознайомлення школярів із найпоширенішими

способами творення слів. Результати досліджень вітчизняних науковців переконливо довели, що свідоме засвоєння учнями основ словотвору не лише сприяє збагаченню, уточненню та систематизації їхнього словника, а й створює підґрунтя для вільного володіння граматичною, орфографічною і стилістичною нормами української літературної мови.

Одним зі шляхів реалізації принципів наступності і перспективності є забезпечення функціонально-стилістичного і комунікативно-діяльнісного підходів до вивчення мовних явищ, що полягають у засвоєнні їх виражальних можливостей і особливостей функціонування в текстах різних стилів. Вищезазначені підходи передбачають дотримання принципу цілісного вивчення мови і мовлення [3]. Кінцевою метою такої системи роботи є формування мовної особистості, тобто людини, яка володіє виражальними засобами рідної мови й уміннями їх доцільно використовувати в різних комунікативних ситуаціях. Вважаємо, що опрацювання морфеміки і словотвору в такий спосіб допоможе не тільки виробити у школярів уміння членувати слова на значущі частини, встановлювати способи творення слів, а й конструювати зв'язні висловлювання з похідними словами, розрізняти їх комунікативно-стилістичну функцію, помічати та усувати словотвірні та стилістичні огріхи у власному та чужому мовленні.

Дидактичним матеріалом вправ з морфеміки і словотвору має бути текст. Учені-методисти (М. Вашуленко, С. Дубовик, С. Караман, М. Пентиліук, Г. Шелехова та ін.) вважають опору на текст найефективнішим засобом реалізації комунікативно-діяльнісного і функціонально-стилістичного підходів до вивчення лінгвістичного матеріалу. Нам імпонує позиція науковців, що вивчення мовних явищ на основі тексту є методично виправданим, тому що, усвідомлюючи структуру мови (в тому числі і граматичну), учень оволодіває її найвищими засобами, вдосконалює власне мовлення, надає йому таких якостей, як логічність, точність, виразність, доречність тощо [1; 3].

Такої ж думки дотримується С. Дубовик і визначає функціональний підхід як один із ефективних шляхів підвищення рівня знань школярів з рідної (української) мови, успішного формування в них відповідних практичних умінь і навичок, розвитку й удосконалення усного й писемного мовлення [2, с. 92].

Оскільки знання й уміння з морфеміки і словотвору конкретизуються в безпосередньому зв'язку з граматичними ознаками різних частин мови, спеціально дібрані для вправ тексти мають передбачати поступове розширення й ускладнення як завдань, так і мовного матеріалу при переході з початкової школи до основної.

Отже, здійснення комунікативно-діяльнісного та функціонально-стилістичного підходів під час вивчення морфеміки і словотвору створює підґрунтя для подальшого розвитку та систематизації в основній школі знань, здобутих учнями в початкових класах, удосконалення їх мовно-мовленневих умінь і навичок, що сприяє реалізації принципів наступності і перспективності, тобто безперервному формуванню мовної, мовленневої та комунікативної компетенції школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вашуленко М. С. Перспективність і наступність у навчанні української мови в початковій і середній школі / М. С. Вашуленко // Українська мова і література в школі. – 1991. – № 8. – С. 15–20.

2. Дубовик С. Г. Функціональний підхід до вивчення категорії відмінка іменника в початкових класах : дис. ... канд. пед. н. ... 13.00.02 / Дубовик Світлана Григоріївна. – К., 2002. – 270 с.
3. Шелехова Г. Сучасні підходи до навчання рідної мови в загальноосвітній середній школі / Галина Шелехова // Українська мова і література в школі. – 1998. – № 1. – С. 12–16.

Дробот С. Г.
магістрант Інституту
психолого-педагогічної освіти та мистецтв
(Бердянський державний педагогічний університет),
Україна

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО НАВЧАННЯ УЧНІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

Ключові слова / Keywords: готовність / readiness, професійна діяльність / professional activity, інформаційно-комунікаційні технології навчання / information communication educational technology

На сучасному етапі становлення нашої держави гостро стоїть проблема формування особистості, яка вміє діяти творчо і незалежно. Тому важливим аспектом навчання майбутнього вчителя початкової школи є готовність до професійної діяльності. Готовність майбутнього вчителя початкової школи до здійснення мовної освіти молодших школярів засобами ІКТН будемо розглядати в контексті більш широкої категорії «готовність особистості до професійної діяльності» (професійна готовність). Ця категорія є об'єктом постійної уваги представників психолого-педагогічної науки.

Поняття «готовність» до виконання будь-якої діяльності, незважаючи на його широку розповсюдженість, має неоднакову психолого-педагогічну інтерпретацію. Одним із теоретичних підходів щодо вивчення готовності є трактування її як підготовленості у безпосередньому зв'язку з формуванням і вдосконаленням психічних процесів, станів особистості, що є необхідними для успішного виконання діяльності [1; 2].

На думку В. Крутецького [3], готовність є синтезом властивостей особистості, що означає її придатність до діяльності. До них дослідник відносить: активне позитивне ставлення до діяльності, схильності займатися нею, що перетворюється у пристрасну захопленість; ряд характерологічних рис та стійкі інтелектуальні почуття; наявність під час діяльності сприятливих для її виконання психічних станів; певний запас знань, умінь і навичок у відповідній галузі; означені психологічні особливості в сенсорній і розумовій сферах, що відповідають вимогам цієї діяльності.

Дослідники М. Дяченко, Л. Кандилович [1] розглядають готовність як налаштованість, актуалізацію та пристосування можливостей особистості до успішних дій у цей момент; внутрішню налаштованість особистості на певну поведінку у процесі виконання навчальних і трудових завдань, настановлень на активні цілеспрямовані дії. «Готовність до того чи іншого виду діяльності – це цілеспрямоване вираження особистості, що включає її переконання, погляди, відносини, мотиви, почуття, вольові та інтелектуальні якості, знання, уміння, навички, настановлення, налаштованість на певну поведінку» [1; 2]. Отже, дослідники трактують готовність як стан та як інтегральну якість особистість.

Досліджуючи «готовність до діяльності» М. Левітов виділяє довготривалу готовність і короткочасний стан готовності, який дослідник називає «передстартовим станом» та виділяє три її види: звичайна готовність, що виникає перед роботою, до якої в цей час не вимагається особливих вимог; підвищення готовність, що виникає перед роботою та відрізняється новизною, творчим характером; знижена готовність, що виявляється у відвертанні уваги, незібраності, помилкових діях при сильній неконтрольованій емотивності особистості [3].

Д. Узнадзе [1] трактує готовність як специфічний стан, що виникає в суб'єкта у випадку наявності будь-якої потреби та ситуації її задоволення, описуючи настання як опосередковане утворення між впливом середовища та психічними процесами, які пояснюють поведінку людини, її емоційні та вольові процеси, тобто вона виступає детермінантою будь-якої активності організму.

Аналіз наукової літератури дозволяє стверджувати, що поняття «готовність до педагогічної діяльності» не має єдиного тлумачення. Однак, можна констатувати певну єдність поглядів щодо сутності цього поняття: готовність – складне структурне утворення. У центрі якого знаходиться усвідомлення педагогічної праці як головного сенсу життя; готовність до педагогічної діяльності передбачає сумлінне та відповідальне ставлення до педагогічної діяльності; прагнення виконувати її з позиції творчого підходу; сформованість стійких мотивів професійної діяльності; наявність професійних знань, умінь і навичок.

Готовність не може бути вродженою якістю, вона формується і розвивається внаслідок досвіду людини, професійно-педагогічної спрямованості її підготовки до діяльності.

У контексті цього визначення готовність майбутніх учителів початкової школи до навчання учнів української (рідної) мови засобами інформаційно-комунікаційних технологій навчання розуміється нами як приватне виявлення готовності до самостійної педагогічної діяльності, як цілісне стійке полі компонентне утворення, яке забезпечується позитивною мотивацією, оволодінням формами і методами здійснення мовної освіти молодших школярів; наявністю знань, умінь і навичок з лінгводидактики в майбутніх учителів початкової школи, їхньою потребою до педагогічної рефлексії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коваль Л. В. Професійна підготовка майбутніх учителів у контексті розвитку початкової освіти : монографія / Л. В. Коваль. – [2-ге вид., перероб. і допов.]. – Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2012. – 343 с.
2. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : навч. посіб. / О. М. Пехота та ін. [за ред. І. А. Зязюна, О. М. Пехоти]. – К. : Вид-во А. С. К., 2003. – 240 с.
3. Савченко О. Я. Удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів / О. Я. Савченко // Початкова школа. – 2001. – № 7. – С. 1–4.

Савьюк А. Н.

Кандидат педагогических наук,
старший преподаватель кафедры английской филологии
Николаевского государственного университета
имени В. А. Сухомлинского

Клинова А.В.

Студентка третьего курса факультета иностранной филологии
Николаевского государственного университета
имени В. А. Сухомлинского

MOBILE LEARNING AS NEW CONCEPT IN LEARNING ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE

Keywords: Mobile learning, information, resources, education, English as a foreign language, learners.

According to the “Law of Ukraine on Higher Education” from 07/01/2014, teaching must be based on the modern approaches. All the participants of the educational process should know English as a foreign language. It must be taught in more interesting and unusual ways to motivate learners to know it better. Mobile learning (M-learning) is a new method, a relatively new concept in the learning process. M-learning means that getting knowledge does not only happen at a desk, nowadays students should have constant access to information no matter where they are. M-learning cannot completely replace the classical methods of teaching, but can facilitate and improve the learning process.

M-learning technologies include handheld computers, MP3 players, notebooks, mobile phones and tablets. M-learning focuses on the mobility of the learner, interacting with portable technologies. Using mobile tools for creating learning aids and materials becomes an important part of informal learning.

M-learning is convenient in that it is accessible from virtually anywhere. Sharing is almost instantaneous among everyone using the same content, which leads to the reception of instant feedback and tips. It also brings strong portability by replacing books and notes with small devices, filled with tailored learning contents [4].

New mobile technology, such as hand-held based devices, is playing a large role in redefining how we receive information. The recent advances in mobile technology are changing the primary purpose of mobile devices from making or receiving calls to retrieving the latest information on any subject. Students use mobile phone to check dictionary or practice their English by listening or reading some documents in their phone. It is very easy for learners who want to take some exams; they have just downloaded the application that developed for English test. In addition, mobile phone user can get information by their mobile internet connection everywhere and everyplace [1].

J. Traxler emphasizes that mobile learning “allows ... students to exploit small amounts of time and space for learning...”, meaning “regular practice in short bursts”. Besides learners’ flexibility mobile technology moreover offers flexibility with respect to course type depending on learner-teacher interaction [6]. P. Mellow distinguishes three different

modes of operations: push mode, pull mode, and interactive mode. The push mode is a one-way where SMS messages go from teacher to learner. In the pull mode, learners can ask for information based on a list of contents; the information/answer will be delivered from the teacher. In the interactive mode, the teacher's messages are pushed and pulled. With respect to potentials of SMS messages in specific, they help learners build their command of vocabulary as words can be presented through definitions and examples [6].

Looking at cons of mobile learning, researches criticize small screens and inconvenient keypads as restrictive factors to effective mobile learning. Moreover, L. Lee found out that due to high mobile costs users rather spend the costs on private use than learning purposes [3].

Today, over 250 million Europeans regularly use the Internet. E-learning, m-learning (mobile learning) are concepts that entered teachers' vocabulary too. M-learning is a new method of learning, a relatively new concept in the learning field. The concept of m-learning is derived from the term e-learning. Apple experts say, "learning no longer happens only at a desk. Students now expect constant access to information, no matter where they are. Which is exactly why more and more faculties are using iTunes U to distribute digital lessons to their students" [2].

Young people seek information anywhere and mobility is an attribute of modern life. Therefore, we talk about mobile learning/teaching anywhere and anytime; this is called ubiquitous computing. Mobile devices, mobile phones, tablets, Pocket PC, i-Pod's, notebooks and smartphones support this kind of learning. It is perhaps the largest collection of free educational media resources available online for students, teachers and those interested. Many prestigious universities share their educational resources in this way [5].

Students can carry in their pocket an entire library of materials, lessons and games. Apps are changing the way teachers teach and the way students learn. You can find apps for every subject and for every stage of learning. Students can download books on their iPhone or iPod. With iTunes U for iPhone and iPod touch, a university professor can put all the materials and assignments from his course in the students' pockets. The iTunes U courses "can include all the items you would use in a traditional course: a syllabus, handouts, quizzes, and so on. And they can include your own video and audio lectures, as well as interactive elements such as content and links from the Internet, iBook store, App Store, and iTunes Store. You can create iTunes U courses via an easy-to-use, browser-based tool from Apple, then use the same tool to distribute your courses directly to your students" [5]. The apps can help students learn English at any level: reading, writing, grammar skills, listening and speaking. They can be described in more details in our further research.

LIST OF REFERENCES

1. Advantages of mobile learning: //Lang-8 journals-Режим доступу: <http://lang-8.com/1014609/journals/142296743507888253902030634857316814586> (Дата обращения: 25.02.2015)
2. Deep English Free 7-Day on-line Course :[Электронне джерело]-Режим доступу: <http://deepenglish.com/courses/method/> (Дата обращения: 10.03.2015)
3. Englishtown:[Электронне джерело] //On-line English course- Режим доступу: <http://www.englishtown.com/online/home.aspx> (Дата обращения: 03.03.2015)
4. M-learning : [Электронне джерело] \\ Wikipedia 2001-2015- Режим доступу: <http://>

en.wikipedia.org/wiki/M-learning (Дата обращения: 26.02.2015)

5. Mobile learning: [Электронне джерело] //Steve Jobs; Apple store-Режим доступу: <http://www.apple.com/education/mobile-learning> (Дата обращения: 27.02.2015)
6. Monica Condruz-Bacescu “E-learning/M-learning in foreign language teaching” (p. 165) (Дата обращения: 23.02.2015)

Конюхов С.Л.

ст. викладач кафедри інформатики і кібернетики,

Бузаджи Т.А.

студентка

МДПУ ім. Б.Хмельницького,

м. Мелітополь

ВИВЧЕННЯ АЛГОРИТМІВ І ПРОГРАМУВАННЯ В СТРУКТУРІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ З ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Ключові слова: комп'ютинг, програмування, алгоритм, структури даних, сортування.

Keywords: computing, programming, algorithm, data structures, sorting

Світові освітні стандарти у сфері комп'ютингу визначають базисний корпус знань, необхідних фахівцеві в галузі інформаційних технологій. Зокрема, в стандарті CS 1991 виділені такі області знань: алгоритми і структури даних; мови програмування; архітектура; числові та символні обчислення; операційні системи; методологія і розробка програмного забезпечення; бази даних та обробка інформації; штучний інтелект та робототехніка; взаємодія людина-комп'ютер [4, 66].

Стандарт CS періодично оновлюється, але будь-яка з його версій містить в тому або іншому вигляді області знань, які стосуються алгоритмізації і програмування, що свідчить про беззаперечну їхню важливість в процесі підготовки фахівців.

О. Кривонос зазначає, що вивчення програмування „сприяє формуванню теоретичної й практичної бази професійної підготовки майбутнього вчителя інформатики. Від змісту курсу, системи знань, умінь і навичок, яка буде сформована в студентів у процесі вивчення цього курсу, залежить якість засвоєння ними дисциплін, заснованих на знаннях із програмування, успішність у майбутній професійній діяльності.” [1, 99].

Вважаємо, що це повною мірою стосується підготовки фахівців галузі інформаційних технологій будь-яких інших напрямів.

Поглиблене вивчення алгоритмізації відбувається в рамках дисципліни „Алгоритми і структури даних”, яка дозволяє: розкрити значення теорії алгоритмів як основи програмної інженерії; показати процес розробки і аналізу алгоритмів; сформувати вміння оцінювати алгоритми, використовувати класичні алгоритми залежно від контексту поставленого завдання; покращувати професійну підготовку в галузі програмування і структур даних; продемонструвати методи розв'язання задач, незалежні від мови і парадигми програмування, апаратного забезпечення й інших аспектів реалізації алгоритмів і структур даних [3, 17].

З. Сейдаметова і С. Сейтвелієва пропонують в структурі дисципліни „Алгоритми і структури даних” виділити такі основні розділи: Математичний апарат аналізу алгоритмів, Алгоритми сортування і завдання вибору, Структури даних. Згідно з цим підходом, різні методи розробки та аналізу алгоритмів розглядаються на при-

кладі задач сортування. Дослідження алгоритмів сортування та структур даних дозволяє вирішити основні завдання даного курсу, а саме: виконати часове оцінювання алгоритму; навчитися вибирати найбільш адекватні поставленому завданню алгоритм і структури даних; проаналізувати ефективність використання комп'ютерних ресурсів; вивчити основні методи, використовувані для розробки та аналізу алгоритмів в програмній інженерії [2, 39].

З метою забезпечення особистісного розвитку студентів, активізації їхньої навчально-пізнавальної діяльності в процесі вивчення дисциплін „Програмування” і „Алгоритми і структури даних” рекомендується використовувати різноманітні підходи і методи навчання, наприклад: парне програмування, метод обмеження часу виконання програми і розміру файлу, метод проектів та ін.

На основі наведеного огляду можна зробити висновок про те, що дисципліна «Алгоритми та структури даних» сприяє розвитку алгоритмічного стилю мислення майбутніх ІТ-фахівців, тому займає одне з провідних місць в структурі підготовки студентів відповідних напрямів. Важливе значення в процесі вивчення даного курсу і, зокрема, алгоритмів сортувань має застосування спеціальних програмних засобів з метою наочного пояснення їхнього виконання і доведення ефективності в різних задачах. В зв'язку з цим, подальші дослідження будуть присвячені розробці програмного засобу для порівняння ефективності різних методів сортування.

Література:

1. Кривонос О.М. Формування інформаційно-комунікаційних компетентностей майбутніх учителів інформатики в процесі навчання програмування: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Кривонос Олександр Миколайович. – К., 2014. – 285 с.
2. Сейдаметова З.С. Алгоритми та структури даних в підготовці інженерів-програмістів / З.С. Сейдаметова, С.Н. Сейтвелієва // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 2: Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання. – 2011. – №. 11. – С. 37-42.
3. Сейдаметова З.С. Методична система рівневої підготовки майбутніх інженерів-програмістів за спеціальністю “Інформатика”: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.02 – теорія та методика навчання (інформатика) / З.С. Сейдаметова. – Київ, 2007. – 39 с.
4. Сейдаметова З.С. Факторы, влияющие на ИТ-образование: рынок труда, образовательные стандарты, языки программирования / З.С. Сейдаметова, В.А. Темненко // Инженерия программного обеспечения. – 2010. – № 1. – С. 62-70.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ОСНОВІ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ключові слова / Keywords: проектна діяльність / project activity, метод проєктів / project technology, початкова школа / primary school.

Сьогодні проектна діяльність є однією з найбільш перспективних складових освітнього процесу, що створює умови для творчого саморозвитку та самореалізації учнів, формує в них основні життєві компетенції, як-от: полікультурні, мовленнєві, інформаційні, політичні та соціальні. Саме метод проєктів уможливорює діяльність молодших школярів, спрямовану на самостійне здобуття знань, їх систематизацію, орієнтування в інформаційному просторі, прийняття рішення.

Ідея використання проектної діяльності у процесі навчання дітей належить американському педагогу і філософу Джону Дьюї. Серед вітчизняних педагогів першим, хто визначив актуальність подібного навчання і виховання, був О. Макаренко, який в результаті своєї інноваційної професійної діяльності дійшов висновку про проєктування особистості як суб'єкта педагогічної праці. Ідеєю проєктування проєктів і педагогічну спадщину В. Сухомлинського.

Сучасні дослідники виділяють чотири основні напрями ефективного використання проектної технології в навчальному процесі початкової школи, наприклад: проєкт як метод навчання на уроці; проєктні технології дистанційного навчання; для формування дослідницьких навичок школярів у позаурочній роботі; як метод організації дослідницької діяльності вчителів.

Процес роботи за методом проєктів складається з кількох основних етапів, а саме:

- вибір теми (учні пропонують теми, а вчитель допомагає їм у виборі однієї з них; якщо проводиться перший проєкт у даному класі, то цей пункт опускається);
- визначення мети (учитель допомагає дітям визначити найактуальніші і водночас посильні для них завдання на певний проміжок часу);
- розробка проєкту-плану діяльності для досягнення визначеної мети (на цьому етапі відбувається вибір методів і засобів для роботи над проєктом, наприклад, експеримент, інтерв'ю, соціологічне опитування, вивчення літератури, пошук інформації);
- виконання проєкту (конкретна практична робота або низка практичних кроків до поставленої мети, час виконання і термін проміжного контролю визначаються вчителем);
- підбиття підсумків або презентація проєкту проводяться як під час уроку, так і в позаурочний час.

Розробляючи метод проєктів, доцільно звернути увагу на їх класифікацію. В.Кільпатрик виділяє чотири види проєктів:

- продуктивний;
- споживчий;
- розв'язування проблеми;
- проєкт-вправа.

Сьогодні пропонується кілька варіантів класифікації проєктів, а саме:

- за складом учасників (колективні, малі, індивідуальні);
- за метою спрямування (продуктивні, пізнавальні, самовиховання, розважально-ігрові, творчі);
- за тематикою;
- за терміном реалізації тощо.

Вибір тематики проєктів необмежений: учитель пропонує тему відповідно до навчального плану. Учні самі пропонують теми проєктів, особливо для позаурочної діяльності.

Використання проєктної технології у початковій школі має свою специфіку: слід враховувати вікові та психологічні особливості учнів. Усі етапи проєктної діяльності мають ретельно контролюватися вчителями, оскільки і теоретичних, і практичних знань та вмінь у молодших школярів ще мало. Проєкти для початкової школи у більшості випадків мають бути короткотривалими.

Ми згодні з Н. Додусенко та І. Нетужиловой, що серед основних завдань навчального процесу сучасної початкової школи, вирішити які покликана проєктна технологія, варто виділити наступні:

- формування навичок самостійної діяльності, застосування знань у нестандартних ситуаціях;
- формування в учнів комунікативних умінь і навичок;
- формування навичок науково-дослідної роботи.

Усе зазначене вище дозволяє нам стверджувати, що використання вчителем початкової школи технології проєктної діяльності на уроках і в позаурочний час дозволяє успішно формувати особистісні якості дитини (уміння працювати в колективі, співпрацювати в режимі діалогу, розв'язувати творчі суперечки, допомагати іншим, здійснювати оцінку чужих і власних дій і вчинків тощо).

1. Додусенко Н. О., Нетужилова І. В. Проєктна діяльність у початковій школі / Н. О. Додусенко, І. В. Нетужилова. – Харків : ВГ «Основа», 2010. – 223, [1] с.
2. Константинова О. М. Навчання із задоволенням (Метод проєктів при вивченні іноземних мов як засіб розвитку творчої особистості) / О. М. Константинова // Метод проєктів : традиції, перспективи, життєві результати : практико-зорієнтований збірник. – К., 2003. – С.248–257.
3. Освітні технології : навч.-метод. посібник / О. М. Пехота, А. З. КікTENKO, О. М. Любарська та ін.; за ред. О. М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2003. – 255с.

Цвіркун Л.О.

Аспірант кафедри педагогікі,
Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ
«Криворізький національний університет»,
Україна, м. Кривий Ріг

ДІАГНОСТУВАННЯ ЯК СКЛАДНИК ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ ГРАФІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Ключові слова / Keywords: інженер, графічна підготовка, діагностування, діагностувальний інструментарій, графічні дисципліни, проектно-конструкторська компетентність / engineer, graphic preparation, diagnosis, diahnostuvalnyy tools, graphic discipline, design expertise.

У зв'язку з постійним розвитком інформаційно-комунікаційних технологій спостерігається інноваційна спрямованість освітнього процесу ВНЗ. Це сприяє активізації науково-технічної та професійної діяльності майбутніх інженерів, що вимагає від студента оволодіння низкою компетенцій, поміж яких проектно-конструкторська компетентність посідає одне з цільних місць. Тому в умовах сьогодення майбутній інженер повинен постійно збагачувати професійний рівень знань, уміння застосовувати новітні технології, самостійно розв'язувати навчальні проблеми та проектувати шляхи їх реалізації, а також уміти контролювати й оцінювати свої досягнення.

Соціально-економічні та технічні чинники впливають на формування проектно-конструкторської компетентності, що вимагає своєчасних коректив у процесі графічної підготовки майбутніх інженерів. Так, М. Іньков вважає, що діагностування сформованості професійної компетентності майбутнього інженера сприяє оперативності та динаміці управління системою освіти, своєчасному виявленню можливих професійних деформацій та їх коректувань не лише у процесі навчання, а й в особистісно-професійному саморозвитку студентів [1, с. 3].

Діагностування знань є важливою проблемою сучасної педагогіки, розв'язання якої спрямовано на підвищення ефективності всього навального процесу, зокрема графічних дисциплін. Науковці, які досліджують різні аспекти діагностування (В. Беспалько, Л. Давидова, М. Іньков, Н. Кузьма, І. Підласий, Л. Розумова, Г. Сініцина, Т. Плохута) зауважують, що вимірювання знань дозволяє викладачу вносити вчасно корективи у процес навчання (коректувати зміст, удосконалювати форми та методи навчання). Так, Г. Сініцина наголоршує, що «діагностування» – процес виявлення рівня розвитку складників професійної компетентності, згідно заданим критеріям, аналізу отриманих результатів, заходів для наступної корекції навчальної діяльності [3, с. 65]. Відповідно, діагностування є невід'ємним складником процесу навчання та основним засобом регулювання показників освітнього процесу і управління якістю навчання майбутніх фахівців.

Від правильної організації діагностування залежить ефективність формування проектно-конструкторської компетентності. Динаміка розвитку означеної компетентності має бути певним орієнтиром для викладача, що дозволить прослідкувати

засвоєння студентами навчального матеріалу, оволодіння базовими знаннями графічних методів та положень, теоретичних основ побудови зображень просторових форм на площині тощо.

Успішність професійної діяльності майбутнього інженера визначається рівнем сформованості його проектно-конструкторської компетентності. Тому однією з проблем у використанні компетентнісного підходу є здійснення діагностування ПКК у процесі графічної підготовки. Професіоналізм є одним із чинників ефективності системи освіти, тому діагностувальний інструментарій повинен відображати цілісну систему навчання графічних дисциплін на основі традиційних та інноваційних технологій: навчально-пізнавальних задач; евристичних тестів і проблемних запитань; завдань з двовимірного та тривимірного комп'ютерного моделювання; творчих навчальних проектів із застосуванням ІКТ, а також з урахування рівня підготовки, розумового розвитку та індивідуальних і психологічних здібностей студентів.

Здійснення діагностування у процесі графічної підготовки дозволяє не лише контролювати рівень засвоєння знань, а й забезпечує наявність зворотнього зв'язку між викладачем та студентом, що дозволяє прослідкувати перебіг й результати навчання, виявити труднощі і досягнення в оволодінні графічними знаннями, практичними вміннями та навичками. Це сприяє покращенню якості навчальної роботи та успішному формуванню проектно-конструкторської компетентності майбутнього інженера.

Отже, правильно дібраний діагностувальний інструментарій дозволяє майбутнім інженерам об'єктивно побачити свої досягнення та корегувати їх, а також самостійно працювати над помилками, а викладачу своєчасно виявляти можливі проблеми та знаходити шляхи їх подолання.

Література:

1. Иньков М. Е. Диагностика профессиональной компетентности учителя в условиях повышения квалификации : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / М. Е. Иньков. – Ростов-на-Дону, 2009. – 24 с.
2. Плохута Тетяна. Педагогічна діагностика у сучасному дидактичному процесі ВНЗ / Тетяна Плохута // Проблеми підготовки сучасного вчителя : зб. наук. пр. – Вип. 4. – Умань : УДПУ ім. Павла Тичини, 2011.– С. 22-28.
3. Синицина Г. Н. Развитие компетентности в проектной деятельности у студентов технических специальностей : дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 / Синицина Галина Николаевна – М., 2003. – 187 с.

Воровка М.І.

кандидат педагогічних наук, доцент
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, Україна

Юрченко Аліна

студентка магістратури
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, Україна

Стасевич Ганна

студентка природничо-географічного факультету
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, Україна

ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Ключові слова / Key words: гендер/gender, гендерне насильство/gender based violence, гендерна культура/gender culture.

В нашій країні продовжує існувати безліч випадків дискримінації за ознакою статі, що призводить до зростання соціальних проблем. Гендерне право, яке має справедливо визначати міру свободи двох суб'єктів суспільства – чоловіків та жінок, а відтак й викорінення усіх форм соціостатевої дискримінації, перебуває в Україні лише на етапі становлення. У багатьох сферах суспільного життя спостерігається відсутність реальних механізмів забезпечення рівних прав і можливостей для чоловіків та жінок через неприйняття європейських ідей гендерної рівності більшістю членів українського суспільства, навіть частиною академічної спільноти, представниками влади, засобів масової інформації тощо [8].

Гендерне насильство на сьогодні залишається не вирішеною проблемою. При безлічі підходів до визначення сутності названого явища, дослідники акцентують на тому, що насильство являє собою використання різних форм примушування одним індивідумом (групою) іншого (іншої) з метою придбання або збереження будь-якого ресурсу, обсяг якого є недостатнім для задоволення потреб обох сторін [2, с.8]. Гендерне насильство має форми фізичного, сексуального, економічного, а також психологічного приниження, яке здійснюється шляхом експлуатації, дискримінації, погроз і репресій. Головна мета людини, яка вдається до насильства на гендерній основі, полягає в отриманні контролю і влади над жертвою [5, с.22].

Гендерне насильство міцно пов'язане з контекстом культурних, соціально-економічних і політичних відносин, що складаються в суспільстві. В традиційних, патріархатних суспільствах – це відносини домінування влади чоловіків, що ставлять жінку в ситуацію економічної, фізичної, психологічної та емоційної залежності, хоча закон, як правило, декларує рівні права, а іноді й рівні можливості для всіх членів суспільства.

Характерними ознаками гендерного насилля є те, що воно завжди є інтенціональним, тобто дія здійснюється з умислом, для отримання певного ефекту; воно

полягає в порушенні перш за все особистих прав і свобод конкретної людини; воно є таким порушенням прав і свобод людини, яке робить неможливим самозахист людини; ця дія завдає певної шкоди – матеріальної, фізичної і психічної [1, с. 268].

В основі більшості форм гендерного насильства проти жінок лежать історично сформовані і обумовлені соціокультурним середовищем світогляд і система цінностей, які закріплюють уявлення про домінантність і зверхність чоловіка і підлегле положення, вторинність жінки. У патріархатному дискурсі створюються і століттями відтворюються певні правила статі, що дають чоловікові право влади і контролю над жінкою, право, в якому вже закладено феномен насильства. Насильницьке мислення і насильницька діяльність закріплюються на декількох рівнях: лінгвістичний – за допомогою самої лінгвістичної структури мови ігнорується досвід певних груп людей, зокрема жінок; ідеологічний – закріплює за жінкою статус вторинності, гріховності, недосконалості, що пронизує будь-яку сферу життя соціуму у формі патріархатного дискурсу; інституційний, підтримує відповідну гендерну ідеологію за допомогою соціальних інститутів (освіти, науки, права, засобів масової інформації тощо); соціальні практики – в них, власне, і здійснюється пряма репрезентація насильства в повсякденному житті суспільства у відповідності з основними патріархатними зразками ролей і статусів [3, с.391-392]

Гендерна соціалізація студентської молоді відбувається під потужним стереотипізуючим тиском соціального оточення, що трансліує, здебільшого, споконвічні патріархатні цінності та відповідні їм норми та зразки поведінки. Тому для вирішення проблем гендерного насильства недостатньо юридичних та соціально-економічних заходів – потрібні цілеспрямовані, систематичні, комплексні зусилля з повноцінного гуманістичного розвитку української молоді в напрямі формування в неї гендерної культури егалітарного типу, що відмовляється від поляризації і протиставлення «чоловічого» і «жіночого», від уявлення специфічні соціальні та психологічні статеві відмінності, що виправдовують нерівність статей, придушують розвиток індивідуальності, що виходить за межі гендерної норми, обмежують можливості особистісної самореалізації рамками статевої приналежності.

Гендерну культуру розглядають як особливий вид «локальної» культури, що властива суспільству в цілому, й конкретній людині, як суб'єктові суспільних відносин – окремо. Як особливе соціальне явище, вона є певною сукупністю матеріальних і духовних багатств, цінностей, норм, традицій, знакових систем, які використовуються суспільством для закріплення, збереження й передачі надбань накопиченого соціального досвіду, забезпечення комунікації і регуляції статево-рольової поведінки його членів, як представників певної соціальної статі – жіночої й чоловічої. Як індивідуально-особистісна характеристика, гендерна культура є частиною загальної культури особистості, що вміщає гендерну компетентність, гендерну картину світу, специфічні ціннісні орієнтації та моделі поведінки. В залежності від індивідуальної гендерної картини світу формується гендерна культура особистості патріархатного або егалітарного типу [7; 6].

Гендерна культура особистості виявляється через комплекс відповідних інтелектуальних, ціннісно-змістових і поведінкових характеристик, заснованих на знанні основ гендерної теорії, розвитку духовних потреб, інтересів і смаків, що визначають вибір адекватної стратегії гендерної ідентичності, засвоєння цін-

ностей, норм і правил статево-рольової поведінки в соціальній, професійній і побутовій сферах життєдіяльності, які відповідають принципам гендерної рівності і демократії [7, с. 10].

Система освіти є дієвим засобом, за допомогою якого суспільство відтворює гендерні відносини, формує гендерну культуру особистості і суспільства в цілому. Сама організація освіти, як і пануючі в ній гендерні стосунки, диктує учнівській та студентській молоді певні норми й правила поведінки, сприяє засвоєнню характерних рис чоловіків і жінок, відтворенню жіночих і чоловічих статусних позицій.

Організація навчально-виховного процесу педагогічних вищих навчальних закладів містить можливість щодо формування гендерної культури студентської молоді наступними шляхами: педагогічна підтримка становлення гендерної ідентичності юнаків і дівчат періоду студентської юності, що відповідає їхній біологічній статі; проектування ситуацій освітнього середовища на засадах розвитку діалогу «маскулінної», «андрогінної» та «фемінінної» культур; гуманітаризація професійної підготовки шляхом інтеграції гендерних досліджень у зміст навчальних дисциплін, викладання яких доцільно здійснювати шляхом проблемного викладу матеріалу та впровадження активних методів навчання (евристичні бесіди, міні-дискусії, тренінгові вправи, метод наративу) [4, с.130-131].

Отже, гендерне насильство проти жінок має в своїй основі, як правило, історично сформований і обумовлений соціокультурним середовищем патріархатний світогляд, що базується на уявленні про природне обумовлену соціальне-культурну вторинність жінки, що дає чоловікові право влади і контролю над нею – право, в якому вже закладено феномен насильства. Умовою попередження гендерного насильства є формування гендерної культури суспільства та особистості на егалітарних засадах рівності статей, що передбачає створення умов та можливостей розвитку та самореалізації особистості жінки та чоловіка як рівних

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антология гендерной теории: Сб. науч. тр. / Сост. и комментарий. Е.И. Гаповой. – Минск: ПроPILEK, 2000. – 384 с
2. Аристова М. В. Компонент насилия в гендерных взаимодействиях : социально философский анализ: автореф. дис. ... д-ра филос. наук ; спец. 09.00.11 «Социальн. Философия» / М.В. Аристова – М., 2009. – 44 с.
3. Данилова О.Л. Психология восприятия насилия : культурный и гендерный аспекты // Практикум по гендерной психологии / Под ред. И. С. Клециной. – СПб.: Питер, 2003. С. 388–403.
4. Кікінежді О. Інноваційні підходи до формування гендерної культури у студентської молоді / О. Кікінежді // Психолого-педагогічні засади професійного становлення особистості практичного психолога і соціального педагога в умовах вищої школи: Зб. мат. Всеукр. наук.-практ. конф. – Тернопіль: ТДПУ, 2003. – С.128-135.
5. Петренко Л.А. Зависимость и насилие в гендерных отношениях : диалектика зла и добра // Соціальні технології. – 2011. – № 50. – С.20-28
6. Социология гендерных отношений: учеб. пособ. для студ. ВУЗов / под ред. З.Х. Саралиевой – М. : РОССПЭН, 2004. – 167 с.

7. Терзі П.П. Формування гендерної культури студентів вищих технічних навчальних закладів: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. пед. наук; спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / П.П. Терзі – Кіровоград – 2007 – 22 с.
8. Украина заняла 64-е место по индексу равноправия женщин // Social Watch : poverty eradication and gender justice – 2012. – 03. – 08. – Режим доступа: <http://www.socialwatch.org/node/14498>. – Загл. с экрана.

ВИКОРИСТАННЯ ДИЗАЙНУ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглянуто основні підходи до трактування виникнення природи дизайну. Розкрито підходи до поняття дизайн з погляду психології, філософії та педагогіки, представники якої розглядали його у контексті особистісної зрілості.

Ключові слова: основи дизайну, дизайн, дизайн-освіта, дизайнер, індустріальний дизайн, дизайн-проектування, художній дизайн.

Keywords: design bases, design, design-education, designer, industrial design, design-planning, artistic design.

Проблеми дизайнерської освіти в Україні набувають на даний час не стільки академічного, скільки практичного інтересу: вони впритул стикаються з пошуками тих конкретних засобів, котрі б дозволили в стислі терміни досягти економічних зрушень. На сучасному етапі розвитку освітньої галузі “Технологія” дуже розповсюдженою та популярною стає концепція дизайнерської освіти особистості. Основним завданням дизайнерської освіти є розвиток творчих проектних здібностей, формування освітньої орієнтації з практичної готовності до проектно-технологічної діяльності, виховання загальної трудової культури особистості [3].

Як бачимо, вітчизняна дизайн-освіта повільно, але впевнено розвивалася та розвивається. Незважаючи на те, що підвалини її становлення як в Україні так і в європейських державах було закладено саме з кінця XIX ст., сам термін «дизайн» довгий час не використовувався. Отже, дизайн – (від англ. design – задум, проект, конструкція, малюнок, композиція) це діяльність, що охоплює творчість художника-конструктора (дизайнера), методи й результати його праці, умови їх реалізації у виробництві. Метою дизайну є створення нових видів і типів виробів, що відповідають вимогам суспільної користі, зручності, експлуатації й краси [1].

Часто замість нього вживали близькі за процесуальним навантаженням, але далекі за ідеологією поняття: «технічна естетика», «художнє конструювання» тощо. Натомість значення дизайну розуміли як створення компактних зручних машин, приладів, апаратів і широкого спектру предметів побутового призначення тощо. Такі світоглядні уявлення громадськості щодо природи дизайну зумовлені історією його становлення й розвитку у вітчизняних і зарубіжних країнах, що характеризувалася нівелюванням розвитку дизайнерської творчості, ігноруванням готовності молодих дизайнерів до створення якісних естетично оформлених виробів під впливом панівної ідеології [3].

Найбільш гострим моментом в цьому є те, що дизайнер повинен бути інженером. В минулому, коли успіх дизайну був результатом діяльності театральних художників, живописців і графіків за освітою, про це намагались не говорити. Але сьогодні при ускладненні дизайнерських задач, якщо дизайнер не буде враховувати технологію створення машин, це загрожує йому стати лише стилізатором.

Таким чином, важливість формування дизайн-освіти для майбутнього вчителя технологій стає очевидною. Виникає питання, що саме студенти мають вивчати на дисциплінах дизайнерського спрямування [5].

Технологічна підготовка характеризується оволодінням знаннями, трансформованими до рівня вмій і навичок з розробки технологічних процесів виготовлення виробів, здійснюваним за єдиним алгоритмом технологічного проектування: вибір заготовки і спосіб її отримання; розробка операційної технології виготовлення деталі. Творчо-конструкторська підготовка полягає у набутті навичок проектування і конструювання об'єктів виробництва, розрахунок показників, що забезпечать його функціонування і довговічність у визначених умовах експлуатації, на основі знання технології виготовлення об'єкта. Одним словом, творчо-конструкторська підготовка присвячена дизайнерській діяльності [7].

У сучасному виробництві діє така закономірність: проектування, конструювання, виробництво і збут. Початковий імпульс для життєдіяльності цієї закономірності встановлює процес проектування, тобто дизайн-ідея, яка має забезпечити ефективність виробництва, включаючи споживчі властивості продукції й інтереси споживача, собівартість продукції та витрати праці на її виготовлення, витрату матеріалів і ресурсів, кваліфікацію персоналу тощо[5]. Тобто зазначена закономірність передбачає різні форми взаємодії інженера, дизайнера та спеціалістів різного профілю на шляху виготовлення продукції. У такій структурі взаємин дизайнер виступає у ролі й розробника, й координатора, й виконавця. Так само як і вчитель технологій, готуючись до проведення занять, знаходиться у ролі: розробника уроків; координатора навчально-виховного процесу; виконавця наочностей та об'єктів праці [1, 4].

Об'єктом дизайнерської діяльності є світ речей, які створюються людиною за допомогою засобів індустріальної техніки за законами краси та функціонування. Мета дизайну (художнього конструювання) полягає у формуванні гармонійного предметного середовища, яке найбільш повно задовольняє матеріальні та духовні потреби людини.

Дизайн охоплює і діяльність дизайнера, і результати його праці — предмети, що пройшли художньо-конструкторську розробку, і особливий метод проектування — художнє конструювання, і власну теорію — технічну естетику — науку, яка досліджує проблеми створення гармонійного предметного середовища [4].

Художнє конструювання як метод дизайну передбачає висунення нової художньо-проектної ідеї та розробку нової функціональної структури, раціональне втілення цієї ідеї та гармонійне, виразне стилістичне оформлення предмета. Предмети, які є результатом діяльності дизайнера, повинні бути функціональними, а саме: досконало виконувати своє практичне призначення; бути зручними та безпечними під час експлуатації, тобто задовольняти вимоги ергономіки; бути естетично виразними, тобто мати інформаційно-виражальну форму і бути цілісними композиційно [7].

Отже можна визначити певний перелік вимог та знань, якими повинен володіти дизайнер:

1. Досконало розумітися на технічних кресленнях і на всьому процесі конструювання та проектування .
2. Має володіти знаннями щодо матеріалів, декоративно захисних покриттів.
3. Повинен знати всі сучасні технології, високі технології.

4. Має знати технології ремісничого мистецтва з відповідними матеріалами.
5. Повинен володіти знаннями щодо охорони праці і безпеки життєдіяльності.
6. Повинен володіти основами прикладної механіки, опору матеріалів.
7. Має володіти необхідними знаннями щодо планування виробництва.
8. Має володіти основами ергономіки.

Як бачимо, ці знання базуються на вивченні інженерно-технічних дисциплін. Треба чітко усвідомлювати, що знання та уміння з інженерно-технічних дисциплін дозволяють дизайнеру впевнено себе почувати, володіти ситуацією і бути ефективним у взаємодіях з виробництвом і проєктантами, орієнтуючись на свої фахові знання та уміння, культурний рівень, екологічну свідомість, професійну концепцію, і головне на всебічне врахування людського чинника [3, 7].

Висновки. Отже, аналіз різних концепцій розуміння суті дизайну дозволяє стверджувати, що як би по-різному не розглядалася суть дизайну, чи вузько, чи широко, визначилися функції дизайнера, вузьким або широким представлялося коло необхідних йому знань, художньо-конструкторських умінь і навичок, є щось, що поєднує дослідників, і пов'язане з провідним завданням дизайну – завданням організації предметного світу в умовах існування сучасної людини.

Перспективою подальших досліджень може бути вивчення питань розвитку, удосконалення засобів, форм і методів дизайн-освіти.

Список використаних джерел

1. Барташевич А. А. Основы художественного конструирования: учеб. для студентов высш. техн. учеб. заведений / А. А. Барташевич. – М. : Высшая школа, 1984. – 224 с.
2. Вдовченко В. Основи дизайну : Програма профільного навчання для загальноосвітніх навчальних закладів з трудового навчання в 10-11 класах / В.Вдовченко, В. Тименко, Є. Антонович // Дизайн-освіта : профільне навчання старшокласників : прогр., календар. плани і не тільки. – К., 2006. – С. 11.
3. Дизайн-освіта : профільне навчання старшокласників : прогр., календар. плани і не тільки : [антологія / упоряд. : М. Голубенко, В.Вдовченко, В. Тименко]. – К. : Вид. дім “Шкіл. світ” : Вид. Л. Галіцина, 2006. – 128 с.
4. Лазарев Е. Н. Дизайн / Е. Н. Лазарев. – Л.: Машиностроение, Ленингр. отд-ние, 1988. – 256 с.
5. Луцан Н.І. Декоративно-прикладне мистецтво та основи дизайну : навчально-методичний посібник / Н.І. Луцан – Одеса : ПНЦ АПН України – СВД Черкасов, 2007 – 87 с.
6. Малиновская Л. П. Вопросы формирования дизайнерского мышления на уроках изобразительного искусства в начальных классах (Постановка проблемы и поиск путей ее разрешения) / Л. П. Малиновская. – Тернополь, 1993. – 183 с.
7. Навчальна програма «Трудове навчання : основи дизайну» для загальноосвітніх навчальних закладів нового типу : ліцеїв, гімназій, коледжів (5–9 класи) / В. Мадзгон, В. Сидоренко, О. Коберник [та ін.] // Трудове навчання в закладах освіти. – 2011. – № 1. – С. 18–31.
8. Шпара П.Е. Техническая эстетика и основы художественного конструирования / П. Е. Шпара. – К. : Высшая школа, 1984. – 211 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

Ключові слова: освіта, професійна освіта, професійна підготовка, професійно-педагогічна підготовка.

Key words: education, professional education, training, vocational and educational training.

Перехід людства в еру інформаційного суспільства не оминув і українську державу, що зумовлює необхідність підготовки освічених, моральних, мобільних, конструктивних і практичних людей, здатних до співпраці, міжкультурної взаємодії, які мають глибоке почуття відповідальності за долю країни, утвердження її як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної, правової держави.

Формування інформаційного суспільства призвело до значних змін у характері сучасного виробництва. Техніка все ширше входить у всі види діяльності різних категорій працівників. Тому сучасному виробництву все більш потрібними стають фахівці, які мають широкий технічний кругозір, здатні оперативно реагувати на миттєві зміни у стані керованих ними технічних засобів праці чи зміни в перебігу технологічного процесу, уміти передбачати можливі наслідки цих змін, в уяві планувати свої дії, самостійно визначати найбільш раціональні прийоми трудових дій. Нинішній стан соціально-економічного розвитку українського суспільства зумовлює необхідність підготовки освічених людей, здатних до співпраці, міжкультурної взаємодії.

Освіта є основою розвитку особистості, її інтелектуального багатства, запорукою майбутнього України. Провідна роль у цьому процесі належить учителю. Від якості підготовки фахівців, від розкриття творчого потенціалу їхніх особистостей залежить добробут будь-якого суспільства. Тому в Національній доктрині розвитку освіти накреслені стратегічні завдання поліпшення системи освіти з метою забезпечення оптимальних умов для самореалізації особистості як найвищої цінності нації [2].

Вирішення освітніх проблем в інформаційному суспільстві тісно пов'язане з високою графічною культурою людини. Усе ширше застосування в усіх галузях виробництва техніки повною мірою змінило не лише характер трудової діяльності людини, а й відповідні вимоги до її технічної підготовки, які нерозривно пов'язані з уміннями і навичками вільного читання та виконання графічних документів.

Звісно, такий стан речей безпосередньо впливає і на роботу вчителя трудового навчання, який формує основи графічної грамотності учнів, а тому особливе місце в навчально-виховному процесі майбутнього фахівця цього профілю повинні займати графічні дисципліни. Тобто, зміст цих предметів має враховувати специфіку майбутньої професійної діяльності вчителя означеного профілю та сприяти вдосконаленню його професійної підготовки у вищих навчальних закладах.

Сьогодні ми маємо чітко окреслену законодавчу базу функціонування вищої освіти: Закони України «Про освіту» [3], «Про вищу освіту» [4] та Національну доктрину розвитку освіти[5], у яких відображено тенденції оновлення змісту, форм та методів професійної підготовки педагогічних працівників на основі прогресивних концепцій та запровадження новітніх технологій. Різні аспекти проблеми професійної підготовки вчителя знайшли своє відображення в історії педагогічної думки та набувають особливої актуальності й розробляються в багатьох напрямках на сучасному етапі. Проте проблема підготовки вчителів, зокрема трудового навчання, не втрачає актуальності, адже сама по собі вона досить багатоаспектна. Значну увагу їй приділено у працях вітчизняних та зарубіжних учених – А. Вихруща, В. Мадзігона, В. Сидоренка, Г. Терещука, Д. Тхоржевського та ін.

Серед сучасних публікацій, присвячених зростанню вимог до фахової підготовки вчителів технологій, її складовим і характеристикам, слід назвати публікації В. Бурдуна, М. Курача, Н. Лазаренко, В. Радула, В. Сидоренка, В. Солов'я та ін. Указані автори наголошують на всезростаючих вимогах до фахової підготовки вчителів технологій, розкривають її структуру і параметри. О. Коберник виділяє сім головних складових компетентності вчителя трудового навчання. Це – навчальна, культурна, здоров'язбережувальна, інформаційно-комунікативна, соціальна, громадянська й підприємницька компетентності. Л. Хаєт, В. Стешенко, Н. Вовк дослідили нові аспекти в підготовці вчителів технологій, серед яких зробили наголос на психологічній підготовці. В. Радул акцентує увагу на соціальній зрілості вчителя. І. Радецька звертає увагу на здатність учителя трудового навчання до творчого пошуку за допомогою евристичних методів. В. Соловей досліджує аспекти технологічної підготовки вчителя технологій. В. Бурдун акцентує увагу на обсягах знань і вмінь, якими має володіти сучасний учитель технологій. До спеціальних знань учителя трудового навчання, особливо у світлі змісту сучасної програми з трудового навчання, В. Бурдун відносить знання сучасної техніки і виробничих технологій, відомості про рівень досягнень сучасної науки й техніки, структуру й організацію різних видів виробництва, їх сучасний стан, тенденції й перспективи розвитку, системи й засоби управління обладнанням, знання про закономірності виробничих процесів, будову і принцип роботи обладнання, сучасні технології виробництва, принципи управління якістю продукції тощо. Він наголошує, що рівень педагогічної майстерності вчителя трудового навчання залежить від його здібностей синтезувати знання з різних галузей науки й практики, структурувати їх, адаптувати до рівня сприйняття того чи іншого класу та зробити ці знання надбанням учнів цього віку[1]. Інші автори роблять наголос на професійній компетентності вчителя, на поєднанні усіх її складових, насамперед, на володінні системою психолого-педагогічних і концептуальних знань, володінні педагогічними вміннями й навичками, педагогічною майстерністю, системою загальнокультурних, спеціальних і психолого-педагогічних знань, на широкому кругозорі, загальній ерудиції, знаннях з різноманітних галузей соціальної, культурної, наукової, технічної інформації тощо [6].

Розглядаючи проблему підготовки вчителів до педагогічної діяльності, варто з'ясувати суть самого поняття «педагогічна підготовка», «професійна підготовка». Поняття «професійно-педагогічна» підготовка є багатоаспектним як за своїм змістом, так і за структурою. Тому в науковій літературі важко знайти його універсальне визначення.

У педагогічних дослідженнях знаходимо різні підходи до визначення поняття «підготовка вчителя». У педагогічних словниках поняття «підготовка» витлумачується по-різному: 1) як навчання, передача необхідних для чогось знань; 2) як запас знань, отриманих у процесі навчання чомусь; 3) як сукупність знань, умінь, навичок, оволодіння якими дає змогу бути фахівцем у певній галузі. В енциклопедії професійної освіти «професійна підготовка» визначається як сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей, трудового досвіду і норм поведінки, які забезпечують можливість успішної праці за обраною професією; процес повідомлення майбутнім фахівцям відповідних знань і умінь [7].

Професійна підготовка є, по суті, синонімом до терміна «професійна освіта» і розглядається як «невід’ємна складова частина єдиної системи народної освіти [7]». Її зміст включає поглиблене засвоєння наукових основ і технології обраного виду праці, розвиток спеціальних практичних навичок і вмінь, формування особистісних якостей, важливих для роботи в певній сфері людської діяльності. Основні вимоги щодо професійної підготовки спеціалістів полягають у тому, що випускники вищих навчальних закладів зобов’язані знати те, що складає основу їхньої професійної практики. Це – теоретичні засади фаху, основи професійних знань та їх поєднання. Вони зобов’язані мати спеціальну підготовку, що дозволяє виконувати основні завдання, зумовлені професійною практикою; повинні вміти робити узагальнення й висновки, що дають можливість поєднувати теорію з практикою, знати, які теоретичні положення можна застосовувати для розв’язання конкретних завдань чи проблем. Випускники вищих навчальних педагогічних закладів зобов’язані володіти навичками міжособистісного спілкування – вміти ефективно спілкуватися в усній і письмовій формі. Вони зобов’язані знати професійну етику та вміти застосовувати етичні принципи і норми поведінки в практичній діяльності; прагнути до підвищення свого наукового рівня, бути готовими до участі в дослідженнях та в інших видах науково-дослідницької діяльності, що сприяє удосконаленню професійної практики. Вони зобов’язані також володіти мотивацією до неперервної освіти, займатися активним пошуком можливостей підвищення рівня професійних знань [7].

Термін «професійно-педагогічна підготовка» трактується науковцями по-різному: професійна підготовка – це організований, систематичний процес формування професійно-педагогічних знань, умінь і навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності; професійна підготовка фахівців – це складна психолого-педагогічна система із специфічним змістом, наявністю структурних елементів, формами відношень, особливостями навчального процесу, специфічними для даного фаху знаннями, вміннями та навичками. Г. Троцько вважає, що професійна підготовка – це система, яка характеризується взаємозв’язком та взаємодією структурних та функціональних компонентів, сукупність яких визначає особливість, своєрідність, що забезпечує формування особистості студента відповідно до поставленої мети – вийти на якісно новий рівень готовності студентів до професійної діяльності [8].

Особливості професійної підготовки вчителя вивчають у трьох контекстах: процесуальному, когнітивному й діяльнісному. Процесуальний контекст підготовки відображає процес формування готовності педагога до професійної діяльності; когнітивний – сукупність загальнотеоретичних і спеціальних знань, практичних умінь і

навичок, що дозволяють здійснювати навчально-виховну роботу відповідно до отриманого фаху; діяльнісний – сукупність знань, умінь, навичок, якостей, трудового досвіду та норм поведінки, що забезпечують успішність праці за певним фахом.

Інші вчені професійну підготовку вчителя розглядають у двох аспектах:

1) як певну якість особистості, а саме – здатність до виконання своїх професійних функцій;

2) як процес формування особистості педагога.

І. Глазкова виділяє три складові професійної підготовки вчителя:

1) психолого-педагогічна підготовка (досліджено Н. Кузьміною, О. Піскуновим); взаємозв'язок теоретичної підготовки та педагогічної практики (досліджено О. Абдуллою, Л. Кондрашовою), професійна освіта (досліджена В. Сластьоніним, Н. Хмель);

2) спільна діяльність професорсько-викладацького складу зі студентами (досліджена М. Кобзевим, В. Страховим);

3) професійно корисні види діяльності (досліджена С. Вершловським, Л. Лесохиною).

Таким чином, професійна підготовка вчителя – це складний та багатограний (ціленаправлений) процес оволодіння професійними знаннями, навичками, й умінням використовувати їх як для роботи в школі, так і в науково-дослідній діяльності. Отже, визначення, структурування змісту підготовки вчителя технологій – це мета вищої педагогічної освіти, що спрямована на: формування вимог до особистості вчителя, рівня його культурного та інтелектуального розвитку; коригування й прогнозування змісту навчання і виховання вчителя технологій, рівня його загальнокультурної, фундаментальної, фахової й практичної підготовки; розвиток творчої ініціативи, здібностей і нестандартного поліхроматичного мислення, здатності до самостійного дослідження; побудову навчально-виховного процесу на засадах гуманізації, демократизації навчання й виховання, інтеграції і диференціації змісту навчального матеріалу; установлення наступності в змісті природничо-математичної (наукової) і спеціальної підготовки вчителя; розширене застосування технологій активного навчання, комп'ютерних інформаційних технологій у навчальному процесі.

Література

1. Бурдун В.В. Проблеми фахової підготовки сучасного вчителя трудового навчання // Освіта Донбасу / В.В. Бурдун – Луганськ, 2007. – № 5 – 6. – С. 22-28.
2. Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки» від 9.01.2007 №537-V [Текст]// Право. – 2007. – №21 (6 лютого). – С. 8 – 10.
3. Закон України «Про освіту» // Освіта. – 1996. – 21 серпня.
4. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.osvita.org.ua/pravo/law_05/
5. Закон України «Про вищу освіту» // Освіта України. – 2002. – 26 лютого (№ 17). – С. 23.
6. Педагогика: учеб. пособие для студ. пед. учеб. заведений / В.А. Сластёнин, И.Ф. Исаев, А.И. Мищенко и др. – М., 1998. – 658 с.

7. Професійна освіта: Словник: навч. посіб. / Уклад. С.У. Гончаренко та ін. // За ред. Н.Г. Ничкало. – К.: Вища школа, 2000. – 380 с.
8. Троцько Г.В. Теоретичні та методичні основи підготовки студентів до виховної діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня. докт. пед. н.:13.00.04. / Г.В. Троцько – К.: Інститут ПППО, 1997.- 54с.

ВПЛИВ СІМ'Ї НА ВИБІР ПРОФЕСІЇ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ

У статті автор висвітлює питання організації в школі профорієнтаційної роботи з батьками учнівської молоді та їх впливна вибір професії дитей.

Ключові слова: професія, професійна орієнтація, вибір професії, ринок праці, професійне самовизначення.

В статті автор освещает вопросы организации в школе профориентационной работы с родителями учащейся молодежи и их влияние на выбор профессии детей.

Ключевые слова: профессия, профессиональная ориентация, выбор профессии, рынок труда, профессиональное самоопределение.

In the article an author light supthe questions of organization at school of professional orientation with the parents of school children and their influence on the choice of profession of children.

Keywords: profession, professional orientation, choice of profession, labour-market, professional self-determination.

Сьогодні Україна переживає важкі часи як в політичному так і в суспільно-економічному житті. Зміна пріоритетів та ринок праці вимагають від людини високого професіоналізму, відповідальності та витривалості. У зв'язку з цим серед школярів та молоді необхідно проводити цілеспрямовану профорієнтаційну роботу, яка сприяла б у подальшому свідомо підійти до вибору майбутньої професії, а надалі й кар'єрному зростанню особистості.

Активними помічниками школи в проведенні профорієнтаційної роботи можуть стати батьки учнів. Однак питання вибору професії настільки складне, що не тільки старшокласники, але і їхні батьки не завжди можуть правильно підійти до цього питання. Адже їх вплив на вибір професії дитини не завжди буває позитивним. Це пояснюють тим, що самі батьки не завжди мають правильне уявлення про ту чи іншу професію, а також іноді неправильно оцінюють можливості своїх дітей. У зв'язку з цим учителям доцільно проводити відповідну роботу з батьками [1].

Тому перед школою виникає задача зробити батьків своїми діючими помічниками в підготовці учнів до свідомого вибору професії. Для цього варто прийняти ряд заходів для освіти батьків у питаннях професійного самовизначення особистості, ознайомити їх з найважливішими факторами, що сприяють правильному вибору професії. В першу чергу батьків варто залучити до активної участі в проведенні різних заходів профорієнтаційного характеру.

Так, в методичних рекомендаціях щодо організації процесу формування професійного самовизначення учнів старших класів (з досвіду роботи Чортківського МНВК) [2] для організації профорієнтаційної роботи з учнями і батьками пропону-

ють виділити в складі батьківського комітету школи і класних батьківських комітетів відповідальну за неї особу. Планування роботи батьківського комітету повинне відбити його участь у профорієнтаційній роботі школи за вказаними напрямками[2]:

1. Організувати цикл бесід з батьками по основних питаннях проблеми свідомого вибору професії: «Правильний вибір професії і його значення для держави й особистості», «Роль знань про світ праці і потреби ринку праці в кадрах у професійному самовизначенні», «Шляхи одержання професійної підготовки», «Інтереси, нахили, здібності, стан здоров'я і їхній облік при підготовці дітей до вибору професії», «Трудове виховання дітей у родині — важливий фактор їх підготовки до правильного вибору професії».

2. Провести анкетування батьків з метою виявлення ставлення до вибору професії їхніми дітьми.

3. Запросити батьків до участі в роботі батьківського лекторію в школі як доповідачів по профорієнтаційній тематиці.

4. Залучити батьків до участі в оформленні шкільного кабінету профорієнтації.

5. Підготувати і провести зустрічі учнів з передовиками виробництва з числа батьків.

6. Провести конференцію для учнів за участю батьків з питань орієнтації учнів на масові виробничі професії і професії сфери обслуговування.

7. Скласти графік профорієнтаційних екскурсій на підприємства і навчальні заклади, де працюють батьки, залучаючи їх до участі в організації і проведенні цих екскурсій.

8. Увести до складу комісії з працевлаштування для зв'язку з підприємствами двох-трьох членів батьківського комітету з числа відповідальних за профорієнтаційну роботу.

Лекції для батьків доцільно сполучити з екскурсіями дітей і батьків у навчальні заклади і на підприємства, їхні спільні зустрічі і диспути з професіоналами. Гарні результати дає профорієнтаційна робота з батьками – працівниками певного підприємства[3].

Батьки старшокласників теж є учасниками семінарів. Серед основних мотивів звернення батьків та учнів за профконсультацією можна виокремити такі[1,4]:

- мотив невизначеності (учень не має свого плану розв'язання проблеми вибору професії, шукає вихід із ситуації);
- мотив підтвердження вибору;
- мотив підтвердження можливостей;
- мотив альтернативного вибору;
- мотив розв'язання конфлікту (в учня виникла ситуація із вибором професії, із якої він не може самостійно вийти, наприклад, хоче вступити до профтехучилища, а батьки проти).

Які чинники обумовлюють вибір людиною тієї або іншої професії?

На практиці виявляється, що схильності враховуються в останню чергу, а ось думка батьків робить величезний вплив [4].

Опитування школярів показали, що для них поради батьків щодо вибору майбутньої професії мають більше значення, ніж рекомендації школи, вчителів. Але щиро бажаючи щастя своїм дітям у виборі життєвого шляху, батьки можуть і помилятися.

Наприклад, не можуть зіставляти бажання дітей з їх реальними можливостями, при цьому не рідко переоцінюючи здібності своїх синів і доньок. Таким чином, багато батьків у своїх дітях, знаходять реалізацію власних мрій, нав'язуючи їм справу, якою не довелось займатися самим. А деякі батьки виявляють бурхливу турботу про «вигідне», «зручне» пристосування своїх дітей у дорослому житті, наполягаючи на виборі престижної, на їхню думку, професії. Адже вони батьки, і як ніхто, знають, що потрібно їх дитині [4].

А.В. Алексеева у статті «Чинники престижності професій: гендерний аспект» [5] звертає увагу на сучасні дослідження Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, які демонструють, що традиційний трикутник вибору професії «хочу» – «можу» – «потрібно» перетворився на п'ятикутник «цікаво=хочу» – «здібний=можу» – «добре оплачується» – «престижно» – «потрібно=є попит на ринку праці», де попит на професію займає останню позицію, а престижність обраної професії виявляється важливим чинником професійного вибору [5, 27].

Допомагати розвитку здібностей дітей, звичайно, потрібно, але нав'язувати свою волю не слід. Підлітки надзвичайно потребують допомоги, але в той же час вони вважають себе вже дорослими і не терплять диктату, тиску. Потрібно знайти «золоту середину» між ініціативою дитини та активною участю батьків. Крайня позиція: «Нехай все вирішує сам» і «Що він без мене вирішить» – в кінцевому результаті може привести до складних стосунків між дітьми і батьками[4].

Вплив найближчого оточення на формування думки підлітків базується на відомому соціально-психологічному феномені, суть якого полягає в тому, що інформація, спонукання, що надходять від представника «своїї» групи, осіб, що авторитетні і цінні, сприймаються більш позитивно, ніж вплив, що надходить від «чужих». Природньо, що родина для багатьох підлітків уявляється авторитетним, близьким за духом, позитивно оцінюваним співтовариством. Існує практика запрошення батьків для виступів перед підлітками з повідомленнями про свою професію. Таке спілкування з професіоналом може стати для молоді джерелом позитивної інформації[3,28].

Серед умов успішної взаємодії батьків з дитиною можна виділити наступні [4]:

- знання батьками інтересів та потреб дитини;
- вміння зміцнити співпрацю в досягненні спільної мети;
- спілкуватися з дітьми нестандартно, природно;
- глибоко, «по-справжньому» відчувати дитину, бути готовими та здатними до співпереживання, ставати на позицію дитини, бачити в ній особистість;
- вміння керувати собою, своєю поведінкою, почуттями, виключити у взаєминах з дітьми грубість, авторитарність, повчальність, панібратство.

Адже завдання дорослого – допомогти підлітку дорослішати поруч з ним, бути потрібним своїй дитині, а значить, бути завжди налаштованим на «її хвилю», не йти від важких питань, а вирішувати їх разом. Важливо навчити дитину вміти приймати важливі рішення, адже сучасне життя таке стрімке, що іноді обирати професію і освіту доводиться не один раз.

Література

1. Шарун Б.С. Особливості проведення профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю / Б.С. Шарун // Трудове навчання в школі. – 2012. – №21(57). – С. 2-5.

2. Сучасна концепція профорієнтаційної роботи в загальноосвітньому навчальному закладі (з досвіду роботи Чортківського МНВК). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу :www.ipro.edu.te.ua/files/metod_work/profil/14_prof_orient_...
3. Залепа О.О. Методичні рекомендації по забезпеченню професійної орієнтації школярів в закладах освіти / О.О. Залепа, Л.Р.Люманова // Соціальний працівник. – 2007. – №23(47). – С. 24-32.
4. Поради щодо вибору професій.– [Електронний ресурс]. – Режим доступу :lvivschool38.ucoz.ua/index/poradi_shhodo_viboru_profesij/0..
5. Алексеева А.В. Чинники престижності професій: гендерний аспект // Ринок праці та зайнятість населення. – 2013. – №2. – С. 27-30.